

Analiza gospodarskih gibanj v Sloveniji s ciljno projekcijo razvoja do leta 2003

Pomladansko poročilo 1999

KAZALO

PREDGOVOR

1. KRATEK POVZETEK

1.1. GOSPODARSKI RAZVOJ V OBDOBJU 1995-1998 - Uravnotežena gospodarska rast in počasno zniževanje inflacije

1.2. OCENA LETA 1999 - Pričakovana upočasnitev gospodarske rasti

1.3. OBETI ZA LETI 2000 IN 2001 - Pričakovanje izboljšanja razmer v mednarodnem okolju

1.4. CILJNI RAZVOJNI SCENARIJ DO LETA 2003 - Pospešena gospodarska rast in znižanje inflacije

2. MEDNARODNO EKONOMSKO OKOLJE - Napovedana upočasnitev gospodarske rasti letos je še večja kot ob koncu preteklega leta

3. INSTITUCIONALNI OKVIR - Pogajanja za polnopravno članstvo spodbujajo izgradnjo in iskanje rešitev

3.1. PRESTRUKTURIRANJE PODJETNIŠKEGA SEKTORJA - Nujno nadaljevanje privatizacije, spodbujanje konkurence in tujih naložb ob spremenjeni vlogi države

3.2. TEHNOLOŠKO PRESTRUKTURIRANJE - Nujno potrebno nediskriminatorno spodbujanje s strani države

4. ANALIZA TEKOČIH GOSPODARSKIH GIBANJ IN KRATKOROČNA PROJEKCIJA

4.1. PROIZVODNA STRUKTURA BRUTO DOMAČEGA PROIZVODA - 3.9-

odstotna rast dodane vrednosti v letu 1998, rast v letu 1999 predvidoma okoli 3.1-odstotna, v letu 2000 pa 3.7-odstotna

4.2. IZDATKOVNA IN STROŠKOVNA STRUKTURA BRUTO DOMAČEGA PROIZVODA - Pomembnejša vloga domačega povpraševanja, nadaljnji pozitivni premik v stroškovni strukturi

4.3. EKONOMSKI ODNOSI S TUJINO

4.3.1. **MEDNARODNA KONKURENČNOST** - Veliko poslabšanje stroškovne konkurenčnosti v prvih treh mesecih se bo med letom zmanjševalo

4.3.2. **IZVOZNO-UVOZNI TOKOVI IN PLAČILNA BILANCA** - Letos upočasnjena rast izvoza blaga in storitev, v letu 2000 ponovno povečanje dinamike rasti

4.3.3. **NEPOSREDNE TUJE INVESTICIJE** - Zmanjšanje prilivov neposrednih tujih investicij v Slovenijo ob istočasnem povečanju v ostale države v tranziciji

4.4. INVESTICIJE - V bodoče še pomembnejši dejavnik gospodarske rasti

4.5. INFLACIJA - Nadaljnje znižanje inflacije tudi po uvedbi davka na dodano vrednost

4.6. ZAPOSLENOST IN BREZPOSELNOST - Strukturni problemi brezposelnosti vedno večji

4.7. POSLOVANJE GOSPODARSKIH DRUŽB, BANK, HRANILNIC IN HRANILNO- KREDITNIH SLUŽB

4.7.1. **REZULTATI POSLOVANJA GOSPODARSKIH DRUŽB** - Izboljšanje rezultatov tudi v letu 1998

4.7.2. **POSLOVNI IZID BANK, HRANILNIC IN HRANILNO-KREDITNIH SLUŽB V LETU 1998** - Dobički bank večji, hranilnic in hranilno-kreditnih služb pa manjši kot v letu 1997

4.8. TRG VREDNOSTNIH PAPIRJEV - Kljub zmanjšanju ovir za pretok kapitala v zvezi s portfeljskimi naložbami se odliv tujega kapitala nadaljuje

4.9. ZADOLŽEVANJE IN VARČEVANJE PREBIVALSTVA IN PODJETIJ - V preteklem letu so se podjetja zadolževala predvsem doma

5. DEJAVNIKI KAKOVOSTI RAZVOJA

5.1. GOSPODARSKI RAZVOJ IN OKOLJE - Zmanjševanje zaostanka na področju varstva okolja je med največjimi zalogaji v procesu približevanja EU

5.2. SOCIALNE RAZSEŽNOSTI RAZVOJA - Indeks človekovega razvoja Slovenijo uvršča pred nekatere gospodarsko bolj razvite države

5.3. REGIONALNI RAZVOJ - Regionalne razlike v Sloveniji manjše kot v drugih državah kandidatkah za vstop v EU, vendar se povečujejo

6. GLAVNE USMERITVE EKONOMSKE POLITIKE V LETIH 1999-2001

6.1. POLITIKA JAVNIH FINANC

6.1.1. JAVNE FINANCE V LETU 1998 - Zmanjšanje javnofinančnega primanjkljaja

6.1.2. JAVNE FINANCE V LETU 1999 - V znamenju davčne reforme

6.1.3. JAVNE FINANCE V LETIH 2000 in 2001 - Brez sprememb se bodo razmere poslabšale

6.2. DENARNA POLITIKA - Bližnji cilj ostaja denarni agregat M3

6.3. POLITIKA PLAČ - Umirjena rast plač po letu 1997 in nov dogovor socialnih partnerjev o politiki plač v obdobju 1999-2001

6.4. POLITIKA TRGA DELA - Bolj aktivna politika zaposlovanja, ki skuša slediti smernicam EU na področju politike zaposlovanja

7. PROJEKCIJE OSNOVNIH MAKROEKONOMSKIH KATEGORIJ DO LETA 2003

7.1. IZHODIŠČE

7.2. GOSPODARSKA RAST IN INVESTICIJE - Hitrejša gospodarska rast je odvisna od učinkovitosti investicij in napredka pri reformah

7.3. PROIZVODNA STRUKTURA BRUTO DOMAČEGA PROIZVODA - Povečanje deleža storitvenega sektorja ob rasti industrijske proizvodnje

7.4. DEMOGRAFSKA GIBANJA, ZAPOSLENOST IN BREZPOSELNOST

7.5. EKONOMSKI ODNOSI S TUJINO - Povečanje plačilnobilančnega primanjkljaja ob realni rasti blagovnih in storitvenih tokov

7.6. DOHODKOVNA IN JAVNOFINANČNA POLITIKA - Ključna cilja bosta tudi v bodoče umirjena rast plač in približno uravnoteženo javno financiranje

7.7. INFLACIJA - Ključni cilj nadaljnje zniževanje na evropski primerljivo raven

UPORABLJENI VIRI IN LITERATURA

PREDGOVOR

Pomladansko poročilo 1999 prinaša oceno in prikaz gospodarskih gibanj in dejavnikov rasti slovenskega gospodarstva po letu 1995. Poročilo je vsebinsko sestavljeno iz šestih sklopov. Krajšemu povzetku poročila (poglavje 1) sledita opis dogajanj v mednarodnem okolju (poglavje 2), ki zaradi odprtosti slovenskega gospodarstva pomembno določa gospodarska gibanja v Sloveniji, in poročilo o institucionalnih spremembah (poglavje 3). Podrobnejši prikaz in analiza dogajanj v letu 1998 in v prvih mesecih letos na posameznih področjih sta združena s kratkoročno projekcije razvoja v letih 1999 in 2000 (poglavje 4), ki mu sledi nekaj razmišljanj o dejavnikih kakovosti razvoja. Pri tem odpiramo predvsem nekatera razvojna vprašanja, ki so pogosto povezana s procesom približevanja EU, kot npr. vprašanje regionalnega in socialnega razvoja ter okoljske zdržnosti gospodarskega razvoja (poglavje 5). V nadaljevanju sledi predstavitev temeljnih usmeritev in dilem ekonomske politike v naslednjih dveh letih (glej poglavje 6). V zadnjem poglavju pa je predstavljen ciljni razvojni scenarij do leta 2003.

Poročilo že vrsto let pripravlja in izdaja Urad RS za makroekonomske analize in razvoj (v nadaljevanju ZMAR) kot samostojno publikacijo v slovenskem in angleškem jeziku (Spring Report). Vlada R Slovenije poročilo obravnava in sprejema kot eno od strokovnih podlag za pripravo ukrepov ekonomske politike in predloga državnega proračuna, ki se tudi letos pripravlja za naslednji dve leti, sprejemal pa se bo za leto 2000.

Poročilo je zasnovano na podatkih informacijskih služb (predvsem Statističnega urada R Slovenije (v nadaljevanju SURS), Banke Slovenije (v nadaljevanju BS), Agencije za plačilni promet (v nadaljevanju APP), ekspertnih ocenah drugih (tujih in domačih) inštitutov in mednarodnih institucij. Na tej osnovi smo v marcu oziroma v aprilu letos v ZMAR pripravili nove ocene nacionalnih računov Slovenije za leta 1998-2003.

Pri pripravi Pomladanskega poročila 1999 so sodelovali: Alenka Kajzer (urednica, vodja projekta, povzetek), Branka Tavčar (nacionalni računi), Tanja Česen (investicije, gradbeništvo), Pavle Gmeiner (tehnološko prestrukturiranje), Andrej Hrovat (denarna politika, trg vrednostnih papirjev), Slavica Jurančič (mednarodna konkurenčnost), Mateja Kovač (kmetijstvo), Rotija Kmet (mednarodno okolje), Saša Kovačič (dohodkovna politika), Tomaž Kraigher (zaposlenost in brezposelnost), Jasna Kondža in Dušan Kidrič (politika javnih financ, reforma pokojninskega sistema), Jože Markič (izvozno-uvozni tokovi in plačilna bilanca), Nataša Marzidovšek (inflacija), Ana Murn (državne pomoči), Jure Povšnar (oskrba z elektriko, plinom in vodo, rudarstvo, promet in zveze), Mateja Pečar (gostinstvo in trgovina), Janja Pečar (regionalni razvoj), Bojan Radej (okolje), Matija Rojec (neposredne tuje investicije, prestrukturiranje podjetij), Ana Sečnik (predelovalne dejavnosti), Igor Strmšnik (ciljni razvojni scenarij), Janez Šušteršič (povzetek), Ivanka Zakotnik (nacionalni računi). **V Pomladanskem poročilu so upoštevani podatki, ki so bili na razpolago do vključno 2. 6. 1999**

1. KRATEK POVZETEK

1.1. GOSPODARSKI RAZVOJ V OBDOBJU 1995-1998- Uravnotežena gospodarska rast in počasnejše zniževanje inflacije

Slovenija se uvršča med tranzicijske države, ki so med prvimi premagale transformacijsko depresijo na začetku devetdesetih let. Gospodarska rast je po upadanju v obdobju 1987-1992 ponovno oživela v letu 1993 in v obdobju 1993-1998 v povprečju znašala okoli 4% letno. Po zadnjih ocenah SURS je **gospodarska rast v letih 1996 in 1997 dosegala še nekoliko višje stopnje rasti**, kot jih je SURS prikazoval v prejšnjih objavah. Tako je gospodarska rast v letu 1996 po teh ocenah znašala 3.5% (prejšnja ocena 3.3%), v letu 1997 pa 4.6% (prejšnja ocena 3.8%).

Za razliko od večine drugih tranzicijskih držav Slovenija gospodarsko rast v zadnjih letih dosega ob ohranjanju zunanjega ravnovesja (brez primanjkljajev v tekočem računu plačilne bilance) in ob sorazmerno zdravih javnih financah (brez večjih javnofinančnih primanjkljajev). **Že v letu 1996 je Slovenija dosegla predosamosvojitveno raven bruto domačega proizvoda iz leta 1990, v letu 1998 pa tudi raven iz leta 1987**, ko so se začeli kazati znaki gospodarske krize v bivši Jugoslaviji tudi v obliki upadanja bruto domačega proizvoda. Zaradi majhnosti, odprtosti in močne navezanosti slovenskega gospodarstva na trge držav Evropske unije (v nadaljevanju EU) pa so se evropske recesijske tendence v drugi polovici devetdesetih let praviloma zelo hitro prenašale v upočasnitev gospodarske rasti v Sloveniji.

Mednarodno primerljivi kazalci razvitosti kažejo, da **Slovenija zmanjšuje zaostanek za razvitimi**. V letu 1997 je dosegla 68% povprečnega bruto domačega proizvoda na prebivalca po kupni moči v EU, v letu 1995 je ta odstotek znašal 65%. S 13,000 ECU (14,000 USD) bruto domačega proizvoda na prebivalca po kupni moči v letu 1997 (EUROSTAT, 1998) je Slovenija najbolj razvita med kandidatkami za vstop v EU in se je po gospodarski razvitosti približala najmanj razvitima članicama EU (Grčiji in Portugalski). Dunajski inštitut za mednarodne primerjave (WIIW, 1999, str. 27) ocenjuje, da je Slovenija v letu 1998 dosegla 72% povprečne ravni bruto domačega proizvoda na prebivalca po kupni moči v EU in s tem prehitela Grčijo (68% povprečja EU) in Portugalsko (71% povprečja EU). Če za mednarodno primerjavo razvitosti uporabimo kazalec človekovega razvoja (human development index), ki indikatorje gospodarske razvitosti dopolnjuje z indikatorji zdravja in izobrazbe prebivalstva, se je Slovenija v letu 1995 uvrstila na 26. mesto med 175 državami oziroma tudi pred

nekatero državo, ki so nas prekašale po gospodarski razvitosti ali pa nas še vedno prehitevajo na lestvici deželnega tveganja (Euromoney, marec 1999), kjer je spomladi letos Slovenija zasedala 32. mesto.

Gospodarski razvoj Slovenije se je v drugi polovici devetdesetih let gibal v območju med (+) plus in (-) minus scenarijem, ki ju je zastavila Strategija gospodarskega razvoja Slovenije (ZMAR; 1995). Vzroke za nedoseganje (+) scenarija lahko iščemo v bistveno manj ugodnih razmerah v mednarodnem okolju (upočasnitve gospodarske rasti v Evropi, svetovna finančna kriza, vojne razmere na Balkanu), predvsem pa v počasnosti pri izvajanju strukturnih reform in institucionalnih sprememb.

V letu 1998 so bila gospodarska gibanja v Sloveniji kljub upočasnitvi gospodarske rasti v primerjavi z letom 1997 **sorazmerno ugodna**. Po ocenah SURS je bila lani dosežena 3.9-odstotna gospodarska rast, kar je le malenkost manj od naše jesenske ocene o 4-odstotni rasti (ZMAR, 1998b). Čeprav je bil izvoz blaga še vedno glavni dejavnik gospodarske rasti, so v okviru domačega povpraševanja pomembno vlogo odigrale investicije. Zaradi relativno majhne blagovne menjave z azijskimi državami in Rusijo so bili neposredni učinki azijske in ruske krize sorazmerno majhni. Izvoz v države bivše Sovjetske zveze se je sicer realno zmanjšal za okoli 23%, vendar pa se je delež izvoza v te države v zadnjih letih gibal le okoli 5%. Bistveno pa se je lani upočasnila tudi rast izvoza na trge držav bivše Jugoslavije (v letu 1997 realno povečanje za 11.1%, v letu 1998 pa samo za 1.1%). Posledice pretresov na svetovnih finančnih trgih so zlasti v drugi polovici leta že vplivale na upočasnitev gospodarske rasti v Evropi, čeprav je bila gospodarska rast v EU lani (2.9%) sicer še vedno višja kot v letu 1997 (2.7%). Poslabšanje gospodarskih razmer v EU pa lani še ni vplivalo na Slovenijo, saj se je slovenski blagovni izvoz v EU v tretjem četrtletju lanskega leta (v primerjavi z enakim obdobjem leta 1997) realno povečal za 11.6%, v zadnjem četrtletju pa celo za 21.9%. Tudi v prvem četrtletju letos je rast izvoza blaga v EU še vedno zelo dinamična (realno povečanje za 11.1%).

Poslovni rezultati gospodarskih družb so se lani (že drugo leto zapored) bistveno **izboljšali**. Skupni čisti dobiček je lani prvič presegel čiste izgube gospodarskih družb. V stroškovni strukturi bruto domačega proizvoda je po letu 1996 zaradi zmanjšanja prispevkov za socialno varnost v letu 1996 in umiritve rasti plač v letih 1997 in 1998 prišlo do razvojno pozitivnega premika. Po hitri rasti plač v obdobju 1993-1996, ki je presegala rast produktivnosti in zmanjševala konkurenčnost slovenskih izvoznikov, se je rast plač v letih 1997 in 1998 umirila. Umiritev rasti je bila rezultat dogovora socialnih partnerjev, ki je bil uzakonjen sredi leta 1997. Analiza rezultatov poslovanja podjetij v obdobju 1994-1997 po lastniških kategorijah (Rojec, Simoneti, Rems, 1999) pa kaže, da so nosilci aktivnega razvoja (rast zaposlenosti, investicij in dodane vrednosti) predvsem podjetja v večinski tuji lasti in novo nastala privatna podjetja. Zaradi tega še posebne skrbi povzroča skromen obseg prilivov neposrednih tujih investicij v preteklem letu. Zmanjšanje ovir za nastajanje novih podjetij in večji priliv neposrednih tujih investicij sta zato osnova za hitrejši razvoj.

Na nihanje gospodarske rasti pomembno vpliva tudi gibanje mednarodne konkurenčnosti, ki je na primer s poslabšanjem v letu 1995 pomembno prispevala k upočasnitvi gospodarske rasti v letu 1996. Mednarodna konkurenčnost se je sicer v letu 1996 nekoliko izboljšala, vendar pa so stroški dela na enoto proizvodnje, izraženi v košari valut, v Sloveniji tudi v letih 1997 in 1998 naraščali hitreje kot v povprečju pri sedmih najpomembnejših slovenskih trgovinskih partnericah iz OECD. Na **poslabšanje stroškovne konkurenčnosti v letu 1998** je pomembno vplivala (po dvoletni prekinitvi) ponovno nekoliko močnejša realna apreciacija tolarja, ki se je, merjeno z relativnimi cenami življenjskih potrebščin do košare valut, lani realno okrepil za 4%, merjeno z relativnimi cenami proizvajalcev pa za 3.8%.

Kljub poslabšanju mednarodne konkurenčnosti slovenskih predelovalnih dejavnosti, ki ustvarijo večino izvoza blaga, in postopnemu umirjanju gospodarske rasti pri najpomembnejših trgovinskih partnericah, se je izvoz blaga lani realno povečal za 8.4% (v letu 1997 za 11.4%), tržni deleži pri najpomembnejših trgovinskih partnericah pa so se v povprečju povečali za okoli 2%. **Blagovni primanjkljaj je lani ob izboljšanju pogojev menjave kljub hitrejši rasti uvoza od izvoza blaga ostal na približno isti ravni kot v letu 1997** (po plačilno bilančni statistiki je znašal 774.9 milijonov USD). Presežek v storitveni menjavi se je zmanjšal predvsem zaradi zmanjšanja neto prilivov od turizma. Zadostoval je za pokritje približno dveh tretjin blagovnega primanjkljaja. Ob nekoliko večjih presežkih pri faktorskih storitvah in tekočih transferjih pa je bilo tudi lani **ohranjeno zunanje ravnovesje**.

Inflacija, ki je ob uvedbi monetarne samostojnosti v oktobru 1991 beležila dvoštevilične mesečne stopnje, se je že proti koncu leta 1995 znižala na enoštevilično letno stopnjo. Zniževanje se je nadaljevalo tudi v obdobju po letu 1995, vendar ob nekoliko upočasnjenem tempu predvsem zaradi intenzivnejšega odpravljanja cenovnih disparitet, ki je povprečno letno stopnjo inflacije v letih 1996 in 1997 zadrževalo na ravni okoli 9%. Sredi leta 1998 se je rast cen močno umirila. Inflacija **ob koncu leta 1998 je znašala 6.5%, povprečna letna stopnja** pa se je spustila pod 8% (**7.9%**). K umiritvi cen v drugi polovici leta so na eni strani prispevali manjši pritiski s strani politike nadzorovanih cen in sprememb davčnih stopenj, na drugi strani pa so v smeri zniževanja inflacije delovali daljše obdobje bolj umirjene rasti plač (zmanjšano povpraševanje in stroškovni pritiski na cene), upadanje uvoznih cen, realna apreciacija tolarja in krepitev konkurence na domačem trgu.

Uravnoveženost javnih financ v obdobju 1992-1996 je odigrala pozitivno vlogo pri stabilizaciji gospodarstva, saj ni ustvarjala dodatnih pritiskov na obresti ali tečaj. Javnofinančno ravnovesje se je porušilo šele v letu 1997, ko so se na strani prihodkov pokazale posledice dvakratnega znižanja prispevnih stopenj za socialno varnost v letu 1996 in liberalizacije zunanje trgovine (realno upadanje prihodkov od carin), ki ju niso povsem nadomestili novi davčni viri. Na odhodkovni strani so se pokazale posledice v

letu 1996 realiziranih pritiskov na rast plač v javnem sektorju, rasti zaposlovanja v javni upravi in naraščanja izdatkov za socialne transferje ob obstoječih sistemih socialne varnosti. Rast javnofinančnih odhodkov je v zadnjih treh letih prehitela rast bruto domačega proizvoda: v letu 1998 so znašali 43.8% bruto domačega proizvoda, kar je za 1.4 odstotne točke več kot v letu 1996. Rast javnofinančnih prihodkov je bila počasnejša: v letu 1998 so dosegli 43% bruto domačega proizvoda, kar pa je le za 0.3 odstotne točke več kot v letu 1996. Največji **javnofinančni primanjkljaj** doslej je Slovenija zabeležila v letu 1997 (1.2% bruto domačega proizvoda), **v letu 1998** ga je uspela zmanjšati na **0.8% bruto domačega proizvoda**. Zmanjšanje je bilo rezultat restriktivne politike na strani odhodkov proti koncu leta (realizirani odhodki državnega proračuna so bili manjši od sprejetih) in uvrstitve dela prihodkov od prometnih davkov (vplačanih v januarju letos) med prihodke proračuna leta 1998.

Odpravljanje socialistične brezposelnosti (brezposelnosti za tovarniškimi vrati), prestrukturiranje gospodarstva in dolgotrajna privatizacija družbene lastnine, ki so pripeljali do izrazito strukturnega značaja brezposelnosti, so osnovni razlogi za stagnacijo zaposlenosti kljub sorazmerno dinamični gospodarski rasti po letu 1993. **Stopnja registrirane brezposelnosti je zato vztrajno visoka** (v obdobju 1993-1998 se giblje okoli 14%), **vendar** pa nekoliko **precenjuje dejanski obseg brezposelnosti**. Mednarodno primerljive **stopnje brezposelnosti, ki izhajajo iz ankete o delovni sili**, so **bistveno nižje** (od leta 1995 se gibljejo med 7 in 8%). V letu 1998 je povprečna stopnja brezposelnosti po anketi o delovni sili znašala 7.9% in je bila nekoliko nižja kot povprečna stopnja brezposelnosti v EU, ki je lani znašala 10%. Ne glede na spornost kriterijev, ki jih anketa o delovni sili uporablja za ugotavljanje aktivnosti prebivalstva (predvsem kriterij 1 ure dela za plačilo ali družinsko korist), anketa o delovni sili daje mednarodno primerljive podatke. Pri uporabi te stopnje brezposelnosti pa se je potrebno zavedati tudi, da anketna metoda do neke mere podcenjuje dejanski obseg brezposelnosti v ruralnem okolju.

1.2. OCENA LETA 1999 - Pričakovana upočasnitev gospodarske rasti

Gospodarska gibanja v letu 1999 bosta zaznamovali upočasnitev gospodarske rasti pri najpomembnejših trgovinskih partnericah in uvedba davka na dodano vrednost. Med razpoložljivimi in nepopolnimi podatki o makroekonomskih gibanjih v začetku leta je težko razbrati, kateri že kažejo odziv gospodarstva na umirjanje gospodarske rasti v EU, kateri pa so le odraz predhodnih prilagoditev na pričakovane učinke davka na dodano vrednost. Odziv gospodarstva na zaostrene mednarodne razmere bo v veliki meri pokazal, ali so dosedanje reforme gospodarske strukture in inštitucionalne spremembe že uspeli zgraditi okvir trdnega tržnega gospodarstva, ki se je sposobno odzivati na spremembe v okolju brez pričakovanja neposrednega državnega poseganja v njegovo poslovanje.

Po ugodnih gospodarskih gibanjih v EU v preteklem letu (2.9-odstotna rast) se je že lani jeseni napovedovala upočasnitev rasti kot posledica azijske in ruske finančne krize. Oktobra lani je Evropska komisija za letos napovedovala 2.4-odstotno rast (EC, 1998). **Novejše napovedi gospodarske rasti pri najpomembnejših trgovinskih partnericah** pa so še za 0.3 do 0.7 odstotnih točk **nižje**. Evropska komisija je konec marca letos napovedala 2.1-odstotno rast (EC, 1999), aprilski ocena strokovnjakov Mednarodnega denarnega sklada pa znaša 1.7% (IMF, 1999). Gospodarska gibanja na začetku letošnjega leta in ocene rasti v EU spominjajo na upočasnitev gospodarske rasti, ki smo ji bili priča v letu 1996. Podobno kot v letu 1996 pa se tudi letos pozitivni □preobrat□ pričakuje v drugi polovici leta.

Za slovensko gospodarstvo je posebej pomembna **upočasnitev gospodarske rasti pri najpomembnejših trgovinskih partnericah**. Ocene gospodarske rasti v Nemčiji za letos se gibljejo med 1.5 (IMF, 1999) in 1.7% (IFO, 1999, EC, 1999), kar je precejšnja upočasnitev v primerjavi z letom 1998, ko je gospodarska rast znašala 2.8%, vendar pa je rast še vedno nekoliko hitrejša kot ob prejšnji upočasnitvi v letu 1996, ko je bila gospodarska rast 1.2-odstotna. Podobno upočasnitev kot v Nemčiji napovedujejo tudi v Avstriji, kjer naj bi po 3.3-odstotni rasti v letu 1998 znašala rast letos 2 (IMF, 1999) do 2.3% (EC, 1999). Za okoli 1 odstotek nižja kot lani naj bi bila rast tudi v Franciji (po ocenah Evropske komisije lani 3.2%, letos 2.3%). Gospodarska rast v Italiji naj bi ohranila dinamiko zadnjih dveh let - tj. okoli 1.5-odstotno rast. Negativne tendence, ki so se v hrvaškem gospodarstvu pojavile sredi lanskega leta, se ohranjajo tudi v prvih mesecih letos. Analitiki so si enotni v oceni o nadaljnji upočasnitvi gospodarske rasti, ki pa se je že v preteklem letu več kot razpolovila. V nekaterih ocenah (Miljenovič, 1999; WIIW, maj 1999) pa se že pojavljajo tudi negativne številke, med drugim tudi zaradi izbruha kosovske krize. Zaradi skromnega obsega menjave z Jugoslavijo bo po naših ocenah večji del učinkov kosovske krize posreden (z izjemo turizma), izhajal pa bo predvsem iz povezav s Hrvaško.

S kosovsko krizo, slabšanjem gospodarske situacije na Hrvaškem in krizo v Rusiji postaja Slovenija še bolj odvisna od evropskih trgov. Zaradi nižjih napovedi gospodarske rasti pri naših najpomembnejših trgovinskih partnericah je realistična le še spodnja meja naše jesenske napovedi gospodarske rasti (3.5 do 4%). Tako **za letos napovedujemo 3.5-odstotno gospodarsko rast**. V luči razpoložljivih podatkov o makroekonomskih dogajanjih v začetku letošnjega leta je tudi to **optimistična ocena**, ki pa temelji na jasnih predpostavkah in je ob njihovi uresnitvi tudi najbolj verjetna (seveda bi po drugi strani neizpolnitev predpostavk lahko pomenila tudi do pol odstotne točke nižjo stopnjo rasti). Dve izmed ključnih predpostavk se dotikata mednarodnih dogajanj, dve pa domačih gospodarskih razmer, na katere imajo nosilci ekonomske politike pomemben ali celo odločilen vpliv. Predpostavke so naslednje:

- i. pričakovana oživitev gospodarske aktivnosti v EU v drugi polovici leta, spodbujena z nedavnim znižanjem obrestnih mer in z izgubljanjem vrednosti evra v odnosu do ameriškega dolarja;

- ii. razrešitev kosovske krize in predvsem stabilizacija razmer na Hrvaškem, kjer ne bi smelo priti do še dodatnega poslabšanja gospodarskih gibanj;
- iii. uvedba davka na dodano vrednost naj ne bi povzročila pomembnejših motenj v gospodarski dejavnosti (vpliv na inflacijo naj bi bil omejen na prva dva meseca po uvedbi davka in bi ostal v že lani predvidenem okviru 6.8-odstotne povprečne letne inflacije. Na ravni posameznih gospodarskih družb naj bi likvidnostne težave, negotovost glede podrobnosti novega davčnega sistema in glede ravnanja poslovnih partnerjev ter stroški prehoda na novi davek ne bili tolikšni, da bi podjetja prisilili v zmanjšanje aktivnosti);
- iv. ohranitev ugodnih gibanj na denarnem trgu iz preteklega leta - predvsem nizke ravni obrestnih mer (navkljub morebitnemu povečanemu povpraševanju po posojilih v drugi polovici leta) in naraščanja varčevanja. Glede na zaostrene mednarodne pogoje poslovanja je letos bolj kot lani pomembno, da se nadaljuje v začetku leta dosežena realna stagnacija deviznega tečaja.

Pod vplivom napovedane upočasnitve gospodarske rasti pri najpomembnejših trgovinskih partnericah, ki seveda prinaša tudi napovedi o zmanjšani rasti njihovega uvoza oziroma rasti slovenskih izvoznih trgov, rahlem poslabšanju pogojev menjave in poslabšanju mednarodne konkurenčnosti predelovalnih dejavnosti, ocenjujemo, da se bo stopnja rasti izvoza blaga v primerjavi s preteklim letom prepolovila (lani 8.4-odstotna rast, letos 4.1-odstotna rast). Zaradi vpliva kosovske krize na prilive od turizma ne pričakujemo rasti izvoza storitev, skupna realna rast izvoza blaga in storitev pa bi po ocenah znašala 3.4%. Ob rahlem poslabšanju pogojev menjave in rasti uvoza blaga in storitev (4.7-odstotna rast) se bo primanjkljaj v trgovinski bilanci po ocenah povečal na 900 milijonov USD (4.4% BDP). Presežek v storitveni bilanci in bilanci transferjev ne bo zadosten za pokritje celotnega blagovnega primanjkljaja, tako bi po ocenah primanjkljaj v tekočem računu plačilne bilance znašal okoli 145 milijonov USD (0.7% BDP).

Ob poslabšanju razmer v mednarodnem okolju bosta tuje in domače povpraševanje kot dejavnika gospodarske rasti bolj uravnotežena kot v zadnjih dveh letih. Ocenjujemo, da se bo močno trošenje gospodinjestev, ki smo mu priča v zadnjih dveh mesecih, v drugi polovici leta umirilo. Rast zasebne porabe bo po ocenah letos (3.1%) sicer večja kot lani (2.4%), vendar pa še vedno manjša kot rast državne potrošnje (3.7%). Med komponentami domačega povpraševanja pa naj bi po ocenah podobno kot v preteklih letih najhitreje naraščalo investicijsko povpraševanje (okoli 8%).

Dogovor socialnih partnerjev o politiki plač v obdobju 1999-2001 bo predvidoma omogočil, da bo tudi **letos rast realne povprečne bruto plače na zaposlenega** (okoli 2-odstotna) **zaostajala za rastjo produktivnosti dela** (okoli 3-odstotna rast). Ocenjujemo, da bo umirjena rast plač oziroma stroškov dela ob oživiljanju proizvodnje in zmerni realni apreciaciji tolarja (za okoli 0.5%) letos prispevala k manjšemu poslabšanju stroškovne konkurenčnosti slovenskih predelovalnih dejavnosti (za okoli 1%), kot smo ga zabeležili v preteklem letu. Vendar pa je takšen razplet v veliki meri

odvisen od oživitve proizvodnje v prihodnjih mesecih.

Število delovno aktivnih, ki v prvih mesecih letos beleži izrazito pozitivne trende v podjetjih in organizacijah, do neke mere tudi zaradi spremembe statusa brezposelnih, vključenih v javna dela, se bo letos po ocenah **povečalo za okoli 0.6%**. Zmanjševanje števila brezposelnih v prvih mesecih se bo med letom predvidoma umirilo, povprečna letna stopnja registrirane brezposelnosti se bo po ocenah znižala na okoli 14%. Stopnja brezposelnosti po anketi o delovni sili (mednarodno primerljiv podatek) pa bo na letni ravni predvidoma tudi letos ostala okoli 8%.

Izrazit **trend upadanja inflacije**, ki se je uveljavil že sredi lanskega leta, se je nadaljeval tudi v prvih mesecih letos. Medletna stopnja rasti cen življenjskih potrebščin se je v aprilu že spustila pod 5%, v maju pa je znašala 4.3%. Po modelskih ocenah Ekonomskega inštituta Pravne fakultete, ki temelji na predpostavki o 1.5-odstotni realni rasti bruto plače na zaposlenega in 4-odstotni gospodarski rasti, bi učinek davka na dodano vrednost na inflacijo znašal okoli 70% obstoječe ravni cen na letni ravni (dvig splošne ravni cen za 3 do 3.5%). Ob uresničitvi omenjene modelske ocene in omejitvi učinkov uvedbe davka na dodano vrednost na enkratni skok cen v prvih dveh mesecih po uvedbi **povprečna letna stopnja inflacije letos ne bi preseгла ciljnih 6.8%**.

Zaradi prehoda na davek na dodano vrednost sredi leta so ocene javnofinančnih prihodkov v letu 1999 negotove. Na strani odhodkov pa so bile po sprejetju državnega proračuna sprejete še dodatne obveznosti države. Zaradi navedenega bi bilo v jesenskih mesecih smiselno, da se ponovno ocenijo prihodki in odhodki ter proučijo možnosti za ukrepe. Upoštevajoč modelske in ekspertne ocene donosnosti davka na dodano vrednost in trošarin ter druge predvidene spremembe v davčnem instrumentariju bi celotni javnofinančni prihodki letos dosegli okoli 43.5% ocenjenega bruto domačega proizvoda. Javnofinančni odhodki pa bi ob realizaciji celotnih odhodkov državnega proračuna po ocenah dosegli 44.5% bruto domačega proizvoda. Javnofinančni primanjkljaj bi tako znašal okoli 1% bruto domačega proizvoda in bi se ohranil na približno enaki ravni kot v letu 1998 (0.8% bruto domačega proizvoda).

1.3. OBETI ZA LETI 2000 IN 2001 - Pričakovanje izboljšanja razmer v mednarodnem okolju

Podobno kot lansko jesen tudi spomladanske ocene gospodarske rasti **v letu 2000** pri najpomembnejših slovenskih trgovinskih partnericah, ki so jih pripravile mednarodne institucije (OECD, 1999; IMF, 1999; EC, 1999) in različni ekonomski inštituti, napovedujejo **bolj ugodne razmere v mednarodnem okolju kot letos**. Spomladanske

napovedi o gospodarski rasti v prihodnjem letu so se v primerjavi z jesenskim sicer za kakšno desetinko odstotka znižale, vendar pa se v ocenah še vedno kaže pričakovanje, da se bo v Evropo že v prihodnjem letu povrnila dinamika rasti, ki jo je beležila v letu 1998. Evropska komisija (EC; 1999) ocenjuje, da bo **gospodarska rast v EU-15 prihodnje leto znašala 2.7%**. Sorazmerno optimistične pa so tudi razpoložljive napovedi gospodarske rasti pri najpomembnejših trgovinskih partnericah za leto 2001.

Če bi se uresničile napovedi o ugodnejših gospodarskih gibanjih pri najpomembnejših trgovinskih partnericah, bi to ob stabilnih domačih razmerah slovenskemu gospodarstvu v prihodnjem letu ponovno omogočilo nekoliko hitrejšo rast. Ocenjujemo, da bi Slovenija v **prihodnjem letu** lahko dosegla **okoli 3 3/4-odstotno gospodarsko rast, v letu 2001** pa bi se še nekoliko okrepila in dosegla **okoli 4 odstotno rast**.

Ponovno živahnejša gospodarska rast pri najpomembnejših trgovinskih partnericah bo po ocenah kljub nadaljnjemu zaostrovanju konkurence na mednarodnih trgih Sloveniji omogočila ponovno nekoliko hitrejšo realno rast izvoza blaga (okoli 5%), ob pričakovani umiritvi razmer na Balkanu pa tudi ponovno vsaj zmerno rast izvoza storitev (okoli 2-odstotna rast). Tuje povpraševanje bi tako v prihodnjih dveh letih ponovno postalo pomembnejši dejavnik gospodarske rasti. Med komponentami domačega povpraševanja bi po ocenah tudi v prihodnjih dveh letih izstopalo investicijsko povpraševanje (okoli 6.5-odstotna rast), zasebna in državna potrošnja pa bi ohranili približno isto dinamiko rasti, kot jo ocenjujemo za letos.

Pogoji menjave se v prihodnjih dveh letih ne bodo izboljšali, pričakujemo lahko celo rahlo poslabšanje. To bo ob pričakovani nekoliko hitrejši rasti uvoza od izvoza prispevalo k povečanju primanjkljaja v blagovni menjavi (na okoli 4.3% bruto domačega proizvoda), saldo tekočega računa plačilne bilance pa premaknilo v primanjkljaj, ki še vedno ne bi presegal 1% bruto domačega proizvoda.

Ob predvideni dokaj umirjeni rasti plač v zasebnem sektorju bo **močnejša rast plač v prihodnjem letu izhajala iz javnega sektorja**. Plače v javnem sektorju bodo rasle zaradi rednih napredovanj v skladu s pravilnikom o napredovanju, ki izhaja iz Zakona o razmerjih plač v javnih zavodih, državnih organih in v organih lokalnih skupnosti, že dogovorjenih dodatkov v kolektivnih pogodbah dejavnosti (zdravstvo, šolstvo) in dogovorjenega povišanja izhodiščnih plač po kolektivni pogodbi za negospodarstvo v decembru 2000. Zaradi pritiskov drugih dejavnosti v okviru javnega sektorja pa bo verjetno treba upoštevati tudi te zahteve po dodatkih. Ocenjujemo, da bo rast realne povprečne bruto plače na zaposlenega (okoli 2.5%) sicer višja kot letos, vendar pa bo še vedno zaostajala za rastjo produktivnosti dela. **V letu 2001 bi se rast plač predvidoma umirila tudi v javnem sektorju**. Med posameznimi dejavnostmi v okviru javnega sektorja pa bodo predvidoma vzpostavljena razmerja, ki bi omogočila

uvvedbo enotnega plačnega sistema.

Ob bolj aktivni politiki zaposlovanja (več javnih del in subvencioniranih zaposlitev), sorazmerno umirjeni rasti plač in pričakovanem povečanju fleksibilnosti trga dela po sprejetju Zakona o delovnih razmerjih ocenjujemo, da bo celotna **zaposlenost** (po statistiki nacionalnih računov) **tudi v prihodnjih dveh letih naraščala** (za okoli 0.7 do 0.9%). To bo prispevalo k nadaljnjemu zmanjševanju registrirane brezposelnosti, brezposelnost po anketi o delovni sili pa bi ostala na ravni okoli 8%.

Ker se davek na dodano vrednost uvaja sredi leta, bomo njegov potencialni učinek na cene v obliki povprečne letne stopnje inflacije občutili tudi v prihodnjem letu. Zaradi tega v prihodnjem letu kljub pričakovani hitri ponovni umiritvi cen znižanje povprečne letne stopnje inflacije ne bo veliko. Ob umirjeni rasti cen tekom prihodnjega leta bi se **povprečna letna stopnja približala 6%**. Potencialni učinek vpliva davka na dodano vrednost na cene pa izgine še le **v letu 2001**, ko se ob že zelo podobnih predpostavkah o gibanju cen in dejavnikov, ki nanje vplivajo, inflacija lahko **spusti pod 4%**.

Projekcije javnofinančnih prihodkov in odhodkov za leti 2000 in 2001 **kažejo na poslabšanje razmer v javnem financiranju**. Povečanju odhodkov, ki sledi iz že sprejetih zakonskih obveznosti, sklenjenih aneksov h kolektivnim pogodbam v javnem sektorju in vseh drugih že sprejetih in predvidenih programov, po ocenah ob predvidenih davčnih spremembah ne bo sledila tudi rast javnofinančnih prihodkov, ki bi še zagotavljala zdržen javnofinančni primanjkljaj. Javnofinančna politika bo morala pripraviti ustrezno kombinacijo ukrepov za povečevanje prihodkov z ukrepi za zmanjševanje javnofinančnih odhodkov na vseh področjih in jih po potrebi dopolniti, ko bodo znani javnofinančni učinki davka na dodano vrednost. Ob pripravi proračuna za leti 2000 in 2001 bo treba sprejeti jasen cilj o zmernem javnofinančnem primanjkljaju, ki v naslednjih dveh letih ne bi smel preseči letošnjega oziroma bi se moral ustaliti na ravni okoli 0.5% bruto domačega proizvoda. V letu 2000 bo potrebno sprejeti ukrepe, ki bi povečali davčno kapaciteto. Na strani odhodkov državnega proračuna pa bo potrebno zakonsko določene obveznosti prestrukturirati v skladu z reformo javnega sektorja. Realna rast odhodkov za subvencije, za investicijske odhodke in za investicijske transferje v državnem proračunu bo morala biti nižja kot v preteklih letih ter v skladu z jasno opredeljenimi državnimi prioritetami in programom državnih pomoči. Z uveljavitvijo zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju v začetku leta 2000 se bo postopno umirila dinamika odhodkov, vendar v letu 2000 še ne pričakujemo bistvenega vpliva nanje. Nekoliko bolj občuten bo vpliv sprememb šele v letu 2001, ko se bodo izraziteje pokazali učinki spremenjenega načina valorizacije pokojnin in zmanjševanja odmernih stopenj.

Zaradi ohranjanja konkurenčnosti slovenskega gospodarstva na tujih trgih se stroški javnega financiranja, ki predstavljajo stroške gospodarskih družb, v prihodnjih letih ne

bi smeli povečevati. Ob obstoječih sistemih socialne varnosti in delovanja javnega sektorja pa so možnosti za zmanjševanje javnofinančnih odhodkov omejene. Zaradi majhnosti denarnega območja in nezadostne ravni narodnogospodarskega varčevanja pa **javnofinančni primanjkljaj ne bi smel bistveno presežati zdržne ravni** (okoli 0.5% bruto domačega proizvoda). Za doseganje tega pa bo **potrebno prestrukturiranje javnofinančnih prihodkov in odhodkov**.

1.4. CILJNI RAZVOJNI SCENARIJ DO LETA 2003 - Pospešena gospodarska rast in znižanje inflacije

Lani marca začeti **proces pogajanj za polnopravno članstvo v EU** in prevzemanje pravnega reda EU **pospešujeta** domače **institucionalne spremembe**. Problem, ki pa ni neposredno vezan na približevanje EU, je še vedno sorazmerno velika vloga države v delovanju gospodarstva bodisi v obliki neposrednega lastništva Republike Slovenije bodisi v obliki državnih skladov. Jedro izgubarskih podjetij, ki je skoncentrirano v okviru Slovenske razvojne družbe, se bo moralo v prihodnjih letih hitreje zmanjševati. Država pa bo postopno morala državne pomoči dodeljevati v skladu s pravili, ki veljajo v EU.

Razvoj Slovenije bo v prihodnjih letih seveda bistveno zaznamovan s procesom približevanja standardom EU. Osnovna **cilja** ekonomske politike ob prilagajanju standardom EU ostajata nadaljnja **gospodarska rast**, ki bi ob aktivni politiki zaposlovanja omogočila tudi **rast zaposlenosti** in povečanje splošne blaginje prebivalstva, in **zniževanje inflacije**. Zniževanje inflacije na evropsko raven je usmeritev tako monetarne politike kot tudi politik, ki so v pristojnosti Vlade in socialnih partnerjev. Zmerna rast plač, ki ne bo prehitevala rasti produktivnosti, bo morala ostati usmeritev dohodkovne politike tudi v obdobju po letu 2001. Javnofinančna politika pa bo morala z ohranjanjem javnofinančnega primanjkljaja v zdržnih mejah oziroma z vzpostavljanjem vsaj približno uravnoveženega javnofinančnega računa podpirati stabilizacijske napore drugih politik in ne povečevati javnofinančnega bremena gospodarskih družb. Ob skladnem delovanju vseh ekonomskih politik ocenjujemo, da bi se **povprečna letna stopnja inflacije** v obdobju do leta 2003 lahko **znižala na 3 do 4%**.

Ciljni razvojni scenarij do leta 2003 predpostavlja uspešno približevanje EU, izgradnjo učinkovitega institucionalnega okvira oziroma izpeljavo zastavljenih reform. Pospešitev gospodarske rasti na 4.5 do 5.5% letno v obdobju po letu 2001 predpostavlja ponovno hitrejšo rast izvoza (med drugim tudi storitev), večjo učinkovitost investicij, večje prilive neposrednih tujih investicij in zmerno rast domačega povpraševanja.

2. MEDNARODNO EKONOMSKO OKOLJE - Napovedana upočasnitev gospodarske rasti letos je še večja kot ob koncu preteklega leta

Svetovna gospodarska rast se je v luči finančnih kriz v Aziji in Rusiji lani v primerjavi z letom prej skoraj prepolovila (4.2% v letu 1997 in 2.5% v letu 1998; IMF, 1999). Po ocenah mednarodnih institucij bo gospodarska rast **letos še nekoliko šibkejša kot lani**: med 1.9% (LINK, 1999) in 2.3% (IMF, 1999). Ob prvih znakih skorajšnjega zaključka krize v jugovzhodni Aziji so se pojavila nova krizna žarišča, ki ohranjajo finančno nestabilnost. Kot novo žarišče finančne nestabilnosti in potencialnih negativnih turbulenc se pojavlja Brazilija. Razmere v finančnem sektorju so po ocenah strokovnjakov Mednarodnega denarnega sklada nestabilne še v številnih drugih državah v razvoju, vključno s Kitajsko. Ruska kriza naj bi se letos še poglobila. Predvsem sosednje države pa bodo občutile tudi negativne vplive vojne v Jugoslaviji. Kljub temu pa so v maju letos strokovnjaki Organizacije za ekonomsko sodelovanje in razvoj (OECD, 1999) ocenjujevali, da je splošna gospodarska situacija v svetu že boljša kot pred šestimi meseci. Svetovna gospodarska rast naj bi se **ponovno krepila v letu 2000**, ko naj bi po ocenah Evropske komisije znašala 2.9%, po ocenah Mednarodnega denarnega sklada pa celo 3.4%; strokovnjaki, ki sodelujejo pri oblikovanju svetovnega ekonometričnega modela LINK, pa so manj optimistični, saj pričakujejo samo 2.5-odstotno rast.

V letu 1998 je gospodarska rast v EU znašala 2.9%. Čeprav je bila gospodarska rast v letu 1998 višja kot v letu 1997, je bila rast lani najhitrejša na prehodu iz leta 1997 v leto 1998, med letom pa se je vztrajno umirjala. **Upočasnjevanje gospodarske rasti** v EU je posledica neugodnega mednarodnega okolja (azijska in ruska finančna kriza) in s tem povezanega manjšega izvoznega povpraševanja. Realna rast izvoza blaga in storitev se je v letu 1998 v primerjavi z letom 1997 skoraj prepolovila (v letu 1997 je dosegla 9.7%, v letu 1998 pa 5.4%), hkrati pa je domače povpraševanje ohranilo svoj zagon iz leta 1997. Na rast zasebne porabe (2.8%, kar je za 0.8 odstotne točke več kot leto dni prej) je spodbudno vplivalo povečanje realnih dohodkov in zaposlenosti. Okrepila se je tudi rast bruto investicij v osnovna sredstva, zlasti investicije v opremo, ki so ob ugodnejših pogojih financiranja in v pričakovanju močnejšega domačega povpraševanja dosegle 8.4-odstotno realno rast (v letu 1997: 5-odstotno).

Negativni učinki azijske in ruske finančne krize na obseg mednarodne menjave naj bi po ocenah mednarodnih institucij vplivali na umirjanje gospodarske rasti v EU tudi letos, ko naj bi bila gospodarska rast med 1.7% in 2.1% (IMF, 1999; LINK, 1999; EC, 1999; OECD, 1999). **Spomladanske ocene gospodarske rasti v EU za letos so za 0.3 oziroma za 0.5 odstotne točke nižje kot jesenske napovedi** (EC, 1998; IMF, 1998; LINK, 1998; OECD, 1999). Upočasnitev gospodarske rasti v EU pa naj bi bila le začasna. Že v drugi polovici tega leta se pričakuje ponovno oživljanje, ki naj bi se nadaljevalo tudi v prihodnjem letu. Pričakovanja o izboljšanju temeljijo na upadanju

vrednosti evra v razmerju do ameriškega dolarja in pozitivnih učinkih znižanja obrestnih merah. Ob močnejšem domačem povpraševanju in postopnem okrevanju izvoza naj bi se gospodarski rasti v EU že v letu 2000 skoraj povrnila dinamičnost iz leta 1998 in bi dosegla od 2.3 do 2.7-odstotno rast (EC, 1999; IMF, 1999, LINK, 1999; OECD, 1999).

Močnejša umiritev gospodarske rasti v letu 1999 od jesenskih pričakovanj je napovedana tudi za najpomembnejše slovenske trgovinske partnerke iz EU. Za Nemčijo, Italijo in Avstrijo so ocene Evropske komisije v primerjavi z jesenskimi nižje za pol odstotne točke (pri Franciji za 0.3 odstotne točke).

Podobno kot celotna EU je **nemško gospodarstvo** zagon začelo izgubljati že lani, čeprav je bila gospodarska rast v letu 1998 (2.8-odstotna) višja kot v letu 1997 (2.2-odstotna). Upočasnitev rasti izvoza blaga in storitev (11.1-odstotna realna rast v letu 1997 in 5.9-odstotna realna rast v letu 1998) je delno nadomestilo močnejše domače povpraševanje. Prvič po združitvi obeh Nemčij so investicije v stroje in opremo odigrale vlogo najpomembnejšega dejavnika gospodarske rasti (8.6-odstotna realna rast). Ob ugodnejših razmerah na trgu dela se je okrepila tudi zasebna poraba, ki se je v letu 1998 realno povečala za 1.7% (leta 1997 za 0.5%). Trend rahlega zmanjševanja gospodarske aktivnosti se je nadaljeval tudi v prvih dveh mesecih letos (za 5.1% manjša proizvodna naročila, za 0.2% manjši obseg proizvodnje predelovalnih dejavnosti v primerjavi z enakim obdobjem predhodnega leta). Pričakovani izvoz in investicijski načrti podjetij so bili v februarju letos slabši kot jeseni in februarja lani (Commerzbank, april/maj 1999). Anketa o poslovni klimi nemškega inštituta IFO je v marcu prvič po devetih mesecih zabeležila izboljšanje pričakovanj v industriji, vendar se je vrednost indeksa gospodarske klime v aprilu ponovno zmanjšala. Ocene gospodarske rasti v letošnjem letu se gibljejo med 1.5% (IMF, 1999) in 1.7% (IFO, marec 1999; EC, 1999). Gospodarska aktivnost naj bi se v skladu s pričakovanim izboljšanjem razmer v mednarodnem okolju začela krepiti v drugi polovici leta, v naslednjem letu pa bi gospodarska rast znašala med 2.4% (EC, 1999) in 2.8% (IMF, 1999).

Tabela 1: Gospodarska rast in rast uvoza blaga in storitev pri najpomembnejših slovenskih trgovinskih partnericah

	Realna rast bruto domačega proizvoda (BDP), v %					Realna rast uvoza blaga in storitev, v %			
	1998	1999	2000	2001	2002-06	1998	1999	2000	2001-06 ¹
EU	2.9	2.1	2.7	2.5	2.5	7.8	5.4	5.7	np
Nemčija	2.8	1.7	2.4	2.7	2.5	5.2	3.8	4.8	5.5

Italija	1.4	1.6	2.3	2.6	2.8	6.1	1.3	5.8	4.7
Hrvaška	2.7	-1.0	0.0	np	np	np	np	np	np
Francija	3.2	2.3	2.7	2.5	2.6	8.0	4.2	5.4	4.5
Avstrija	3.3	2.3	2.7	np	np	6.5	5.4	6.3	np
Rusija	-4.6	-3.0	0.0	np	np	np	np	np	np
ZDA	3.9	3.3	2.2	1.8	2.4	10.9	7.3	5.8	5.1

Viri: Evropska komisija, marec 1999 (gospodarska rast za EU in ZDA do 2001), OECD, december 1998 (uvoz blaga in storitev do 2000), Združenje konjunkturnih inštitutov □ AIECE, maj 1999 (povprečne ocene do 2006), WIIW, april 1999 (Rusija in Hrvaška). **Opombi:** ¹ samo blago, np □ ni podatka.

Po hitri gospodarski rasti v letih 1997 in 1998, ki jo je v največji meri spodbujal izvoz, naj bi letos zaradi upočasnjevanja gospodarske rasti pri najpomembnejših trgovinskih partnericah (zlasti v Nemčiji) realna rast bruto domačega proizvoda v **Avstriji** za okoli eno odstotno točko nižja kot lani. Po ocenah Mednarodnega denarnega sklada naj bi znašala 2% (IMF, 1999), avstrijskega inštituta WIFO 2.2% (WIFO, april 1999), Evropske komisije pa 2.3% (EC, 1999). Realna rast obsega proizvodnje predelovalnih dejavnosti naj bi po ocenah (WIFO, 1999) v letu 1999 dosegla le polovico rasti iz leta 1998, ko je znašala 5%. Glavni dejavnik gospodarske rasti naj bi bila letos zasebna potrošnja (okoli 2-odstotna rast), ki se je krepila že lani. Živahnješi zasebni porabi naj bi se v prihodnjem letu pridružilo postopno izboljševanje dinamike rasti investicij in izvoza. Gospodarska rast v letu 2000 pa naj bi znašala okoli 2.6% (WIFO; april 1999; EC, 1999) oziroma 2.5% (IMF, 1999).

Podobno kot v Nemčiji in Avstriji se letos tudi v **Franciji** pričakuje upočasnitev gospodarske aktivnosti. Posledice manjše realne stopnje rasti izvoza zaradi nižjega povpraševanja iz tujine in poslabšanja konkurenčnosti so se v upočasnjevanju gospodarske rasti začele kazati že v drugi polovici lanskega leta. Gospodarska rast v letu 1998 (3.2%) pa je bila kljub temu skoraj za eno odstotno točko višja kot v letu 1997. Lani je ob prepolovitvi stopnje rasti izvoza blaga in storitev (v letu 1997 12.1-odstotna rast, v letu 1998 6.3-odstotna rast) na gospodarsko rast ugodno vplivalo izjemno močno realno povečanje zasebne porabe (3.2%; v letu 1997 0.9%). Stabilna rast zasebne porabe naj bi se ob izboljševanju razmer na trgu dela nadaljevala tudi letos, čeprav naj bi bila njena rast nekoliko nižja kot v letu 1998 (2.8-odstotna po ocenah Evropske komisije). Gospodarska rast letos naj bi po ocenah znašala 2.2% (IMF, 1999) oziroma 2.3% (EC, 1999), kar je za približno eno odstotno točko manj kot lani. Podobno kot v drugih državah EU pa se hitrejša gospodarska rast pričakuje v letu 2000, ko naj bi po napovedih francosko gospodarstvo doseglo 2.7-odstotno (EC, 1999) oziroma 2.9-odstotno rast (IMF, 1999).

Gospodarska rast v **Italiji** je lani znašala 1.4%, kar je za spoznanje slabše kot v letu

1997 (1.5-odstotna rast). Podobne pa so tudi ocene rasti za letos: gibljejo se med 1.3% (Dun&Bradstreet Int., april 1999) in 1.6% (EC, april 1999). Povečanje izvoza naj bi letos že drugo leto zapored bilo sorazmerno skromno (po ocenah Evropske komisije realno povečanje za 1%, lani 1.3%). Kljub temu naj bi bil letos negativni učinek neto izvoza na gospodarsko rast milejši kot lani, saj naj bi se umirila močna rast uvoza, ki je bila značilna za zadnji dve leti. Na domače povpraševanje (okoli 2-odstotna realna rast v letu 1999; EC, 1999) naj bi letos pozitivno vplivale nižje obrestne mere. Postopno naj bi se gospodarska rast izboljšala v letu 2000, ko bi se v skladu z ugodnejšimi napovedmi o mednarodnem ekonomskem okolju okrepila tako domače kot tuje povpraševanje. Stopnja gospodarske rasti v prihodnjem letu naj bi se gibala okoli 2.3% (EC, 1999) oziroma 2.4% (IMF, 1999).

Gospodarska rast v državah CEFTA (brez Bolgarije, ki se je pridružila šele letos) se je lani ponovno upočasnila (s 3.9% v letu 1997 na 2.1% v letu 1998). Realna rast bruto domačega proizvoda je bila lani v primerjavi z letom 1997 nižja v vseh posameznih državah, z izjemo Madžarske. Letos naj bi bila po napovedih mednarodnih institucij gospodarska rast v skupini CEFTA (brez Bolgarije) v povprečju še nekoliko nižja kot lani (okoli 1.5%). Po napovedih mednarodnih institucij naj bi k temu precej doprineslo tudi umirjanje gospodarske rasti v državah EU.

Tabela 2: Gospodarska rast in inflacija v državah CEFTA

	Realna rast bruto domačega proizvoda (BDP), v %			Inflacija, povprečje leta, v %		
	1998	1999	2000	1998	1999	2000
Bolgarija	3.5	-1.5	2.0	22.3	5.0	5.0
Češka	-2.7	-1.5	2.0	10.7	4.0	4.0
Madžarska	5.1	4.0	4.0	14.3	10.0	8.0
Poljska	4.8	3.0	4.0	11.8	8.0	7.0
Romunija	-7.3	-5.0	0.0	59.1	50.0	40.0
Slovaška	4.4	0.0	-2.0	6.7	10.0	6.0
Slovenija	3.9	3.5	3.1	7.9	6.8	6.2

Vir: WIIW, april 1999, za Slovenijo SURS, ZMAR.

Paket stabilizacijskih ukrepov, ki ga je češka vlada sprejela po izbruhu valutne krize maja 1997, je imel sicer pozitiven vpliv na zmanjšanje zunanjetrgovinskega primanjkljaja (z 8.6% BDP v letu 1997 naj bi se znižal na 5.4% BDP v letu 1998), na drugi strani pa je restriktivnost ekonomske politike zavrla rast domačega povpraševanja (po oceni Creditanstalta naj bi se zasebna poraba v letu 1998 realno

zmanjšala za 3.5%, bruto investicije v osnovna sredstva pa za 3.2%). To je obenem z zaostajanjem strukturnih reform pripeljalo češko gospodarstvo v recesijo. Bruto domači proizvod se je po ocenah Dunajskega inštituta za mednarodne primerjave lani realno zmanjšal za 2.7% (WIIW, april 1999). Ponovni gospodarski zagon trenutno ovirajo številni dejavniki, med njimi predvsem počasnost prestrukturiranja (zlasti v industriji in bančništvu) ter nadaljnje zaostrovanje fiskalne in monetarne politike. Bistveno izboljšanje se zato še ne pričakuje letos: ocene gospodarske rasti so gibljejo med \square 1.5% (WIIW, april 1999) do 0.5% (IMF, april 1999, Creditanstalt, marec 1999). Upadanje gospodarske aktivnosti naj bi spremljalo tudi nadaljnje povečevanje stopnje registrirane brezposelnosti, ki se je med oktobrom 1997 in decembrom 1998 povečala od 4.9% na 7.5%.

Z okoli 5-odstotnim realnim povečanjem bruto domačega proizvoda v letu 1998 se na **Madžarskem** nadaljuje dinamična gospodarska rast, ki se je začela sredi leta 1996. V celotnem obdobju je glavni dejavnik gospodarskega okrevanja izvoz, lani pa se je začelo krepiti tudi domače povpraševanje: bruto investicije v osnovna sredstva so se v prvih devetih mesecih leta realno povečale za 13.7%, zasebna poraba pa za 3.3%. Prvič od začetka tranzicije se je lani povečala tudi zaposlenost, in sicer po oceni WIIW (marec 1999) za približno 2%. Upočasnjevanje gospodarske rasti v EU v letošnjem letu bo prizadelo tudi madžarski zunanjetrgovinski sektor, tako da naj bi se kljub nadaljnji krepitvi domačega povpraševanja (investicije realno za 11%-12%, zasebna poraba za 3%-4%; WIIW, februar 1999) gospodarska rast po ocenah upočasnila na okoli 4% (WIIW, Creditanstalt, IMF: 4.3%). Hkrati pa ponovno povečevanje primanjkljaja na tekočem računu plačilne bilance v letu 1998 opozarja na nevarnost spodbujanja gospodarske rasti s povečevanjem potrošnje in ponovno krizo zunanjega ravnovesja.

Na **Poljskem** se je gospodarska rast začela upočasnjevati v drugi polovici lanskega leta predvsem zaradi negativnega vpliva ruske krize. Hkrati pa se je začelo umirjati tudi domače povpraševanje zaradi povečane restriktivnosti ekonomske politike, s katero skušajo ustaviti nadaljnje povečevanje primanjkljaja na tekočem računu plačilne bilance. Po 7-odstotni gospodarski rasti v letu 1997 se je realna rast bruto domačega proizvoda v letu 1998 znižala na 4.8%. Letošnja gospodarska rast bo odvisna na eni strani od dogajanj v mednarodnem ekonomskem okolju (od nadaljnjega razvoja ruske krize in intenzivnosti umirjanja gospodarske rasti v EU), na drugi strani pa od odzivnosti domačega povpraševanja na predvideno zmanjševanje obrestnih mer. Ocene gospodarske rasti v letu 1999 so zelo različne in se gibljejo med 3% (Business Monitor Int., april 1999, WIIW, april 1999) in 4.8% (Creditanstalt, marec 1999).

Ocene gospodarske rasti na **Slovaškem** v letu 1998 so za okoli dve odstotni točki nižje v primerjavi z doseženo rastjo v letu 1997 (6.5%). V okviru domačega povpraševanja so se bruto investicije v osnovna sredstva realno povečale za ocenjenih 8% (WIIW, februar 1999), močna pa je bila tudi potrošnja gospodinjstev. Pri tem se je velik del investicij financiral z zadolževanjem v tujini, kar se je odrazilo na povečanju zunanjega dolga na okoli dve tretjini bruto domačega proizvoda. Prav tako je za leto 1998

značilno ponovno naraščanje primanjkljaja na tekočem računu plačilne bilance, ki se je s slabih 7% bruto domačega proizvoda v letu 1997 povečal na več kot 9% bruto domačega proizvoda (ocena Creditanstalt, marec 1999). Slabšanje gospodarske situacije je izzvalo sprejetje paketa ukrepov ekonomske politike, katerega namen je zmanjšanje plačilnobilančnega in javnofinančnega primanjkljaja, umiritev domačega povpraševanja in izboljšanje konkurenčnosti. Ocene gospodarske rasti v letu 1999 se gibljejo med 0% (WIIW, april 1999) in 3% (Creditanstalt, 1999), napovedi za prihodnje leto pa so zelo raznolike: od zmanjševanja bruto domačega proizvoda (WIIW, 1999) do 5-odstotne rasti (IMF, 1999).

V **Romuniji** se letos že tretje leto zapored nadaljuje gospodarska recesija. Bruto domači proizvod se je lani po ocenah (WIIW, 1999) realno zmanjšal za 7.3%, kar je več, kot so analitiki ocenjevali še sredi lanskega leta. V gospodarstvu poteka intenzivno prestrukturiranje, ki se bo nadaljevalo tudi letos, vendar pa naj bi bilo zmanjšanje proizvodnje že manjše kot lani. Ocene realnega zmanjšanja bruto domačega proizvoda v letu 1999 se gibljejo med 2% (IMF, 1999) do 5% (WIIW, 1999).

Gospodarska rast na **Hrvaškem** se je lani po več kot 6-odstotni povprečni letni stopnji rasti v obdobju 1994-1997 močno upočasnila. Po podatkih hrvaškega statističnega urada je dosegla 2.7%, kar je nižje od prvotnih pričakovanj. Upočasnitev je posledica povečane restriktivnosti ekonomske politike, ki so jo predvsem v drugi polovici leta spremljale okrepljene recesijske tendence. Recesijske tendence so bile izrazito močne v zadnjem četrtletju, upadanje proizvodnje pa se nadaljuje tudi v prvih mesecih letošnjega leta. Uvedba davka na dodano vrednost na začetku leta 1998 je močno zaostila likvidnostne probleme v gospodarstvu, ki so se prenesli tudi na bančni sektor. Pozitiven premik v preteklem letu je zmanjšanje primanjkljaja tekočega računa plačilne bilance z 12.6% bruto domačega proizvoda v letu 1997 na ocenjenih 7.6% bruto domačega proizvoda (Miljenović, marec 1999), za približno odstotno točko pa naj bi se skrčil tudi letos. Ocene gospodarske rasti se gibljejo v zelo širokem razponu med □0.9% (Miljenović, marec 1999) in 3% (Creditanstalt, marec 1999). Optimizem sloni na načrtovani privatizaciji nekaterih velikih podjetij, kar naj bi spodbudno vplivala na prestrukturiranje gospodarstva.

3. INSTITUCIONALNI OKVIR - Pogajanja za polnopravno članstvo spodbujajo izgradnjo in iskanje rešitev

Za vzpostavljanje osnov dolgoročno obstojne gospodarske rasti so nujno potrebne strukturne reforme in nadaljnja gradnja učinkovitega institucionalnega okvira, kar je pogosto povezano tudi s približevanjem EU oziroma s prevzemanjem pravnega reda

EU. Študija svetovne banke za obdobje zadnjih dvajsetih let (povzeto po Keefer and Shirley, 1998) je pokazala, da so za gospodarsko rast ustrezne institucije, v smislu učinkovito delujoče pravne države in jasne opredeljenosti ter zaščite lastniških pravic, lahko celo pomembnejše kot ustrezne makroekonomske politike. K podobnemu sklepu pa navajajo tudi ugotovitve mreže inštitutov "Economic Freedom Network", ki ugotavljajo pozitivno povezanost med indeksom gospodarske svobode in gospodarsko rastjo ter razvitostjo (glej Gwartney, Lawson, Block, 1996, str. 89-107). Zaostajanje z reformami po mnenju omenjene mreže inštitutov zavira gospodarski razvoj in povečuje vrzel med dejanskim in potencialnim bruto domačim proizvodom določenega gospodarstva.

Institucionalne reforme, ki so se zaradi pomanjkanja politične volje ali iskanja kompromisov v tranzicijskih državah velikokrat odlagale, v državah kandidatkah za vstop v EU pospešuje proces pogajanj za polnopravno članstvo. Da bo Slovenija pripravljena za vstop v EU, bo moralo razčiščevanje ekonomske dediščine preteklosti in dolgotrajno iskanje rešitev, ki pripelje tudi do ekonomsko ne najbolj učinkovitih kompromisnih rešitev in počasnosti sprememb, odstopiti prostor strateškemu pogledu v prihodnost in bolj dinamičnim spremembam. Spremembe, kot je zapisano že v Strategiji R Slovenije za vključevanje v EU, pa seveda niso potrebne zgolj zaradi vključevanja v EU, temveč predvsem za dokončanje tranzicije, kar bo Sloveniji kot pridruženi ali v prihodnosti kot polnopravni članici EU prineslo hitrejšo gospodarsko rast.

Od sorazmerno slabe novembrske ocene Evropske komisije o napredku Slovenije pri prevzemanju pravnega reda EU so bili sprejeti nekateri pomembnejši zakoni, ki zmanjšujejo to zaostajanje: Zakon o davku na dodano vrednost, Zakon o trošarinah, Zakon o bančništvu, Zakon o deviznem poslovanju. Državni zbor je že obravnaval reformo pokojninskega sistema, socialni partnerji pa so odpravili nesoglasja o tem vprašanju. Končuje se priprava prvega letnega poročila o državnih pomočeh v Sloveniji. Z uveljavitvijo Pridružitvenega sporazuma je Banka Slovenije zmanjšala ovire za priliv dolgoročnega kapitala (podrobneje glej poglavje 6.2).

Davek na dodano vrednost in trošarine bodo s 1. julijem nadomestili sedanji sistem prometnih davkov. Dobro pripravljen prehod je temelj za minimiziranje potencialnih težav, ki bi se lahko ob uvedbi pojavile (likvidnostni problemi, neupravičeno povišanje cen, ustrezen padec povpraševanja).

Privatizacija družbene lastnine v industriji in trgovini se je formalno končala.

Družbeni kapital (manj kot 2% celotnega kapitala) v podjetjih, ki se sama niso lastninsko preoblikovala, je bil konec leta 1998 prenešen na Slovensko razvojno družbo. Še vedno pa ni dokončno rešen **problem privatizacijske vrzeli**, ki se operativno kaže v □ nepokritih □ certifikatih pooblaščenih investicijskih družb. V

Zakonu o zaključku lastninjenja je Vlada napovedala, da bo do konca januarja 1999 pripravila seznam državnega premoženja, ki ga bo v zameno za certifikate namenila pooblaščenim investicijskim skladom. V februarju je bil ta rok podaljšan do konca julija letos. V juniju pa je parlament sprejel Zakon o prvem pokojninskem skladu, ki daje daje možnost rešitve problema privatizacijske vrzeli v povezavi z reformo pokojninskega sistema.

Predlog novega Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju je Državni zbor obravnaval v marcu in ga po prvem branju sprejel. Osnovne rešitve iz predloga so bile sprejete, neusklajenosti s socialnimi partnerji, ki so oporekali prvotnemu vladnemu predlogu, pa so bile odpravljene. Socialni partnerji so sprejeli dogovor o pokojninski reformi, ki omogoča pripravo zakona za drugo branje v parlamentu.

Eden od namenov sprememb v pokojninskem sistemu je bil podaljševanje aktivnega statusa in odlaganje zgodnjega odhoda v pokoj. Predlagano je, da se starostni pogoji za upokojitev postopoma (po 4 mesece na leto za ženske in po 6 mesecev na leto za moške) povišujejo na 61 let za ženske in 63 let za moške. Pri tej starosti upokojitev ne prinaša odbitkov, po njej pa se za vsak mesec dobijo pribitki zaradi kasnejšega odhoda v pokoj. Upokojenci, ki so 40 (moški) ali 35 (ženske) pokojninske dobe dosegli pred 63. oziroma 61. letom starosti, nimajo odbitkov zaradi nedosežene starosti; če ostanejo v aktivnem statusu pa so nagrajeni z višjimi letnimi odmernimi stopnjami.

Z reformo je predvidena **individualizacija odločitev in sprejemanja posledic pri zgodnejšem odhodu v pokoj**. Predlagano je, da se zavarovanec lahko upokoji z 58 leti, če sicer izpolnjuje druge pogoje. Vendar v primeru nedoseganja pokojninske dobe s tem sprejme tudi znižanje pokojnine. Uveljavljena bo tudi delna pokojnina, pri kateri lahko zavarovanec v letih pred upokojitvijo kombinira zaposlitev in upokojitev. V tem primeru so dohodki sestavljeni iz polovice plače in polovice pokojnine; delna upokojitev bo olajšala prehod iz trga dela v upokojitev in omilila pritisk na zgodnejše polno upokojevanje. Za posebne primere upokojevanja bodo sprejeti enaki kriteriji največjega možnega odstopanja od splošnih pogojev, za težka in zdravju škodljiva dela pa bo uvedeno obvezno dodatno zavarovanje na podlagi kapitalskega kritja, kjer bodo povišane prispevke (tako kot sedaj) plačevali delodajalci.

Zaradi relativnega znižanja prihodnjih pokojnin kot posledice predlaganih nižjih letnih odmernih stopenj bo za aktivne zavarovance **uvedena možnost prostovoljnega dodatnega pokojninskega zavarovanja**. Izvajale ga bodo pokojninske družbe ali vzajemni skladi. Prispevki (premije) bodo do dogovorjene višine davčno bolj ugodno obravnavani; izenačeni bodo s prispevki za obvezno pokojninsko zavarovanje na podlagi sprotne prispevnega kritja.

Po **Zakonu o prvem pokojninskem skladu** se premoženjska upravičenja iz naslova privatizacije s takojšno dospelostjo lahko spremenijo v pokojninska upravičenja s kasnejšo dospelostjo. Tudi ob teh rešitvah se predvideva delitev dodatnega državnega premoženja za zmanjšanje dolga iz privatizacijskih upravičenj, hkrati pa še vedno obstaja prikriti dolg iz pokojninskega sistema. V makroekonomskem pogledu to še ne poveča varčevanja, temveč samo odlaga takojšnjo potencialno porabo. S stališča

zagotavljanja socialne varnosti za starost pa bo pri izvajanju zakona potrebno ta pokojninska upravičenja bolj povezati s pravili in načeli, ki izhajajo iz pokojninskega zavarovanja.

Ekonomski in finančni učinki predlaganih sprememb bodo zadržali obseg izdatkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje na približno enaki ravni, kot je sedaj. Do večjih povečanj izdatkov bo znova prišlo okoli 2012, ko se bodo začele upokojevati številčno močnejše povojne generacije, do zmanjšanja tekočih izdatkov in povečanja varčevanja pa bo prišlo samo v primeru, če se bo močno razvilo dodatno prostovoljno pokojninsko zavarovanje.

Reforma sistema socialne varnosti se je začela tudi na področju socialnega varstva. Nacionalni program socialnega varstva do leta 2005, ki vsebuje načela evropske socialne politike (od načel enakih možnosti do proste izbire oblik in vrst socialnih storitev ter zagotovitve pluralnosti), je v maju že obravnaval Državni zbor. Zaključuje se tudi projekt Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve v okviru programa PHARE, ki je proučil možnosti in načine uresničevanja nacionalnega programa na terenu, in sicer: s testiranjem oziroma poskusnim uvajanjem določenih vsebin, z vzpostavljanjem informacijskih baz, pomembnih za spremljanje in evalvacijo, kakor tudi za začetno usposabljanje izvajalcev socialnovarstvenih programov na treh ravneh: javni, privatni in prostovoljni.

V drugi obravnavi je Zakon o starševstvu in družinskih prejemkih, ki bo po novem urejal tudi vprašanja delovnih razmerij za čas starševstva. Družinske prejemke prilagaja spremembam dohodninskega sistema (nove davčne olajšave bodo namreč enake za vse otroke) in blaži negativne učinke uvedbe davka na dodano vrednost. Novosti so: 45-dnevni očetovski dopust, dodatek za veliko družino, posvojiteljski dopust in podaljšanje dopusta za nego in varstvo otroka z 260 na 305 dni. S tem zakonom se želi izboljšati materialni položaj družin z nižjimi dohodki, zato otroški dodatki ostajajo selektivni tudi v prihodnje, upoštevan pa je tudi demografski vidik (višina je progresivna glede na vrstni red rojstva). Takšne usmeritve vsebujejo tudi že sprejete spremembe obstoječega zakona na področju otroških dodatkov. Spremembe med drugim prinašajo tudi podaljšan čas prejemanja dodatka za nego otroka s sedanjih 18 na 26 let starosti oziroma do konca šolanja.

Vlada je oktobra lani sprejela program reforme kmetijske politike za obdobje 1999-2002, s katero se spreminjajo ukrepi, mehanizmi in načini delovanja kmetijske politike, cilji, ki jih je zastavila Strategija razvoja slovenskega kmetijstva iz leta 1993, pa ostajajo nespremenjeni. Reforma sloni na sproščanju tržno-cenovne zaščite, kar bo prispevalo k znižanju inflacije, razbremenitvi socialno šibkih, spodbudilo prestrukturiranje živilskopredelovalne industrije ter preusmerilo podporo kmetijstvu na proračunsko raven (neposredna plačila), kar povečuje preglednost pomoči in povečuje možnosti nadzora. Kmetijska politika bo skušala podpreti pridelovalce, ki so sposobni povečati zmogljivost in si zagotoviti (bodisi iz kmetijstva ali iz dopolnilnih dejavnosti

na kmetiji) svoje delovno mesto. Reforma kmetijske politike je v skladu z nalogami drugih državnih strategij, predvsem Strategije vključevanja R Slovenije v EU. Njena naloga je med drugim tudi upočasnitev procesov zaraščanja in ohranjanje poseljenosti, podpora okolju, prijaznejši pridelavi ter splošni preusmeritvi k ek-socialnemu tipu kmetijstva. Izvedbeni načrt konkretnih operativnih ukrepov je v pripravi.

3.1. PRESTRUKTURIRANJE PODJETNIŠKEGA SEKTORJA - Nujno nadaljevanje privatizacije, spodbujanje konkurence in tujih naložb ob spremenjeni vlogi države

Pomemben del strukturnih reform, ki sta jih kot prednostni izpostavili Strategija RS za vključevanje v EU in Skupna ocena prednostnih nalog ekonomske politike, predstavlja **reforma podjetniškega sektorja**. Analiza poslovanja podjetij po lastniških kategorijah v obdobju 1994-1997 (Rojec, Simoneti, Rems, 1999) kaže, da prestrukturiranje slovenskega podjetniškega sektorja sorazmerno hitro poteka v privatiziranih, zunanjih, notranjih in tujih podjetjih, počasno pa je v neprivatiziranih in državnih podjetjih. **Aktiven razvoj** (novo zaposlovanje in rast dodane vrednosti) je značilen predvsem **za podjetja v večinski tuji lasti in novo nastala privatna podjetja**. Sestavni del takšnega pozitivnega razvoja je tudi intenzivna investicijska aktivnost teh podjetij, saj se je vrednost osnovnih sredstev v privatnih podjetjih v obdobju 1994-97 realno povečala za 30.5% in v tujih za 13.7%. "Razvoj" v neprivatiziranih podjetjih pa je v tem obdobju temeljil predvsem na zmanjševanju zaposlenih in ohranjanju oziroma skromni rasti dodane vrednosti. Defenzivno prestrukturiranje z zmanjševanjem zaposlenosti pogosto spremljajo tudi odprodaja osnovnih sredstev in negativne neto investicije, kar je še posebej značilno za neprivatizirana podjetja.

Investicijska aktivnost podjetij sicer narašča, vendar pa je v letu 1997 slika bila še vedno izrazito tranzicijska. Investicijska aktivnost v vseh kategorijah nekdanjih družbenih podjetij pa je bila še zelo skromna. Do pozitivnih neto investicij v notranjih in zunanjih podjetjih je prišlo šele v letu 1997, neprivatizirana podjetja pa še vedno dezinvestirajo. Na drugi strani pa so nova privatna in tuja podjetja širila poslovanje, zaposlovala in intenzivno investirala v razvoj. Najpomembnejši investitor pa so bila kljub vsemu še vedno državna podjetja.

Država v obliki Sklada za razvoj oziroma sedaj Slovenske razvojne družbe je bila do leta 1996 sorazmerno uspešna v defenzivnem prestrukturiranju, v letu 1997 pa se je proces ustavil. To kaže **močna upočasnitev dinamike izstopanja pretežno izgubarskih neprivatiziranih podjetij** (v veliki meri v lasti Slovenske razvojne družbe). Ta upočasnitev se dogaja ob počasnem ali nikakršnem izboljševanju

rezultatov poslovanja (donos na kapital, dodana vrednost na zaposlenega) preživelih neprivatiziranih podjetij. Rezultat tega je neutemeljeno ohranjanje precejšnjega števila klinično mrtvih podjetij, ki so vse večje breme za zdravi del slovenskega podjetniškega sektorja.

Intenzivnost "čiščenja" je kljub nadpovprečni dobičkonosnosti novo ustanovljenih privatnih podjetij pri njih daleč največja. Novo ustanovljena privatna podjetja so nedvomno najbolj fleksibilna in najbolj odprta za različne nove pobude, kar vodi tudi v večjo pogostost vstopov in izstopov. Precejšnjo intenzivnost izstopov privatnih podjetij lahko deloma pripišemo tudi dejstvu, da so ta podjetja nova in zaradi tega na eni strani najbolj "dovzetna" za razne začetne težave, na drugi strani pa "nezaščiteno" izpostavljena delovanju trga oziroma niso deležna popuščanj v obliki različnih mehkih proračunskih omejitev, ki so jih deležna nekdanja družbena in sedanja državna podjetja. Tudi banke so do finančnih problemov teh novih podjetij verjetno manj prizanesljive.

Tabela 3: Nekateri kazalci uspešnosti in poslovanja podjetij po različnih lastniških kategorijah¹⁾ (1994-97)

Neto dobiček/neto izguba (iz poslovanja) na kapital (v %)	1994	1995	1996	1997
Tuja	6.1	4.9	6.8	9.5
Privatna (nova)	0.9	4.3	5.9	8.3
Zunanja	1.8	0.6	2.1	2.6
Notranja	1.3	-0.6	0.9	2.8
Neprivatizirana	-3.2	-6.4	-3.8	-1.8
Državna	0.4	0.4	-2.0	-1.0
Skupaj	1.0	0.1	0.2	1.5
Dodana vrednost (v tisoč SIT) na zaposlenega	1994	1995	1996	1997
Tuja	2,902	2,851	3,042	3,279
Privatna (nova)	2,150	2,356	2,442	2,609
Zunanja	2,540	2,468	2,592	2,740
Notranja	2,110	2,070	2,161	2,290
Neprivatizirana	1,991	1,917	2,105	2,220

Državna	2,604	2,785	1,992	2,315
Skupaj	2,263	2,261	2,302	2,452

Vir: Preračun na osnovi podatkov APP za 1329 podjetij, stalne cene 1997. **Opomba:** ¹V analizo so uvrščena podjetja, ki so hkrati zadovoljevala naslednje tri kriterije:

- (i) povprečno število zaposlenih je bilo najmanj 10;
- (ii) vrednost vseh sredstev je bila najmanj 90 milijonov SIT in
- (iii) vrednost čistih prihodkov iz prodaje je bila najmanj 180 milijonov SIT.

Podjetja so po kriteriju večinskega lastništva razdeljena v: **privatna**, ki niso nastala v procesu lastninjenja družbenega premoženja; **tuja**, ki so v večinski lasti tujih oseb; **notranja**, ki so v večinski lasti notranjih lastnikov; **zunanja**, ki so v večinski lasti zunanjih lastnikov (skladov, drobnih investitorjev); **neprivatizirana**, ki so pretežno v lasti Slovenske razvojne družbe (delno tudi v državni lasti), in **državna** podjetja, ki so v večinski državni lasti in opravljajo dejavnost javne službe oziroma imajo monopolni položaj na trgu.

Opisani rezultati poslovanja podjetij potrjujejo pričakovanja o primerjalno večji učinkovitosti odprtega in konkurenčnega zasebnega tržnega gospodarstva, zaradi katerih se je Slovenija tudi odločila za proces gospodarske transformacije. Zato je za uspešnost slovenskega gospodarstva v prihodnosti ključnega pomena **nadaljevanje privatizacije in spodbujanja konkurence** tudi na področjih, ki so doslej še uživala sorazmerno zaščito (zaradi svojih narodnogospodarskih učinkov so zlasti pomembna področja finančnega posredništva, telekomunikacij in infrastrukture oziroma gospodarskih javnih služb). Ob tem je potrebno več kot doslej storiti za ustvarjanje okolja, ki bo **spodbudno za neposredne tuje naložbe**. Treba je upoštevati, da mednarodni investitorji pri izbiri lokacije za svoje naložbe vsaj toliko kot zakonodajo, makroekonomsko stabilnost in finančne spodbude cenijo dostopnost ustreznih informacij, enostavnost upravnih postopkov, predvsem pa jasen pozitiven odnos ključnih nosilcev ekonomske politike do tujih naložb. Postavljanje pogojev naložbenikom se mora umakniti ustvarjanju naložbam prijaznega okolja.

Skladno z oblikovanjem odprtega in konkurenčnega gospodarstva se mora korenito spremeniti tudi **vloga države** pri usmerjanju in spodbujanju gospodarskega razvoja. Neposredno reševanje posameznih konkretnih problemov na ravni podjetij ali skupin podjetij se mora vse bolj umikati tako imenovanemu horizontalnemu pristopu. Vzpostaviti je treba urejen sistem uravnavanja in spodbujanja gospodarstva, ki bo sicer presegel togost zgolj makroekonomskih politik, hkrati pa ne bo temeljil na neposredni državni intervenciji, ampak predvsem na spodbujanju in krepitvi razvojnih potencialov (človeški kapital, tehnološko znanje, konkurenčna sposobnost, naložbe in podobno). Med nujnimi začetnimi koraki je vzpostavitev pregleda nad številnimi, pogosto neuskkljenimi in različno predstavljenimi oblikami državnih ali lokalnih pomoči gospodarstvu.

V okviru priprav na vstop v EU **Slovenija pripravlja prvo letno poročilo o državnih pomočeh** za leti 1997 in 1998. V sklop državnih pomoči sodijo vsi ukrepi ekonomske

politike države v gospodarski sektor, ki imajo za posledico davčne ali proračunske stroške ali zmanjšanje premoženja države. Ker je vsakršno poseganje državnega sektorja v gospodarski sektor v nasprotju s pravili liberalne trgovine in proste konkurence, si tako Svetovna trgovinska organizacija (v nadaljevanju WTO) kot tudi EU prizadevata za zmanjšanje obsega državnih pomoči oziroma za njihovo preusmeritev s sektorskih na horizontalne cilje.

Državne pomoči so ustrezno pravno urejene tako v okviru WTO kot v EU, kjer so pravila še strožja. V EU so dovoljene horizontalne pomoči (znanost in razvoj, varstvo okolja, mala in srednje velika podjetja, usposabljanje, zaposlovanje), sektorske pomoči nekaterim sektorjem (kmetijstvo, ribištvo, premogovništvo, transport, ladjedelništvo, industrija motornih vozil, industrija sintetičnih vlaken, jeklarstvo) in regionalne pomoči. Vse dovoljene oblike pomoči se lahko dodeljujejo le pod strogo določenimi pogoji. Prepovedane so vse pomoči pri izvozu, pomoči za reševanje in prestrukturiranje podjetij pa so dovoljene samo pogojno (če so v skupnem interesu evropskega trga). Države članice morajo vsako leto Evropski komisiji poročati o višini državnih pomoči. Iz teh poročil izhaja, da so v obdobju 1995-97 državne pomoči v EU znašale 1.2% bruto domačega proizvoda, 549 EUR na zaposlenega in 2.4% skupnih javnofinančnih odhodkov držav članic. Od tega je bilo 44% vseh pomoči usmerjenih v predelovalno industrijo in storitve, 11% v kmetijstvo in ribištvo, 9% v premogovništvo in 36% v transport. Pomoči predelovalni industriji in storitvam so se dodeljevale za različne cilje, večina (57%) za regionalne cilje, 31% za horizontalne cilje (v okviru teh ciljev je bilo raziskovanju in razvoju namenjenih 10% vseh pomoči predelovalne industrije, malim in srednje velikim podjetjem pa 7%) in le 12% posameznim sektorjem. Šele poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji za leti 1997 in 1998 bo dalo odgovor, koliko pomoči v Sloveniji sploh imamo, kam jih usmerjamo in kolikšna je njihova skladnost s pravili o državnih pomočeh, ki veljajo v EU.

3.2. TEHNOLOŠKO PRESTRUKTURIRANJE - Nujno potrebno nediskriminatorno spodbujanje s strani države

Izkušnje uspešnih in dinamičnih gospodarstev kažejo, da sta **tehnološki razvoj in celovito upravljanje z viri osrednja dejavnika trajnega razvoja**. Razvoj Slovenije v zadnjih letih pa označuje slaba vpetost in šibka dinamika obeh dejavnikov v praksi, kar potrjuje model izračuna globalne konkurenčnosti Slovenije (podrobneje glej Gmeiner, Figar, 1998), ki je osnova trajnejšega razvoja. V vzorcu dvanajstih referenčnih evropskih manjših držav imata namreč tako skupina indikatorjev "tehnologija" kot tudi "management" že v statični analizi za obdobje 1995-1998 nespremenjen rang, njuna vpetost in kvaliteta v globalni konkurenčnosti Slovenije med 13 državami pa je razvidna iz naslednjih mest mednarodne primerjave:

Tabela 4: Rangirane skupine globalne konkurenčnosti Slovenije v obdobju 1995-1998

	1995	1996	1997	1998
Odprtost	10	8	10	7
Vlada	9	8	8	6
Finance	9	7	7	6
Infrastruktura	13	11	11	10
Tehnologija	11	11	11	11
Management	8	8	8	8
Delo	2	2	2	1
Civilne institucije	11	11	12	13
<i>Vir: Gmeiner, Figar (1998), str. 51</i>				

Razčlenjeni indikatorji iz skupine tehnologije (podrobneje glej Gmeiner, 1999a, 1999b) vplivajo na spremembe v proizvodnih programih slovenskih podjetij. Le-ti po zadnjih podatkih SURS-a (Statistične informacije, št. 170, 23.7.1998) nakazujejo v predelovalni industriji Slovenije za 60% višjo aktivnost pri uvajanju novih proizvodov in/ali novega tehnološkega načina predelave kot pa pri opuščanju proizvodov. Opuščanje proizvodov je najbolj intenzivno v sanacijskih podjetjih proizvodnje kovin, proizvodnje pohištva, predelave lesa ter gumarske proizvodnje. Na splošno pa je v primerjavi z razvitejšim svetom **opuščanje programov tri- do štirikrat počasnejše**.

V razvitejših gospodarstvih je dvig dodane vrednosti vsaj dolgoročno povezan s predhodnim vstopanjem novih proizvodov in opuščanjem dosedanjih (v skladu s teorijo življenjskega toka proizvodov po zaporedju obdobjev uvajanja proizvodov, tržne rasti, zrelosti in upadanja). Če rast dodane vrednosti na zaposlenega povežemo z uvajanjem novih in opuščanjem starih proizvodov po posameznih panogah v predhodnem letu, pričakovane odvisnosti v slovenski predelovalni industriji ne ugotovimo (Spearmanov koeficient 0.056). Vendar je to v precejšnji meri posledica razlik med skupinami znotraj panog predelovalne industrije.

Panoga proizvodnje kemikalij, kemičnih izdelkov in umetnih vlaken (DG) je z največjim deležem novih in opuščenih proizvodov kar najbolj povečala tudi delež čistega dobička, z opuščenimi zastarelimi programi pa minimizirala izgubo. V veliki meri je to posledica uspešnih povezav s strateškimi partnerji in uveljavljanja inovacij s pomočjo razvojnih oddelkov podjetij in sodelovanje z raziskovalnimi inštituti. Na splošno panoge (pre)počasi opuščajo zastarele programe, kar bi prispevalo k hitrejšemu zmanjševanju izgub.

Strateško naravnost in konkurenčno prednost panog bo slovensko gospodarstvo v procesu približevanja Evropi iskalo v selektivnosti tržno naravnanih proizvodov z naraščajočim deležem inovacij in kakovosti, država pa bo zlasti z nediskriminatornimi splošnimi akceleratorji vzpodbujala tehnološki razvoj, ne pa posameznih podjetij. **Na področju uvajanja t.i. horizontalnih programov spodbujanja tehnološkega razvoja Slovenija še zelo zaostaja za razvitejšimi državami.** Tudi Slovenska razvojna družba, ki pri ocenjevanju podjetniških programov upošteva razvojne kazalce, ki vplivajo na dodano vrednost na zaposlenega, ugotavlja, da so razvojni učinki teh programov zelo različni. Ker je za dolgoročno mednarodno konkurenčnost nujen avtopropulziven tehnološki razvoj, so take ugotovitve zaenkrat slaba napoved za dolgoročno rast izvoza in dodano vrednost v predelovalnih dejavnostih.

Za evropska pravila konkurenčnosti ni sporna pomoč države pri vzpodbujanju tehnološkega razvoja, niti njihove povezave z raziskovalnimi inštituti doma in po svetu ter pospešeno ustanavljanje razvojnih enot v podjetjih. Zato bo potrebno večji del sedanje in za WTO ter EU sporne pomoči industriji oziroma posameznim podjetjem preusmeriti v tehnološki razvoj. Kot je pokazala analiza učinkov 118 zaključenih projektov izven Slovenske razvojne družbe, ki jih je subvencioniralo Ministrstvo za znanost in tehnologijo v letih 1995 in 1996, jih tri četrtine konča z uspešno tržno realizacijo (podrobneje Bešter, 1999). To pomeni istočasno tudi tehnično sledenje in dohitevanje konkurence, povečanje stopnje donosnosti kapitala in bruto dodane vrednosti na zaposlenega, stabilnejši denarni tok, prodor na nove in tehnološko zahtevnejše trge, povečanje tržnih deležev, ohranjanje starih in odpiranje novih delovnih mest, izboljšanje kadrov, novo raziskovalno znanje ter ekološko sprejemljivejšo proizvodnjo. Skupni finančni učinek te vzorčne analize je pokazal, da so subvencije v celotni življenjski dobi pokrite vsaj 8.7-kratno, sicer pa so bile s prihodki države (prometni davek, davek na dobiček in prispevki na delovna mesta) realno povrnjene že v letu 1997. Tudi iz teh razlogov bi morali pripraviti vladni program za pospeševanje tehnološkega razvoja: povečanje deleža vzpodbud iz državnih vlaganj v sodobno tehnologijo, proučiti davčne olajšave in nefinančne ukrepe za izboljšanje inovativne klime in stimulirati razvojna jedra v industrijskih podjetjih. Vse to v prijaznem okolju do tujih sovlaganj, saj je za pospeševanje tehnološkega razvoja zaenkrat še premalo razpoložljivih finančnih virov.

4. ANALIZA TEKOČIH GOSPODARSKIH GIBANJ IN KRATKOROČNA PROJEKCIJA

4.1. PROIZVODNA STRUKTURA BRUTO DOMAČEGA PROIZVODA - 3.9-odstotna rast dodane vrednosti v letu 1998, rast v letu 1999 predvidoma okoli 3.1-odstotna, v letu 2000 pa 3.7-odstotna

Po ocenah, ki jih je aprila letos objavil SURS (izračun bruto domačega proizvoda v stalnih cenah 1995 po metodi četrletnega ocenjevanja po proizvodni metodi), je Slovenija v letu 1998 dosegla 3.9-odstotno gospodarsko rast. V prvem četrletju je bila dosežena 6.1-odstotna

rast bruto domačega proizvoda glede na enako obdobje 1997, nato pa je bila rast bistveno bolj umirjena (2.7% v drugem, 3.5% v tretjem in 3.6% v četrtem četrtletju glede na enako obdobje 1997). Podobno kot bruto domači proizvod se je tudi dodana vrednost lani realno povečala za 3.9%. Najhitrejša rast dodane vrednosti je bila zabeležena v dejavnosti promet, skladiščenje in zveze (5.4%), sledijo pa ji predelovalne dejavnosti (5.1%), druge skupne in osebne storitve (4.2%), trgovina in popravila motornih vozil (4.1%), gradbeništvo (3.9%) ter zdravstvo in socialno skrbstvo (3.8%).

Delež predelovalnih dejavnosti v strukturi dodane vrednosti se je lani ohranil na približno enaki ravni kot v letu 1997 (okoli 29.3%), kljub upočasneni rasti dodane vrednosti v letu 1999 pa ocenjujemo, da se delež predelovalnih dejavnosti ne bo spustil pod 29%. Delež storitev v dodani vrednosti se je lani povečal na 60.3%, postopno rast pa pričakujemo tudi v prihodnjih letih. Po razvitosti storitvenega sektorja Slovenija zaostaja za povprečjem Evrope, šele v naslednjih dveh do treh letih bi se lahko približala deležu storitev, ki sta ga leta 1995 dosegali Finska ali Grčija. Že danes pa presega delež storitev, ki ga je v letu 1995 dosegala Irska (55.7%). Problem storitvenega sektorja pri nas se kaže tudi v visokem deležu netržnih storitev in nižjem deležu tržnih storitev, kot jih beležijo države EU.

Dejavnost **kmetijstva, lova in gozdarstva** je lani z 2.2-odstotno rastjo dodane vrednosti nadomestila zmanjšanje v letu 1997, obseg ustvarjene dodane vrednosti se je tako spet vrnil na raven iz leta 1996.

Tabela 5: Rast in struktura dodane vrednosti po dejavnostih

	Struktura v %, tekoče cene				Realne stopnje rasti v %, cene 1995		
	1997	1998	1999	2000	1998	1999	2000
A Kmetijstvo, gozdarstvo, lov	3.7	3.8	3.8	3.7	2.2	2.0	2.0
B Ribišstvo	0.0	0.0	0.0	0.0	-2.3	3.0	0.0
C Rudarstvo	1.2	1.1	1.0	1.0	1.4	-4.0	2.0
D Predelovalne dejavnosti	24.3	23.4	23.3	23.1	5.1	2.7	3.0
E Oskrba z elektr. energijo, plinom, vodo	2.5	3.0	2.8	2.8	2.6	-3.0	3.0
F Gradbeništvo	4.9	4.7	4.7	4.8	3.9	4.0	5.0
G Trgovina, popravila motornih	10.1	9.8	9.8	9.7	4.1	3.0	3.0

vozil							
H Gostinstvo	2.7	2.5	2.4	2.4	2.5	0.0	3.0
I Promet, skladiščenje in zveze	7.0	7.2	7.3	7.4	5.4	4.5	5.0
J Finančno posredništvo	3.7	4.0	4.0	4.1	2.7	4.5	4.5
K Nepremičnine, najem in poslovne storitve	10.0	10.2	10.2	10.2	2.8	4.0	4.0
L Javna uprava, obramba, soc. zavarovanje	5.1	5.1	5.1	5.1	2.1	3.5	4.0
M Izobraževanje	5.0	5.1	5.1	5.1	2.8	3.5	3.9
N Zdravstvo in socialno varstvo	4.6	4.8	4.8	4.9	3.8	4.2	4.5
O Druge skupne in osebne storitve	3.0	3.1	3.1	3.2	4.2	5.2	4.5
Inputirane bančne storitve (IBS)	-2.0	-2.0	-1.9	-1.9	0.8	2.0	2.0
1. DODANA VREDNOST (A ... O + IBS) v osnovnih cenah	86.1	85.8	85.5	85.5	3.9	3.1	3.7
2. Korekcijske postavke (davki na proizvode in storitve - subvencije)	13.9	14.2	14.5	14.5	4.0	5.2	3.9
3. BRUTO DOMAČI PROIZVOD (3 = 1+2)	100.0	100.0	100.0	100.0	3.9	3.5	3.7

Vir: SURS 1997; ocena ZMAR: 1998, 1999, 2000.

Pridelek žit je bil lani dober: pridelek pšenice je bil višji za 22%, koruze pa po rekordni letini v letu 1997 manjši za 6%. Povečala se je tudi pridelava industrijskih rastlin (za 31%) in krompirja (za 4%). Pridelek krme na njivah je ostal na ravni iz leta 1997. Leto je bilo kljub nekaterim vremenskim nevšečnostim ugodno za sadjarje (za 31% večji pridelek v intenzivnih sadovnjakih) in vinogradnike (po predlanski rekordni letini samo za 4% manjša letina).

V klavnica je bilo zaklanih več prašičev (8.2%), nekoliko manj pa goveda (za 0.2%) in perutnine (za 1.8%). Povečana prireja mleka v zadnjih nekaj letih zaradi obveznega odkupa ponujenih količin (lanski odkup za 14% večji kot v letu 1990) povzroča težave mlekarnam, ki jih poleg finančnih težav pestijo tudi precejšnje zaloge sira, masla in mleka v prahu. Zaradi velikih tržnih presežkov je mnogo težav tudi v prašičereji. Tu je problem povezan še s poceni uvozom, saj države CEFTE svoje podobne težave skušajo premostiti z velikimi izvoznimi spodbudami. V pomoč rejcem se je Vlada v zadnjem letu dni že dvakrat odločila za interventni odkup, najprej v lanskem juniju, ponovno še v letošnjem marcu.

Vrednost skupne blagovne menjave kmetijskih in živilskih proizvodov, merjene s tekočim tečajem USD, je v letu 1998 znašala 1,095 milijonov USD, kar je 1.5% več kot v letu 1997. Povečala se je menjava s članicami EU (izvoz za 24%, uvoz za 7%), zmanjšala pa s članicami CEFTA (izvoz +40%, uvoz -18%) in bivšo Jugoslavijo (izvoz -4%, uvoz +4%). Večina kmetijskih proizvodov je bila (tako kot v preteklih letih) uvožena iz držav EU, izvožena pa v bivšo Jugoslavijo. V prvem četrtletju letos je za 0.7% manj izvoženih in za 5.6% manj uvoženih kmetijskih izdelkov (merjeno v dolarjih). Podatki o izvozu in uvozu pa so trenutno tudi edini podatki o dogajanju v kmetijstvu letos. Ocena o predvideni okoli **2-odstotni rasti letos in v prihodnjem letu** izhaja zato bolj iz predvidenega nadaljevanja trendov iz preteklega leta.

V **rudarstvu** se je dodana vrednost v letu 1998 povečala za 1.4%. Obseg pridobivanja premoga se je znižal za 0.7%, pridobivanje ostalih rud in kamnin pa se je povečalo za 1.8%. V letu 1998 je delež pridobivanja premoga znašal okoli 87% celotne dejavnosti rudarstva. Proizvodnja lignita se je zmanjšala za 1.9%, proizvodnja rjavega premoga pa je bila za 2% večja kot v letu 1997. V letu 1998 se je kakovost (energetska vrednost) nakopanega lignita povečala, pridobljenega rjavega premoga pa zmanjšala. Večina (približno 95%) lignita in rjavega premoga je bila namenjena za proizvodnjo električne energije. V lanskem letu smo po oceni uvozili 463 tisoč ton rjavega premoga, kar je pokrilo več kot tretjino domačih potreb po tem premogu.

V letu 1998 je bila v slovenskem rudarstvu ustvarjena neto izguba 1,437 milijonov SIT in se je že drugo leto zapored močno znižala, tokrat realno za 57.4% v primerjavi z letom 1997. V premogovništvu, kjer je leta 1997 neto izguba presežala 2 milijardi SIT, so lani poslovno leto zaključili s □pozitivno ničlo□. Skoraj za četrtno pa se je v letu 1998 realno povečala izguba v dejavnosti pridobivanja uranovih in torijevih rud in je dosegla 1,756 milijonov SIT. Neenergetski del rudarstva je lansko poslovno leto zaključil s 318 milijoni SIT neto dobička, ali realno za četrtno bolje kot v letu 1997.

Energetska bilanca Slovenije za leto 1999 predvideva znižanje domače proizvodnje premoga za okoli 5%. Na tej osnovi ocenjujemo, da se bo dodana vrednost dejavnosti rudarstva letos realno zmanjšala za okoli 4%. Ocena rasti dodane vrednosti v rudarstvu za naslednja leta pa je predvsem odvisna od realizacije predvidene dinamike postopnega zapiranja preostalih dveh rudnikov rjavega premoga v Trbovljah in Hrastniku. Negotovo je torej, ali bo prišlo do večjega zniževanja dodane vrednosti v rudarstvu že v letu 2000 ali pa nekaj let kasneje.

V letu 1998 se je dodana vrednost v **predelovalnih dejavnostih** realno povečala za 5.1%, kar je za 1.5 odstotne točke manj kot v letu 1997. Rast dodane vrednosti se je lani proti koncu leta skladno z zmanjševanjem proizvodne aktivnosti umirila (v prvem četrtletju 8.9-odstotna rast, v drugem 4.3-odstotna rast, v tretjem 5.5-odstotna rast in v zadnjem četrtletju 2.1-odstotna rast v primerjavi z istim četrtletjem v letu 1997).

Obseg proizvodnje v predelovalnih dejavnostih se je lani povečal za 3.9%. Podatki o proizvodnji po namenskih skupinah kažejo na največjo rast proizvodov za investicije (za 11.3%), proizvajalci blaga za široko porabo pa so povečali obseg proizvodnje le za 1.4%. Obseg proizvodnje trajnih izdelkov se je povečal za skoraj 10%, raven proizvodnje netrajnih izdelkov se je zmanjšala za 1.1%. Proizvajalci proizvodov za vmesno porabo so povečali obseg proizvodnje za 3.1%, najbolj pri surovinah (za 4%).

Proizvodna dinamika se je v zadnjih mesecih lanskega leta trendno začela upočasnevati in se prenesla tudi v začetek letošnjega leta. Obseg zalog proizvodov se je lani v obdobju po aprilu začel vztrajno povečevati. Proti koncu leta 1998 je rast obsega zalog že presegala rast obsega proizvodnje. V predelovalnih dejavnostih je bila v letu 1998 zabeležena skoraj 3-odstotna rast zalog na enoto proizvodnje. Znotraj predelovalnih dejavnosti so visoke ravni obsega zalog na enoto proizvodnje ustvarili proizvajalci električne in optične opreme, izdelkov iz gume in plastičnih mas ter usnja in usnjenih izdelkov (26.4-odstotna rast, 15.2-odstotna rast, 14.3-odstotna rast). Produktivnost dela se je lani v predelovalnih dejavnostih povečala skoraj za 6%, kar je rezultat tako zmanjšanja števila zaposlenih kot tudi večjega obsega proizvodnje.

Poslovni rezultati gospodarskih družb v predelovalnih dejavnostih so bili v letu 1998 precej boljši kot v letu 1997, saj je čisti dobiček presegel čisto izgubo za skoraj 27 milijard SIT (v letu 1997 samo za 2 milijardi SIT). Čista izguba poslovnega leta se je realno zmanjšala za 26.8%, hkrati pa se je čisti dobiček poslovnega leta realno povečal za 10.5%. Devet podpodročij (proizvodnja tekstila, tekstilnih in krznenih izdelkov; proizvodnja usnja in usnjenih izdelkov; obdelava in predelava lesa; proizvodnja kemikalij, kemičnih izdelkov in umetnih vlaken; proizvodnja gume in plastičnih mas; proizvodnja kovin in kovinskih izdelkov; proizvodnja strojev in naprav; proizvodnja električne in optične opreme; proizvodnja vozil in plovil), ki so lani v povprečju na tujih trgih ustvarila skoraj dve tretjini poslovnih prihodkov, je hkrati ustvarilo tudi dobre štiri petine vseh prihodkov od izvoza blaga in storitev predelovalnih dejavnosti. Omenjena podpodročja so ustvarila tudi dobri dve tretjini čistega dobička ter skoraj tri četrtine čiste izgube poslovnega leta predelovalnih dejavnosti. Poslovni rezultati predelovalnih dejavnosti so se močno izboljšali tudi zaradi bistvenega izboljšanja poslovanja podjetij v dejavnosti proizvodnje kovin in kovinskih izdelkov, ki so dosegla 4,460 milijonov SIT neto dobička, leto 1997 pa so zaključila z visoko neto izgubo (20,612 milijonov SIT).

Obseg industrijske proizvodnje se v predelovalnih dejavnostih letos zmanjšuje, vendar trendni indeksi od januarja do aprila izkazujejo postopno vse počasnejše upadanje proizvodnje (iz meseca v mesec za eno desetinko odstotne točke). V prvih štirih mesecih letos se je obseg proizvodnje v predelovalnih dejavnostih glede na enako obdobje lani zmanjšal za 3.3%, v primerjavi s povprečjem lanskega leta pa za 5.5%. Izmed štirinajstih podpodročij sta samo dve (proizvajalci hrane, pijač in tobaknih izdelkov ter vozil in plovil) povečali obseg proizvodnje (za 2.4% in 9.4%). Najbolj občutno zmanjšanje obsega proizvodnje je bilo zabeleženo v proizvodnji usnja in usnjenih izdelkov (za 19.2%). Podpodročja, ki so pretežno

izvozno usmerjena, letos bolj zmanjšujejo obseg proizvodnje kot ostala. V predelovalnih dejavnostih se zaloge neprodanih proizvodov še kar povečujejo, tako da v prvih štirih mesecih letos presegajo lanske v enakem obdobju že za 9%. V predelovalnih dejavnostih so se zaloge na enoto proizvodnje tako povečale za 12.7%, pri čemer je samo v proizvodnji strojev in naprav ter pohištva, drugih predelovalnih dejavnosti in reciklaži opazno zmanjšanje (za 0.3% in za 13.9%).

Kvalitativna anketa o poslovnih tendencah v predelovalnih dejavnostih (PA-IND) izkazuje letos slabše razmere poslovanja, ki se zrcalijo v kazalcu zaupanja. Sestavljeni kazalec zaupanja (proizvodna pričakovanja, raven skupnih naročil in zalog) se letos v vseh petih mesecih, razen v aprilu, poslabšuje zlasti zaradi nižjih skupnih naročil ter višjih zalog končnih izdelkov. Manjše tuje povpraševanje po izdelkih predelovalnih dejavnosti je najverjetneje posledica upočasnitve gospodarske aktivnosti naših najpomembnejših trgovinskih partneric. Poslovne ankete v državah članicah EU pa že napovedujejo izboljšanje v naslednjih treh do štirih mesecih (proizvodna pričakovanja). Majska anketa o poslovnih tendencah v predelovalnih dejavnostih je pokazala, da se je kazalec zaupanja glede na april ponovno poslabšal. Tokrat zaradi nižje ravni skupnih naročil (zlasti tujih) in slabših proizvodnih pričakovanj za naslednje tri do štiri mesece. Raven skupnih naročil se je najbolj znižala v velikih podjetjih, izvozna naročila pa so se najbolj znižala v malih podjetjih. Proizvodna pričakovanja za naslednje tri do štiri mesece so najmanj ugodna v malih podjetjih. Raven zalog končnih izdelkov se je v predelovalnih dejavnostih v maju zmanjšala, najbolj v malih podjetjih. Predelovalne dejavnosti so preko menjave močno odvisne od dogajanj na trgih držav, ki so naše najpomembnejše trgovinske partnerice. V teh državah letos po lanski visoki rasti pričakujejo nižjo rast industrijske proizvodnje. Po ocenah Evropske komisije (EC, 1999) se bo obseg industrijske proizvodnje letos najbolj povečal v Avstriji (za 3.2%), v Franciji pa naj bi se za 2%, v Italiji za 1.8% in v Nemčiji za 1.5%. V prihodnjem letu naj bi se stopnje rasti industrijske proizvodnje nekoliko povečale; v Avstriji na 4.1%, Franciji na 3.2%, Italiji na 2.7% ter v Nemčiji na 2.0%. Uvoz blaga in storitev naj bi se v državah EU letos realno povečal za 4.7%, v prihodnjem letu pa za 6.1% (EC, 1999). Za leto 1999 ocenjujemo, da se bo dodana vrednost v predelovalnih dejavnostih povečala za približno 2.7%, v letu 2000 pa za okoli 3%.

Oskrba z električno energijo, plinom in vodo je v letu 1998 zabeležila 2.6-odstotno rast dodane vrednosti. Obseg oskrbe z električno energijo, kot ga izračuna SURS (ponderirana proizvodnja elektrike različnih vrst elektrarn), se je povečal za 3.3%. Proizvodnja javnih elektrarn (po podatkih ELES) se je v letu 1998 povečala za 3.9%. Proizvodnja hidroelektrarn se je povečala za 11.3%, klasične termoelektrarne so proizvedle za 3.5% več elektrike, nuklearka pa za 0.1% manj kot v letu 1997. Poraba elektrike se je v letu 1998 povišala za 2.6%. Konec julija lani je bil ustavljen izvoz oziroma dobava polovične proizvodnje električne energije iz nuklearke na Hrvaško zaradi nesoglasij v zvezi s ceno, plačevanjem in nekaterimi temeljnimi statusno-lastniškimi vprašanji. Slovenija je zato lani ustvarila presežek električne energije v višini 5.4% proizvodnje. Po oceni se je v letu 1998 proizvodnja in distribucija plina znižala za 0.5%, proizvodnja in distribucija toplote pa za 3.0%.

V letu 1998 je dejavnost oskrbe z elektriko, plinom in vodo zabeležila 18,593 milijonov SIT neto izgube ali realno za 23% manj kot v letu 1997. Večina izgube pripada dejavnosti oskrbe

z električno energijo. V skladu z izhodišči Energetske bilance Slovenije za leto 1999 ocenjujemo, da se bo skupna proizvodnja elektrike v letu 1999 znižala za okoli 4%. Ta ocena sloni na predpostavki, da bo v prvih šestih mesecih leta 1999 celotna proizvodnja nuklearke v Krškem vključena v slovenski elektroenergetski sistem. Ob predvidenem povečanju obsega proizvodnje in distribucije toplote za 2.5% ter znižanju obsega proizvodnje in distribucije plina za 5.4% ocenjujemo, da se bo dodana vrednost oskrbe z električno energijo, plinom in vodo v letu 1999 znižala za 3%, v prihodnjih letih pa ponovno pričakujemo umirjeno rast .

Po podatkih SURS (četrtnete ocene bruto domačega proizvoda) se je lani dodana vrednost v **gradbeništvu** realno povečala za 3.9%, v gospodarskih družbah pa je ostala realno na enaki ravni kot v letu 1997. Gradbena podjetja so lani opravila realno za 11.3% večjo vrednost gradbenih del. Ponovno je oživela stanovanjska gradnja, ki je bila v realnih vrednostih kar za četrtno višja. Gradbena podjetja so bila lani nekoliko bolj uspešna kot v preteklih letih tudi pri delih v tujini, predvsem v Rusiji, Ukrajini, Nemčiji in na Hrvaškem. Vrednost gradbenih del v tujini (16 milijard SIT) je bila v prvih devetih mesecih lani realno za tretjino višja kot v enakem obdobju leta 1997. Produktivnost dela se je lani povečala za 3.5%, izrazita je bila rast produktivnosti v četrtem kvartalu (8%). Število zaposlenih v gradbeništvu se je povečalo za 0.4%. V gospodarskih družbah je bilo v letu 1998 v povprečju zaposlenih 33.220 oseb ali 63% vseh, dobro tretjino je predstavljal drobní zasebni sektor (7.616 samostojnih podjetnikov in 12.098 pri njih zaposlenih oseb), kjer je zaposlenost porasla za 0.8%. V prvem četrtnetu letos je bila vrednost opravljenih gradbenih del realno za 5.3% višja v primerjavi z enakim obdobjem lani. Ocenjujemo, da bo rast dodane vrednosti v prihodnjih letih beležila dinamiko med 4 in 5%.

Dejavnost **trgovine, popravil motornih vozil in izdelkov široke porabe** je v letu 1998 zabeležila 4.1-odstotno rast dodane vrednosti. Prihodek v trgovini na drobno in prodaji motornih vozil se je realno povečal za 1.9% glede na leto 1997 (v letu 1997 1.5-odstotna realna rast). Najvišja realna rast prihodkov je bila zabeležena v prodaji motornih vozil (10.4%; število registriranih novih avtomobilov je višje za 8.9%, motornih koles pa za 108.6%) in v trgovini z neživili (8.9%). Prodaja živil, pijač in tobaka je realno porasla za 1.6%. V dejavnosti vzdrževanja in popravil motornih vozil je bil zabeležen 4.1-odstoten realen upad prihodka. Prihodek v prodaji motornih goriv se je realno zmanjšal za 27.2%, mesečni indeksi v primerjavi z istim mesecem preteklega leta pa že od julija 1997 kažejo izrazito zmanjševanje prodaje motornih goriv. V letu 1998 je bilo povečanje prihodkov zabeleženo le v velikih podjetjih (realno 5.7%), v srednjih so prihodka ostali nespremenjeni, v malih podjetjih pa je prišlo do 12.4-odstotnega realnega zmanjšanja prihodkov. Ti podatki kažejo spreminjanje strukture prihodkov v korist velikih podjetij in spremembe v slovenski trgovini. To se odraža tudi v številnih načrtovanih ali že opravljenih povezavah in prevzemih. V Sloveniji naj bi se tako postopoma oblikovala trgovinska mreža, ki naj bi jo sestavljale dve do tri velike trgovske družbe ter 50 do 60 srednje velikih trgovskih organizacij, poleg njih pa tudi mali samostojni trgovci lokalnega pomena. Vstop na naše tržišče napoveduje tudi nekaj tujih trgovskih družb. V letu 1998 so v gospodarskih družbah trgovinske dejavnosti ustvarili 22,829 milijonov SIT neto dobička ali realno za okoli 4% manj kot v letu 1997. Neto rezultat je razlika med uspešnimi podjetji, ki so dosegla 51,337 milijonov SIT čistega dobička (realno za 6% več kot leta 1997), in tistimi, ki so poslovala z izgubo - v skupnem znesku 28,508 milijonov SIT (realno za 15% več kot leta 1997). Ocenjujemo, da bo rast dodane vrednosti v

trgovinski dejavnosti letos 3-odstotna, to je za dobro odstotno točko nižja kot lani, v prihodnjem letu pa naj bi po ocenah prav tako znašala okoli 3%.

Dodana vrednost v dejavnosti **gostinstva** se je v letu 1998 realno povečala za 2.5%. Po visokem porastu števila turistov in njihovih prenočitev v letu 1997 je v letu 1998 prišlo do ponovnega zastoja oziroma celo rahlega upada. Slabši rezultati so predvsem odraz manjšega zanimanja Slovencev za letovanje v domači državi. Skupno število turistov se je v primerjavi z letom 1997 zmanjšalo za 1.3% in domačih za 3.1%, število turistov iz tujine pa se je povečalo za 0.2%. Število prenočitev je upadlo za 1.4%, domači gostje so jih ustvarili za 2.2%, tujci pa za 0.5% manj. V skupnem številu turistov tujci presegajo polovico (54.3%; leta 1997 53.4%), vendar še vedno ustvarijo manj kot polovico vseh prenočitev (48.6%; leta 1997 za 0.4 odstotne točke manj). Po vrstah krajev je bila rast prenočitev glede na leto 1997 zabeležena le v Ljubljani (2.8%) in zdraviliških krajih (1.2%).

Rezultati v celotnem obdobju po osamosvojitvi Slovenije še močno zaostajajo za letom 1990, drugačna pa je tudi struktura turistov. Skupno število prenočitev v letu 1998 je v primerjavi z letom 1990 manjše za 20.9%, pri čemer prenočitve tujcev zaostajajo kar za 42.7%, prenočitev Slovencev pa je za 23.8% več. Zaradi primerljivosti so turisti iz držav bivše SFRJ v podatkih za leto 1990 upoštevani kot tujci. Po osamosvojitvi Slovenije se je število teh gostov precej zmanjšalo, zaradi razmer na Hrvaškem pa je močno poraslo število Slovencev, ki so se odločili za počitnice doma. Vendar se njihovo število iz leta v leto zmanjšuje.

Devizni priliv od turizma je bil v letu 1998 realno za 6.5% nižji kot v letu 1997, znašal pa je 1,110 milijonov USD. V skupnih deviznih prejemkih od storitev to predstavlja 54.4% (v letu 1997 58.1%). Prav tako kot v predhodnem letu so tudi v letu 1998 visoko realno rast dosegala nakazila turističnim podjetjem (27.7%). Neto odkup gotovine v igralnicah se je realno povečal za 3.9%. Banka Slovenije je pričela postopoma spreminjati metodologijo izračuna deviznega priliva od turizma, zato za leto 1998 ni podatkov za vse posamezne postavke (odkup gotovine in čekov v menjalnicah in postavka drugo), prodaja blaga tujcem v prostocarinskih prodajalnah pa je prikazana po prodajni in nabavni vrednosti. Podlaga prodajni vrednosti so podatki bank o plogih tuje gotovine na devizne račune prostocarinskih prodajaln pri domačih bankah. Tako izražena prodaja blaga tujcem je trikrat višja od prodaje, prikazane po nabavni vrednosti, ki je ocenjena na osnovi poročil carinskih skladišč in prostocarinskih prodajaln o nabavni vrednosti prodanega blaga. Prodaja blaga tujcem v prostocarinskih prodajalnah, izražena po prodajni vrednosti, se je v letu 1998 realno zmanjšala za 21.9%, izražena po nabavni vrednosti pa celo za 34.5% v primerjavi z letom 1997.

Po predhodnih podatkih je bilo število turistov v prvih štirih mesecih letos za 1% večje kot v enakem obdobju lani (domačih več za 10%, tujih manj za 7%), število prenočitev je bilo več za 2% (nočitev domačih gostov za 4% več, tujcev pa za 4% manj). Uspešnost letošnje turistične sezone postavlja pod vprašaj bližina vojne na Kosovu, ki se že čuti prek odpovedi prihodov številnih skupin tujih turistov, verjetno pa bo vplivala tudi na prihodnjo izbiro tujcev

glede dežele letovanja. V letu 1999 zaradi negativnih učinkov vojne na Kosovu ne moremo računati s povečanjem dodane vrednosti v gostinstvu. Po nekaterih ocenah bi se lahko prihodi tujih turistov v Slovenijo znižali za več deset odstotkov. Po bolj optimističnih pogledih pa bi lahko izpad tujih turistov nadomestil večji obisk domačih turistov, ki bi se zaradi kriznih razmer odpovedali letovanju v tujini.

Dejavnost **prometa, skladiščenja in zvez** je v letu 1998 zabeležila 5.4-odstotno rast dodane vrednosti. V okviru potniškega prometa se je najbolj povečal promet potnikov na letališčih (10.8%). V zračnem prometu so opravili za 6.5%, na železnici pa za 4.5% več potniških kilometrov kot leta 1997. V cestnem in mestnem potniškem prometu so se prevozi zmanjšali za 4% in 4.8%. V okviru blagovnega prometa se je najbolj okrepil obseg prekladalnih storitev (za 21.3%), znotraj le-teh za 16.5% obseg pristaniškega pretovora. Močno se je povečal tudi obseg cestnega blagovnega prometa, merjen v tonskih kilometrih (za 9.3%), obseg blagovnih prevozov po železnici pa je lani ostal približno na ravni leta 1997 (0.2-odstotna rast). V okviru blagovnih prevozov so znižanje za 5.8% zabeležili le v pomorskem blagovnem prometu. Rast telekomunikacijske dejavnosti glede na rast števila telefonskih naročnikov v fiksnem omrežju ocenjujemo na več kot 8%, upošteva je nagel razmah mobilne telefonije pa je rast še hitrejša. Tudi špedicija se je v letu 1998, če sodimo po realni rasti bruto plač v tej dejavnosti, okrepila za skoraj 5%.

Rezultat poslovanja prometa, skladiščenja in zvez se je tudi v letu 1998 močno izboljšal, saj se je glede na leto 1997 neto dobiček dejavnosti realno več kot podvojil in je znašal 25,498 milijonov SIT. V kopenskem prometu, kjer so leta 1997 imeli skoraj 2 in pol milijardi SIT neto izgube, so lansko leto zaključili s 4,180 milijoni SIT neto dobička. V zračnem prometu je neto dobiček znašal 560 milijonov SIT (143-odstotno realno povečanje glede na leto 1997). Pri dveh dejavnostih pa je neto dobiček presegel 10 milijard SIT. V pomožnih prometnih dejavnostih in turističnih organizacijah je znašal 10,092 milijonov SIT (skoraj dvakratno realno povečanje), v poštni in telekomunikacijski dejavnosti pa 10,686 milijonov SIT. Na podlagi nekoliko slabših rezultatov v prvem trimesečju, zlasti pri železniških prevozi in v prekladalni dejavnosti, ocenjujemo, da bo rast dodane vrednosti prometa, skladiščenja in zvez v letu 1999 nekoliko nižja od lanske, to je okoli 4.5-odstotna, v prihodnjem letu pa ponovno nekoliko hitrejša (okoli 5-odstotna).

4.2. IZDATKOVNA IN STROŠKOVNA STRUKTURA BRUTO DOMAČEGA PROIZVODA - Pomembnejša vloga domačega povpraševanja, nadaljnji pozitivni premiki v stroškovni strukturi

Po podatkih, ki jih je aprila letos objavil SURS, je bil lanski bruto domači proizvod izražen v stalnih cenah leta 1995, izračunan po metodi četrletnega ocenjevanja, za 3.9% večji kot v letu 1997, kar je zelo blizu naših jesenskih pričakovanj. Prve ocene bruto domačega proizvoda v

tekočih cenah za leto 1998 v času priprave Pomladanskega poročila 1999 SURS še ni objavil. Po naših ocenah pa je bruto domači proizvod znašal okoli 3,249 milijard SIT.

Kot majhno in odprto gospodarstvo je Slovenija zelo občutljiva na zunanje pogoje gospodarjenja. Izvoz blaga in storitev je v preteklih dveh letih v primerjavi z bruto domačim proizvodom znašal okoli 57%, kar je znatno nad povprečjem Evropske unije (v EU -15 držav se ta delež giblje okoli ene tretjine). Gospodarsko rast Slovenije bodo zaradi majhnosti, odprtosti in izvozne usmerjenosti tudi v letu 1999 določala predvsem gospodarska gibanja v mednarodnem okolju in izvozna konkurenčnost slovenskega gospodarstva. Glede na pretežno izvozno usmerjenost Slovenije na trge držav Evropske skupnosti so ključnega pomena za domača gospodarska gibanja gospodarska gibanja v državah EU. Tuji analitiki in ocenjevalci gospodarskih gibanj za letos pričakujejo upočasnitev gospodarske rasti, tako v državah EU kot v vseh najpomembnejših slovenskih trgovinskih partnericah (podrobneje glej poglavje 4). Upoštevaje tekoča gospodarska gibanja v mednarodnem in domačem okolju in napovedi evropskih institutov in mednarodnih organizacij o nekoliko počasnejši gospodarski rasti in rasti uvoza pri naših najpomembnejših trgovinskih partnerjih, smo izdelali prvo spomladansko oceno nacionalnih računov Slovenije, ki kaže, da bi Slovenija letos lahko dosegla 3.5-odstotno gospodarsko rast. V naslednjem letu pa bi se ob pričakovanem izboljšanju razmer v mednarodnem okolju okrepila in znašala 3 3/4%.

Glavni dejavnik gospodarske rasti v preteklih dveh letih je bilo **tuje povpraševanje**. Po izjemno živahni rasti (11.3%) v letu 1997 se je rast tujega povpraševanja že lani precej znižala (na 6.8%). Zaradi nadaljnjega znižanja pričakovane gospodarske rasti in uvoza blaga pri naših najpomembnejših partnericah ocenjujemo, da se bo rast izvoznega povpraševanja letos v primerjavi s preteklim letom še razpolovila (stopnja rasti se bo znižala s 6.8% na okoli 3.4%). Zaradi predvideno upočasnjene rasti industrijske proizvodnje ter bolj umirjene rasti bruto investicij se bo tudi rast uvoza več kot prepolovila.

Skupno **domače povpraševanje** se je leta 1998 povečalo za 4.4%, kar je za 0.5 odstotne točke hitreje od rasti bruto domačega proizvoda. Za letos ocenjujemo, da bo rast domačega povpraševanja nekoliko počasnejša in ne bo presegala rasti bruto domačega proizvoda (3.5%).

Tabela 6: Rast komponent povpraševanja, v %

	1996	1997	1998	1999	2000
Skupno agregatno povpraševanje,	3.6	6.2	4.9	3.5	4.2
v tem:					
Tuje povpraševanje (izvoz)	3.3	11.3	6.8	3.4	4.5
Domače povpraševanje	3.7	5.0	4.4	3.5	4.1
- reprodukcijsko	3.4	4.6	3.9	2.8	3.8

- izdatki za zasebno porabo	2.4	3.3	2.4	3.1	3.6
- izdatki za državno potrošnjo	3.6	4.3	4.8	3.7	3.6
- investicijsko	9.2	11.3	11.3	8.0	6.6

Vir: SURS, Ocene nacionalnih računov ZMAR.

Struktura realnega domačega povpraševanja je bila leta 1998 z razvojnega vidika ugodna, saj so se investicije v osnovna sredstva po ocenah povečale za 11.3%, kar je bistveno več kot končno domače trošenje (3%). V izdatkovni strukturi bruto domačega proizvoda se postopno manjša delež končne potrošnje, večja pa delež bruto investicij v osnovna sredstva. Tako se je delež končne potrošnje v obdobju 1995-1998 zmanjšal za 2 odstotni točki (na 76.3% bruto domačega proizvoda leta 1998), delež bruto investicij v osnovna sredstva pa po ocenah povečal za 2.5 odstotni točki (na 23.9% bruto domačega proizvoda leta 1998). Zmanjšanje deleža končne potrošnje v navedenem preteklem obdobju gre izključno na račun zmanjšanja deleža izdatkov gospodinjstev v bruto domačem proizvodu (od 57.0% v letu 1995 na 54.7% v letu 1998). Rast povpraševanja rezidentnih gospodinjstev po proizvodih in storitvah končne potrošnje je v letu 1998 zaostajala za rastjo ustvarjenega bruto domačega proizvoda. Ob trdnih normativnih okvirjih dohodkovne politike tudi letos pričakujemo umirjeno rast nacionalnih izdatkov rezidentnih gospodinjstev. Ob zniževanju obrestnih mer ocenjujemo, da bodo izdatki za končno porabo gospodinjstev letos porasli nekoliko hitreje kot lani (letos 3.1%, lani 2.4%). Dinamika realnega trošenja države je v preteklih treh letih prehitela zasebno potrošnjo, delež državne potrošnje v bruto domačem proizvodu je porasel od 20.2% v letu 1995 na 20.7% v letu 1998. V skladu s sprejetim državnim proračunom pričakujemo, da bo naraščanje izdatkov za državno potrošnjo letos počasnejše kot v preteklem letu (letos 3.7%, lani 4.8%).

Tabela 7: Izdatkovna struktura bruto domačega proizvoda, v %, tekoče cene

	Struktura				
	1996	1997	1998	1999	2000
BRUTO DOMAČI PROIZVOD	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Blagovni in storitveni saldo s tujino (izvoz-uvoz)	-1.0	-1.2	-1.3	-2.0	-2.0
Končna potrošnja in bruto investicije	101.0	101.2	101.3	102.0	102.0
- Zasebna potrošnja	57.3	56.5	55.6	55.5	55.3
- Državna potrošnja	20.2	20.5	20.7	20.7	20.7
- Investicije v osnovna sredstva	22.6	23.5	23.9	24.9	25.5
- Spremembe zalog	0.9	0.7	1.1	0.9	0.5

Vir: SURS 1996, 1997; ocena ZMAR: 1998, 1999, 2000.

Med komponentami domačega povpraševanja je lani najhitreje naraščalo investicijsko povpraševanje. Ob naraščajoči profitabilnosti se je v letu 1998 nadaljevala rast investicij v osnovna sredstva. Delež investicij v osnovna sredstva v bruto domačem proizvodu se je po ocenah lani povečal za 0.4 odstotne točke in je znašal 23.9% bruto domačega proizvoda. Po uvedbi davka na dodano vrednost pričakujemo, da bodo davčni zavezanci poskušali zmanjšati vezavo likvidnih sredstev v vstopnem davku tako, da bodo racionalizirali oziroma zmanjšali zaloge in nekoliko upočasnili investicijsko trošenje. Ob nestabilnosti mednarodnih finančnih trgov in naraščajoči negotovosti prodaje na tujih trgih letos pričakujemo nekoliko bolj umirjeno rast investicijskega povpraševanja. Letos naj bi investicije v osnovna sredstva realno porasle za okoli 8%, njihov delež v bruto domačem proizvodu naj bi se povečal na 24.9%.

Tabela 8: Oblikovanje in delitev bruto nacionalnega razpoložljivega dohodka, v %

	Struktura				
	1996	1997	1998	1999	2000
BRUTO DOMAČI PROIZVOD	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Neto primarni dohodki s tujino	0.8	0.7	0.7	0.7	0.7
BRUTO NACIONALNI DOHODEK	100.8	100.7	100.7	100.7	100.7
Neto tekoči transferji s tujino	0.4	0.6	0.6	0.6	0.5
BRUTO NAC. RAZPOL. DOHODEK	101.2	101.3	101.3	101.3	101.2
Končna potrošnja	77.5	77.0	76.3	76.2	76.0
BRUTO VARČEVANJE	23.7	24.3	25.0	25.1	25.2
Saldo tekočih transakcij s tujino	0.2	0.1	0.0	-0.7	-0.8
BRUTO INVESTICIJE	23.5	24.2	25.0	25.8	26.0
v tem: investicije v osnovna sredstva	22.6	23.5	23.9	24.9	25.5
NETO INVESTICIJE	5.4	6.4	7.1	7.9	8.1
<i>Vir: SURS 1996, 1997; ocena ZMAR: 1998, 1999, 2000.</i>					

Izdatki za domačo končno potrošnjo že od leta 1995 presegajo ustvarjeni bruto domači proizvod. Primanjkljaj v menjavi blaga in storitev s tujino je v lanskem letu znašal 1.3% bruto domačega proizvoda, letos naj bi se še povečal (na 2% bruto domačega proizvoda). Zaradi pozitivnega salda faktorskih dohodkov in tekočih transferjev je bil lani račun tekočih transakcij s tujino še približno izravnal, letos pa pričakujemo primanjkljaj v višini 0.7% bruto domačega proizvoda.

Zaradi pozitivnega salda faktorskih dohodkov in tekočih transferjev je bil bruto nacionalni razpoložljivi dohodek lani za 1.3 odstotne točke večji od bruto domačega proizvoda. Pozitivni saldo dohodkov in tekočih transferjev (v višini 1.3% bruto domačega proizvoda) pričakujemo tudi letos. Po pokritju nacionalne končne porabe je bruto nacionalno varčevanje v letu 1998 znašalo 25% bruto domačega proizvoda (leta 1997 24.3% bruto domačega proizvoda), dosežena raven je lani še zadoščala za pokritje domačih investicij. Delež te ključne makroekonomske kategorije v bruto domačem proizvodu, ki je osnova za investicije in nadaljnjo gospodarsko rast, naj bi se v letu 1999 le skromno povečal (na 25.1% bruto domačega proizvoda). Dosežena raven nacionalnega varčevanja letos ne bo zadoščala za financiranje domačih investicij, zato se bo primanjkljaj predvidoma financiral z zadolževanjem v tujini.

Tabela 9: Stroškovna struktura bruto domačega proizvoda, v %

	Struktura					
	1995	1996	1997	1998	1999	2000
1. SREDSTVA ZA ZAPOSLENE (1 = 1a+1b)	57.3	54.8	53.5	52.5	51.9	51.4
1a. bruto plače in prejemki	48.2	47.5	46.8	46.1	45.6	45.1
1b. delodajalčevi soc. prispevki	9.1	7.3	6.7	6.4	6.3	6.3
2. DAVKI NA PROIZVODNJO IN UVOZ	17.0	17.4	17.0	17.4	17.6	17.6
2a. davki na proizvode in storitve	13.1	13.4	13.3	14.1	14.6	14.8
2b. uvozne dajatve	3.5	3.0	2.0	1.4	1.2	1.0
2c. drugi davki na proizvodnjo	0.4	1.0	1.7	1.9	1.8	1.8
3. SUBVENCije	2.2	2.1	2.1	2.1	2.1	2.0
4. BRUTO POSLOVNI PRESEŽEK	17.1	19.1	21.0	21.8	22.2	22.5
5. BRUTO RAZNOVRSTNI DOHODEK	10.8	10.8	10.6	10.4	10.4	10.5
6. BRUTO DOMAČI PROIZVOD (6 = 1+2-3+4+5)	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Vir: SURS 1996, 1997; ocena ZMAR: 1998, 1999, 2000.

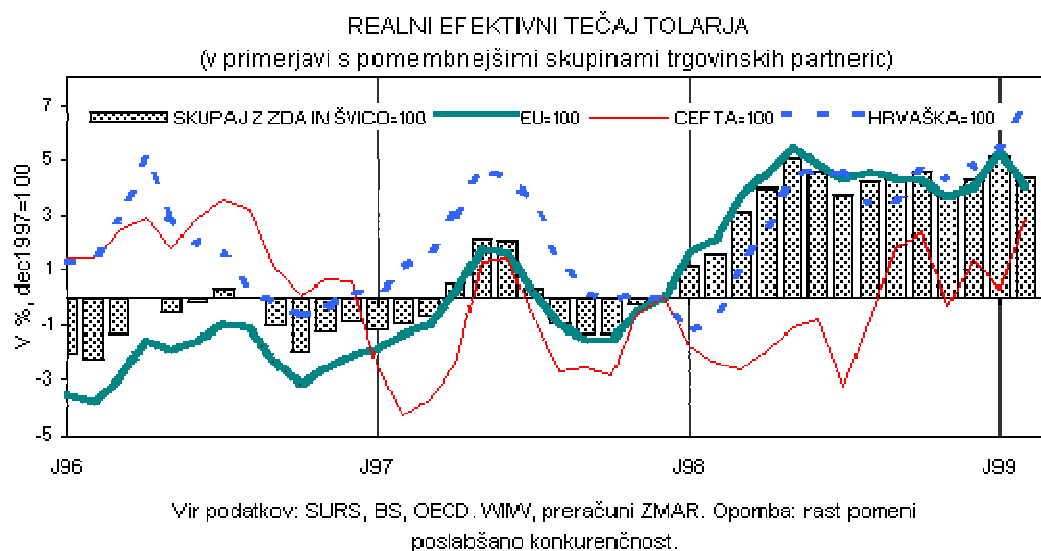
Pozitivni premiki so bili v preteklih štirih letih doseženi v **stroškovni strukturi** bruto domačega proizvoda. Zaradi znižanja stopnje obveznega prispevka delodajalcev za socialno varnost zaposlenih in zaostajanja nominalne rasti skupne mase bruto plač in drugih stroškov dela za nominalno rastjo bruto domačega proizvoda, se je delež skupnih stroškov dela (sredstev za zaposlene) v bruto domačem proizvodu bistveno znižal (od 57.3% v letu 1995 na

52.5% v letu 1998). Ob upočasneni rasti plač naj bi se pozitivni premiki v stroškovni strukturi nadaljevali tudi letos. Delež sredstev zaposlenih naj bi se letos znižal na 51.9% bruto domačega proizvoda. Ocena prihodkov iz davka na dodano vrednost in sistema trošarin, ki bosta uvedena sredi leta 1999, temelji na modelskih izračunih (Bole, 1997) in metodoloških prilagoditvah, ki izhajajo iz sistema prikazovanja posameznih kategorij v nacionalnih računih. Delež davkov na proizvode in storitve v bruto domačem proizvodu naj bi se povečal od 14.1% v letu 1998 na 14.6% v letu 1999, kar povezujemo s pričakovanim zmanjšanjem davčne evazije zaradi uvedbe davka na dodano vrednost. Ob zmanjševanju carin in uvoznih dajatev se je njihov delež v bruto domačem proizvodu znižal s 3.5% v letu 1995 na 1.5% v letu 1998. Zaradi izvajanja pridružitvenega sporazuma z EU in drugih prostocarinskih sporazumov je zniževanje carin in uvoznih dajatev predvideno tudi letos (realno za 12.8%). V drugi polovici leta 1996 uvedeni davek na plačilno listo po metodologiji nacionalnih računov (SNA) ni element sredstev zaposlenih, ampak se vključuje med druge davke na proizvodnjo. Učinek sprejete politike prestrukturiranja davčnih virov v korist razbremenjevanja stroškov dela se tako kaže v porastu deleža drugih davkov na proizvodnjo. Zaradi zaostajanja dinamike stroškov dela za dinamiko rasti bruto domačega proizvoda in zaradi zmanjševanja carin in uvoznih dajatev se je v zadnjih štirih letih v primarni delitvi bruto domačega proizvoda postopoma izboljševal položaj lastnikov kapitala in organizatorjev proizvodnje. Delež bruto poslovnega presežka kot dohodka lastnikov kapitala in organizatorjev proizvodnje iz primarne delitve bruto domačega proizvoda se je povečal od 17.1% leta 1995 na 21.8% leta 1998.

4.3. EKONOMSKI ODNOSI S TUJINO

4.3.1. MEDNARODNA KONKURENČNOST - Veliko poslabšanje stroškovne konkurenčnosti v prvih treh mesecih se bo med letom zmanjševalo

V letu 1998 je padec cenovne in stroškovne konkurenčnosti poslabšal mednarodni položaj slovenskih predelovalnih dejavnosti, ki so pretežni izvozniki in uvozniki blaga. Tolar je po dveletni prekinitvi v letu 1998 spet izrazil apreciiral. Merjeno z relativnimi cenami življenjskih potrebščin se je do košare valut sedmih najpomembnejših slovenskih OECD trgovinskih partneric (nemške marke, avstrijskega šilinga, italijanske lire, francoskega franka, ameriškega dolarja, britanskega funta in švicarskega franka) realno okrepil za 4% oziroma merjeno z relativnimi cenami proizvajalcev za 3.8%. Za močno apreciacijo tolarja v povprečju lanskega leta je bila odločilna devetmesečna neprekinjena krepitev tolarja, ki je trajala vse do junija lani. Za tem je tolar vsaj do valut EU v glavnem depreciral, v jesenskih mesecih pod vplivom intervencij BS (odkup deviz s pravico, sprememba predpisa o odprti devizni poziciji). Bistveno manj kot do valut držav EU (za 4.2%) se je tolar lani okrepil do hrvaške kune (za 1.3%), do valut držav CEFTA-4 (češke kune, madžarskega forinta, poljskega zlota, slovaške kune) pa se je v povprečju ohranil na ravni iz leta 1997 (0.1-odstotna okrepitev), če upoštevamo relativno rast cen življenjskih potrebščin.

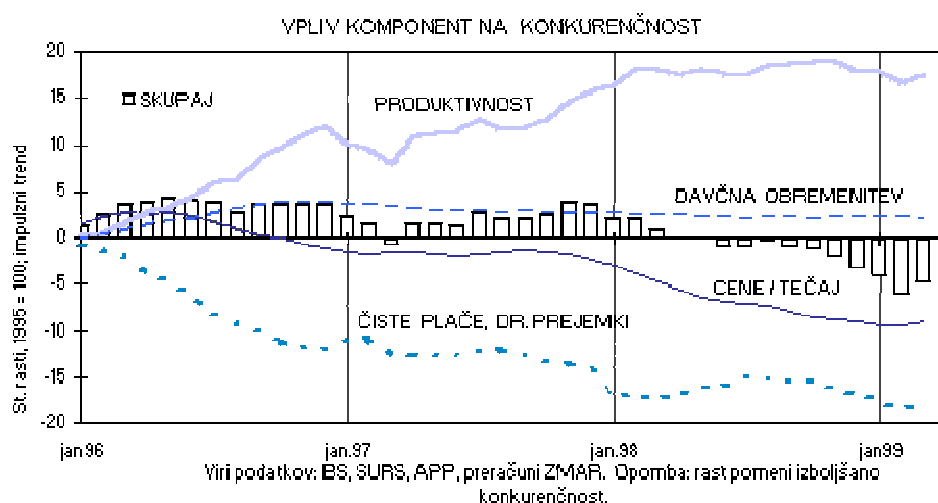

Ker je bilo ob močnem tolarju tudi **zaostajanje realne rasti stroškov dela na zaposlenega za produktivnostjo dela v slovenskih predelovalnih dejavnostih manjše kot v povprečju držav EU in CEFTA-4**, je bilo relativno poslabšanje stroškovne konkurenčnosti slovenskih predelovalnih dejavnosti v primerjavi s cenovno še nekoliko izrazitejše. Rast stroškov dela na enoto proizvoda v slovenskih predelovalnih dejavnostih v primerjavi s povprečjem EU je namreč lani znašala 5.8%, v primerjavi s povprečjem CEFTA-4 pa 3.4%. Kljub poslabšani mednarodni konkurenčnosti slovenskih predelovalnih dejavnosti pa je slovenski tržni delež v državah EU lani porasel za 7.1%, v državah CEFTA-4 za 1% in na Hrvaškem za 5.7% (merjeno z deležem slovenskega dolarskega izvoza v uvozu trgovinskih partneric). Relativna rast deleža stroškov dela na enoto proizvoda slovenskih predelovalnih dejavnosti v vrednosti blagovnega izvoza pa kaže, da je bila rast slovenskih tržnih deležev v letu 1998 dosežena ob relativnem poslabšanju profitabilnosti slovenskega izvoza (po dosegljivih ocenah v primerjavi s povprečjem EU za več kot 5%, v primerjavi s povprečjem CEFTA-3, brez Slovaške, pa za več kot 4%).

V prvih štirih mesecih letos tečaj ni bil med dejavniki slabšanja mednarodne **konkurenčnosti** slovenskih predelovalnih dejavnosti. Merjeno z relativno inflacijo je bil tolar do košare valut pod vplivom intervencij BS in krepitve USD na mednarodnih valutnih trgih aprila v primerjavi z lanskim decembrom za 1.4% šibkejši, merjeno z rastjo relativnih cen industrijskih proizvodov pri proizvajalcih pa za 3.1%. V prvih štirih mesecih letošnjega leta so bili izvozniki zaradi tečajnih gibanj sicer še v slabšem položaju kot v enakem obdobju lani (za 1.7% merjeno z relativno inflacijo, oziroma za 0.8%, merjeno z relativnimi cenami pri industrijskih proizvajalcih). Vendar so se medletne stopnje rasti realnega efektivnega tečaja tolarja iz meseca v mesec letos postopno občutno zmanjševale. Aprila pa je bila dohodkovna privlačnost izvoza že boljša kot aprila lani (za 1%, merjeno z relativno inflacijo, oziroma za 1.5%, merjeno z relativnimi cenami pri industrijskih proizvajalcih).

Poslabšanje mednarodnega položaja slovenskih predelovalnih dejavnosti je bilo v prvem četrtletju letos **posledica** trendnega upadanja stroškovne konkurenčnosti v prvih dveh mesecih (za 2.7%). Izhajalo je iz znatnega padca fizičnega obsega proizvodnje, kar je povzročilo **upadanje produktivnosti dela** (za 1.1%), in iz **rasti realnih stroškov dela na zaposlenega** (za 1.3%) **pod vplivom pospešene rasti drugih prejemkov iz dela ob zmernejšem naraščanju plač**. Marca je bilo prvič po šestih mesecih trendno upadanje stroškovne konkurenčnosti prekinjeno. 1.3-odstotni padec stroškov dela na enoto proizvoda v košari valut je bil predvsem posledica rasti produktivnosti dela ob zmerni deprecijaciji tolarja in rahlem padcu realnih stroškov dela na zaposlenega.

Po izrazitem poslabšanju stroškovne konkurenčnosti slovenskih predelovalnih dejavnosti v prvem četrtletju leta **1999** v primerjavi s prvim četrtletjem leta 1998 (za 5.9%) **se bo po oceni medletna rast stroškov dela na enoto proizvoda v košari valut do konca letošnjega leta postopno umirila**. Ob predvideni 4.9-odstotni nominalni deprecijaciji oziroma 0.5-odstotni realni apreciaciji tolarja v povprečju leta 1999 (merjeno z relativno inflacijo) bo upočasnitev rasti relativnih stroškov dela na enoto proizvoda v košari valut na okoli 1% (v letu 1998 5%) odvisna zlasti od oživljanja rasti proizvodnje v prihodnjih mesecih. Če do oživljanja proizvodnje ne bi prišlo, je seveda vprašljiva rast produktivnosti (letos za okoli 3%, lani za 5.4%) in s tem tudi nadaljevanje trenda zaostajanja rasti realnih stroškov dela na zaposlenega v primerjavi s produktivnostjo dela. Stroški dela na enoto proizvoda pri pomembnejših trgovinskih partnericah bodo po dosegljivih ocenah ostali na približno lanski ravni.

4.3.2. IZVOZNO-UVOZNI TOKOVI IN PLAČILNA BILANCA - Letos upočasnjena rast izvoza blaga in storitev, v letu 2000 ponovno povečanje dinamike rasti

Po tem, ko je tekoči račun plačilne bilance 1992-1994 izkazoval presežek, ima Slovenija v obdobju 1995-1998 približno izravnani tekoči račun, kar prispeva k doseganju zunanjskega ravnovesja naše države. V obdobju 1992-1997 razlikujemo dve fazi spremembe strukture

tekočega računa plačilne bilance. Do vključno leta 1994, ko so bil kapitalski tokovi bolj obvladljivi, je blagovni primanjkljaj predstavljal 2.3% bruto domačega proizvoda, presežek v menjavi storitev pa se je enakomerno povečeval in predstavljal 4.7% bruto domačega proizvoda. V obdobju 1995-1998, ko so prilive tujega denarja na osnovi tekočih transakcij zamenjali večji prilivi iz naslova finančnih transakcij, je blagovni primanjkljaj porasel na 5% bruto domačega proizvoda, presežek v storitveni menjavi pa se je zmanjševal in v povprečju znašal 3.4% bruto domačega proizvoda. Delež salda tekočih transakcij s tujino v bruto domačem proizvodu se je v celotnem opazovanem obdobju gibal od 7.4% leta 1992 do doseganja zunanjskega ravnovesja v letu 1998.

Celotna **mednarodna menjava** (blaga in storitev) Slovenije se je **v letu 1998 realno povečala za 8.2%**. Skupni izvoz je realno porasel za 6.8% (izvoz blaga za 8.4%), skupni uvoz pa za 9.7% (uvoz blaga za 10.4%). Mednarodna menjava je v letu 1998 potekala v sorazmerno ugodnih razmerah, saj so se pogoji menjave ob upadanju uvoznih cen in le rahlem zmanjšanju izvoznih cen za slovensko gospodarstvo izboljšali kar za 2.4%.

Neto finančni pritok, ki vključuje tudi statistično napako, je v letu 1998 znašal 204.3 milijonov USD ali 1% bruto domačega proizvoda, kar je bistveno manj kot v letu 1997, ko je znašal 3.5% bruto domačega proizvoda, ali v letu 1996, ko je znašal 4.6% bruto domačega proizvoda. Manjši neto pritok kapitala je predvsem posledica za polovico nižjega priliva neposrednih tujih investicij v Slovenijo in naložb tujih vlagateljev v domače vrednostne papirje ter povečanega kreditiranja tujine s strani privatnega sektorja. Neto finančni pritok iz tujine je (zmanjšan za saldo tekočega računa plačilne bilance) povečal devizne rezerve za 200.5 milijonov USD, kar je manj kot leto poprej, ko so se devizne rezerve povečale za 681.4 milijonov USD. Ob koncu leta 1998 je vrednost skupnih deviznih rezerv znašala 4,766.5 milijonov USD, kar je manj kot znaša celotni zunanji dolg (za 3.4%).

V prvem četrtnem letu 1999 se je izvoz blaga v primerjavi z enakim obdobjem lani realno povečal za 5.8%, uvoz blaga pa je bil realno večji za 2.6%. Počasnejša realna rast blagovne menjave (v prvem četrtnem letu 1998 je bila v primerjavi z enakim obdobjem leta 1997 kar 16.9-odstotna) je na eni strani posledica upadanja slovenske industrijske proizvodnje, na drugi strani pa upočasnjene gospodarske aktivnosti v državah EU in na Hrvaškem, ki je za slovenska podjetja zelo pomemben trg. Kljub relativno neugodnemu mednarodnemu ekonomskemu okolju je bil **blagovni primanjkljaj v prvem četrtnem letu letos za 73.8 milijonov USD nižji** kot v enakem obdobju lani. Na to je v večji meri vplivala hitrejša dinamika izvoza v države EU, zlasti panog s primerjalnimi prednostmi (večina proizvodov za široko porabo). Saldo tekočega računa plačilne bilance je izkazoval primanjkljaj v vrednosti 14.9 milijonov USD, kar je za 64.1 milijonov USD manj kot lani v enakem obdobju.

V letu 1999 se pričakuje, da bodo cene strateških surovin še naprej rahlo upadle (za okoli 2%). Zaradi omejitve ponudbe nafte s strani držav OPEC pa naj bi se cene nafte povečale v povprečju za 11%. Gibanje zunanjetrgovinskih cen bo, ob zmerni inflaciji v EU, tudi odvisno

od medvalutnih razmerij. Za leto 1999 ocenjujemo, da se bodo pogoji menjave rahlo poslabšali (indeks 99.8). Na poslabšanje pogojev menjave bo vplivala tudi močnejša cenovna konkurenca azijskih držav na evropskem trgu, ki bo pritiskala na izvozne cene najpomembnejših slovenskih izvoznih proizvodov (vozil, strojev, tekstilnih izdelkov).

V državah EU se gospodarska rast letos upočasnjuje (glej poglavje 4). Skladno z upočasnitvijo gospodarske rasti pa naj bi bila nižja tudi realna rast uvoza blaga teh držav. Upošteva je napovedi o rasti uvoza blaga sedmih slovenskih najpomembnejših zunanjetrgovinskih partneric iz OECD, med katerimi Nemčija, Italija, Francija in Avstrija predstavljajo okoli 90% celotnega izvoza Slovenije v EU, bo rast slovenskih izvoznih trgov letos znašala 4.4%, kar je za 3.5 odstotne točke manj kot lani. Blagovna menjava Slovenije z EU bo v letu 1999 predstavljala dve tretjini celotne slovenske blagovne menjave (okoli 66.5%). Delež izvoza in uvoza blaga v EU bi bil po ocenah za 1 do 2 odstotni točki nižji kot v letu 1998, realna rast menjave z EU pa bi znašala med 4 in 5%, (v letu 1998 je znašala 13.2%), izražena v tekočih dolarjih pa 2 do 3%. Preko manjše domače izvozne ekspanzije se bo upočasnila tudi rast slovenske industrijske proizvodnje. Celotni izvoz blaga bo po ocenah realno porasel za 4.1%, uvoz blaga pa za 5.1%. Hitrejša uvozna dinamika od izvozne pa bo, ob približno enakem padcu izvoznih in uvoznih cen, povečala blagovni primanjkljaj. Ta naj bi v primerjavi z letom poprej porasel za okoli 125 milijonov USD in bo predvidoma znašal 900 milijonov USD.

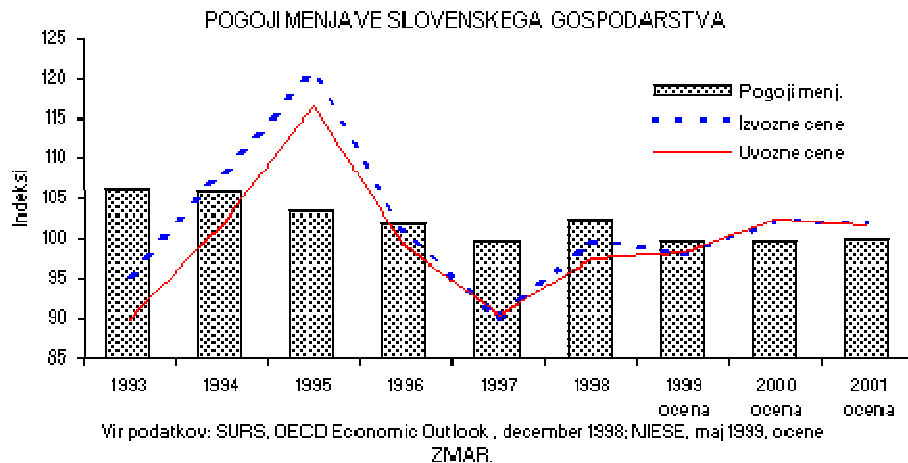
Izvoz potovanj (turizma) in izvoz transportnih storitev je v obdobju 1993-1998 predstavljal v povprečju 80.4% celotnega izvoza storitev. Delež slovenskega izvoza storitev v skupnem izvozu (blaga in storitev) pa v povprečju znaša 19.7%. Podoben je tudi delež svetovnega izvoza storitev v skupnem svetovnem izvozu (19.3%). Po podatkih Svetovne trgovinske organizacije (Annual Report 1998, vol. II) pa Slovenija zaostaja za povprečjem držav EU, še zlasti v primerjavi z Avstrijo, kjer je v letu 1996 ta delež znašal 39%, ali s Portugalsko, kjer je delež znašal 24%. Na drugi strani je delež storitev v skupnem uvozu v Sloveniji nižji (13%), kar je precej manj v primerjavi s svetovnim povprečjem (19.6%) in s povprečjem držav EU (21.5%).

Pri izvozu storitev Slovenija še sledi tendencam v svetu, to pa ne velja za uvozno stran. Tako stanje je posledica dejstva, da se v Sloveniji na menjavo storitev še vedno gleda kot ustvarjanje presežka za pokrivanje primanjkljaja v blagovni menjavi in se s tem zapostavlja pomen razvojnih spodbud uvoza sodobnih proizvodnih storitev, ki se lahko primerjajo z uvozom opreme. Druge manjše države, kot so npr. Irska, Finska in Avstrija, temu pripisujejo večji pomen (Stare, 1999, str. 6).

V letu 1999 se bo število tujih turistov zaradi Balkanske krize zmanjšalo za okoli petino. Ob morebitnem zaprtju prostocarinskih prodajaln pa bi bil turistični priliv še nižji. Pri napovedi storitvenih tokov nismo upoštevali zaprtja PCP, vendar pa kljub temu ocenjujemo, da se bodo prihodki od turizma v letu 1999 realno znižali. Ob manjšem obsegu blagovne menjave pa bo

tudi obseg mednarodnega transporta raste počasneje kot leto poprej (realno od 6-7%). Presežek v storitveni menjavi bi po tej oceni znašal 490 milijonov USD, kar je za 23 milijonov USD manj kot v letu 1998.

Saldo tekočega računa bo po ocenah izkazoval primanjkljaj v višini 145 milijonov USD. S tem bi se predvidoma povečal uvoz tujega kapitala, investicijsko varčevalna vrzel (razlika med domačimi prihranki in domačimi investicijami) pa bo po tej oceni predstavljala 0.7% bruto domačega proizvoda.

Po oceni BS naj bi finančni pritoki na kapitalnem in finančnem računu v letu 1999 ostali približno na enaki ravni kot leto poprej, saj je razlika med domačimi in tujimi obrestnimi merami v glavnem že izravnana. Na večje finančne pritoke iz tujine, zlasti na porast tujih neposrednih naložb pa bo vplivala nadaljnja privatizacija. Zaradi ostrih pogojev na mednarodnem trgu kapitala (vse težje izterljive terjatve zaradi neplačanega izvoza) se bodo povečali neto kratkoročni komercialni krediti tujini. Neto finančni pritoki (brez bank in BS) naj bi znašali okoli 272 milijonov USD ali 1.3% BDP.

V letu 2000 bi, ob napovedanem okrepanju evropskega gospodarstva, **izvoz blaga in storitev predvidoma realno porasel za 4.5%**. Ob tem predvidevamo 5-odstotno realno rast izvoza blaga in 2-odstotno realno rast izvoza storitev. Skupni uvoz blaga in storitev naj bi bil višji za 4.9%, od tega uvoz blaga za 5.3%, uvoz storitev pa za 2.6%. **Blagovni primanjkljaj**, izražen v tekočih USD, bi se povečal za 50 milijonov USD in **znašal 950 milijonov USD**. Storitvena menjava pa bi izkazovala presežek v višini 500 milijonov USD, kar bo v glavnem posledica presežka zaradi turističnih prilivov in transporta. Glede na omenjene projekcije blagovnostoritvenih tokov pa bo saldo tekočega računa plačilne bilance izkazoval primanjkljaj v vrednosti 170 milijonov USD ali 0.8% BDP.

4.3.3. NEPOSREDNE TUJE INVESTICIJE - Zmanjšanje prilivov neposrednih tujih investicij v Slovenijo ob istočasnem povečanju v ostale države v tranziciji

Neposredne tuje investicije (v nadaljevanju NTI) niso le **najbolj dinamičen del mednarodnih kapitalskih tokov**, temveč so se v razmerah recesijskih tendenc v svetu in zlomov finančnih trgov v jugovzhodni Aziji in Rusiji pokazale tudi kot najstabilnejši del teh tokov. V kriznem letu 1998 so se neto portfolio investicije v nastajajoča tržna gospodarstva zmanjšale kar za 45.1%, neto NTI pa le za 8.2%. V državah v tranziciji so ob drastičnem zmanjšanju neto prilivov portfolio investicij (z 19 milijard USD v letu 1997 na 6.7 milijard USD v letu 1998) neto prilivi NTI ostali skoraj nespremenjeni (18.5 milijard USD v letu 1997, 17.8 milijard USD v letu 1998). Finančna kriza torej ni prizadela prilivov neposrednih tujih investicij v srednjeevropske države v tranziciji. V prvem polletju 1998 so plačilnobilančni prilivi NTI v te države znašali 4.560 milijonov USD; to bi ob isti dinamiki v drugem polletju pomenilo precej večje prilive kot leta 1997, ko so znašali 8.666 milijonov USD.

Stanje NTI v Sloveniji se je v razdobju 1993-97 povečalo od 954.3 milijonov USD na 2,194 milijonov USD oziroma za 129.9%. Upoštevajoč 165 milijonov USD velik priliv NTI v letu 1998, ocenjujemo, da je stanje NTI v Sloveniji okoli 2.4 milijarde USD. Najbolj se je stanje neposrednih tujih investicij povečalo v letih 1995 in 1994, vendar je velik del povečanja stanja izhajal iz povečanega zadolževanja slovenskih podružnic pri njihovih matičnih podjetjih v tujini. V tem pogledu je pomenilo **leto 1997 kvalitativni preobrat**, saj je v tem letu prišlo do največjega povečanja stanja lastniškega kapitala doslej in obenem prvič do znižanja neto obveznosti do tujih matičnih podjetij, kar priča o izboljšanju možnosti kreditiranja doma.

V obdobju 1993-97 je iz leta v leto naraščal obseg letnih prilivov NTI v Slovenijo. Rast in priliv sta dosegla vrh v letu 1997, priliv v letu 1998 pa se je skoraj razpolovil (od 320.8 milijonov USD na 165 milijonov USD). Če iz lanskega priliva izvzamemo največjo transakcijo, za katero je bila pogodba sklenjena že v letu 1997, bi bil priliv celo nižji od 100 milijonov USD. O dogajanjih v letu 1999 je na osnovi razpoložljivih podatkov težko sklepati, vendar prilivi v letošnjih prvih dveh mesecih ne obetajo veliko. Priliv NTI v prvih treh mesecih letos je bil 44.8 milijonov USD. To je sicer več od lanskih 12.4 milijonov USD, vendar še vedno bistveno manj kot 86.8 milijonov USD v prvih treh mesecih 1997.

Tabela 10: Tokovi, stanja in spremembe stanj neposrednih tujih investicij (NTI)1 v Slovenijo v razdobju 1993-98

	1993	1994	1995	1996	1997	1998
--	------	------	------	------	------	------

VREDNOSTI v mio USD						
a. Stanje konec leta						
Vrednost skupaj ²	954,3	1.331,0	1.744,7	1.934,3	2.194,0	np
Lastniški kapital in reinvestirani dobički	709,7	965,7	1.200,1	1.261,8	1.551,5	np
Obveznosti do tujega investitorja	346,6	494,0	677,6	841,6	828,6	np
Terjatve do tujega investitorja	102,2	128,7	133,0	169,1	186,1	np
Neto obveznosti do tujega investitorja	244,4	365,3	544,6	672,5	642,5	np
b. Sprememba stanja						
Vrednost skupaj	np	376,7	413,7	189,6	259,7	np
Lastniški kapital in reinvestirani dobički	np	256,0	234,4	61,7	289,7	np
Neto obveznosti do tujega investitorja	np	120,9	179,3	127,9	-30,0	np
c. Letni priliv	112,6	128,1	176,0	185,5	320,8	165,0

Vir: Banka Slovenije. **Opombe:**

¹ Tuje investicije, pri katerih ima tuji investitor 10-odstotni ali višji delež v kapitalu podjetja v tujini.

² Vrednost skupaj = Lastniški kapital + obveznosti do tujega investitorja - terjatve do tujega investitorja; np = ni podatka

Vtis o neugodnih trendih na področju prilivov neposrednih tujih investicij v Slovenijo potrjuje tudi primerjava z drugimi srednjeevropskimi tranzicijskimi državami. Med vsemi temi državami je imela **Slovenija leta 1998 absolutno najmanjše prilive**. Pa **tudi relativno**, na primer merjeno z razmerjem med stanjem neposrednih tujih investicij in bruto domačim proizvodom, je Slovenija **vse bolj na repu teh držav**. Ob koncu leta 1998 je bil ta delež nižji le še na Slovaškem in v Romuniji, za povprečjem srednjeevropskih držav v tranziciji pa smo zaostajali za 6.3 odstotne točke (glej tabelo 11).

Tabela 11: Plačilno-bilančni prilivi NTI v srednjeevropske države v tranziciji v razdobju 1992-1998; v milijonih USD

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	I-VI. 1998	Stanje NTI v % BDP; 1998 ¹

Češka	1,004	654	869	2,562	1,428	1,300	589	14.9
Madžarska	1,471	2,339	1,147	4,453	1,983	2,085	951	41.9
Poljska	284	580	542	1,134	2,768	3,077	2,093	19.8
Slovaška	-	168	250	202	330	170	240	9.2
Slovenija	111	113	128	176	186	321	34	13.3
Bolgarija	42	40	105	90	109	489	108	14.6
Romunija	77	94	341	419	263	1,224	544	10.5
SKUPAJ	2,989	3,987	3,382	9,036	7,067	8,666	4,560	19.6

Vir: The Vienna Institute Monthly Report, no.12, Vienna: WIIW, 1998. Opomba: ¹ Ocenjeno na osnovi ocen stanja NTI v posameznih državah.

Precej skromne NTI v Slovenijo je doslej prikrivalo občasno sklepanje za Slovenijo relativno velikih projektov tujih akvizicij. Če v določenem letu takega projekta ni bilo, se je letni priliv drastično zmanjšal. V letu 1998 se je temu očitno pridružilo tudi splošno zmanjšanje interesa tujih investitorjev za Slovenijo, saj so bili prilivi NTI v vseh posameznih mesecih (razen v juliju) bistveno nižji kot v istih mesecih lanskega leta. **Glavni razlogi za skromne neposredne investicije v Slovenijo**, če pustimo ob strani majhnost slovenskega trga, ki bo vedno važna, vendar s članstvom v EU zmanjšana ovira za (□ greenfield□) neposredne tuje investicije, so predvsem štirje: (i) Nedokončana tranzicija v smislu nedokončanega pravnega okvira ekonomskega delovanja in diskriminacije v korist določenih kategorij podjetij. Ta povečuje stroške vzpostavljanja in delovanja podjetja v najširšem smislu. (ii) Problemi z zagotovitvijo poslovnih prostorov za poslovno, predvsem proizvodno aktivnost. (iii) Privatizirana podjetja očitno še niso v večji meri pristopila k vsestranskemu prestrukturiranju svojih dejavnosti, saj bi to v veliko večji meri kot doslej vodilo v iskanje strateških tujih partnerjev. (iv) Nekateri ukrepi, ki ob deklarativnem podpiranju NTI nasploh izražajo negativen odnos do posameznih konkretnih primerov projektov NTI.

Kljub neugodnim trendom na področju prilivov neposrednih tujih investicij pa se njihov pomen vendarle postopoma povečuje. Podjetja s tujim kapitalom (v nadaljevanju PTK) so konec leta 1997 predstavljala sicer le 4.4% celotne populacije slovenskih podjetij, vendar so imela v lasti 10.7% kapitala, 11.8% sredstev in 8.1% zaposlenih slovenskega podjetniškega sektorja. S tem kapitalom, sredstvi in zaposlenimi so ustvarila 14.8% vseh čistih prihodkov iz prodaje, 18.6% dobička iz poslovanja in 10.0% izgube iz poslovanja. Najbolj PTK izstopajo pri izvozu, kjer so realizirala nič manj kot 24.1% vsega izvoza slovenskega podjetniškega sektorja. Podjetja s tujim kapitalom torej že predstavljajo relativno pomembno kategorijo slovenskega gospodarstva, še posebej pri izvozu, dobičku in prodaji. Delež teh podjetij se je v obdobju 1994-1997 povečal predvsem pri izvozu (za 5 odstotnih točk), prodaji (za 4.1 odstotne točke), kapitalu (za 4.1 odstotne točke), sredstvih (za 3.8 odstotne točke) in številu zaposlenih (za 2.8 odstotne točke).

Neugodni trendi prilivov neposrednih investicij, obstoječe analize poslovanja podjetij s tujim kapitalom, ki poslujejo precej bolje od domačih podjetij ter prispevajo k prestrukturiranju slovenskega gospodarstva v smeri njegovih konkurenčnih prednosti, vse pomembnejše mesto neposrednih tujih investicij v procesih internacionalizacije gospodarstev in stabilnost teh tokov tudi v obdobju recesije in finančnih kriz kar kličejo po ukrepih za pospeševanje neposrednih tujih investicij v Slovenijo. Vlada Republike Slovenije je v letu 1998 ustanovila Medresorsko delovno skupino za spodbujanje novih tujih investicij. Urad Republike Slovenije za gospodarsko promocijo in tuje investicije bo v letu 1999 začel izvajati naslednje aktivnosti: (i) povečanje dostopnosti industrijskih zemljišč, (ii) uvedba spodbud za zaposlovanje, ki bodo dostopne tudi tujim investitorjem, (iii) povečan obseg brezplačnih storitev za tuje investitorje s strani Urada za gospodarsko promocijo in tuje investicije in (iv) sistematično izboljševanje podobe Slovenije kot lokacije za tuje investicije. Po naročilu Vlade je tudi □Foreign Investment Advisory Service□ Svetovne banke pripravil predlog aktivnosti v zvezi s spodbujanjem neposrednih tujih investicij v Slovenijo. K izboljšanju klime za neposredne tuje investicije bosta prispevala tudi: (i) februarski ukrep Banke Slovenije, ki je zožil definicijo portfolio tuje investicije, za katero se zahteva uporaba skrbniškega računa, s 50-odstotnega na 10-odstotni tuji delež v kapitalu podjetja, katerega delnice kupuje tuji investitor, in (ii) ratifikacija Evropskega sporazuma, ki vsebuje celo vrsto liberalizirajočih določil v zvezi z neposrednimi tujimi investicijami.

Glavne ovire za večji priliv neposrednih tujih investicij v Slovenijo so do neke mere tudi objektivne narave oziroma širšega značaja (majhen domači trg, slabosti tranzicije) in jih ni mogoče odpraviti na hitro ali predvsem zaradi neposrednih tujih investicij. Res pa je tudi, da se druge (podobne) države pospeševanja neposrednih tujih investicij lotevajo precej bolj agresivno. Če bo Slovenija hotela pritegniti več tako imenovanih novih (□greenfield□) neposrednih tujih investicij, bo morala za začetek: (i) ustanoviti nekaj industrijskih con, ki ne bi dajale ugodnejših fiskalnih pogojev, temveč zemljišča, infrastrukturo in morda tudi prostore pod ugodnimi pogoji za nove projekte; (ii) dati na razpolago □odvečna□ zemljišča in prostore podjetij v lasti Slovenske razvojne družbe, in (iii) dati Uradu za gospodarsko promocijo in tuje investicije finančne in administrativne možnosti za pritegnitev konkretnih razvojno perspektivnih projektov NTI. Prva dva ukrepa se še zdaleč ne nanašata le na neposredne tuje investicije, temveč zadevata pospeševanje nastajanja novih podjetij nasploh. Nenaklonjenost do NTI in **prepričanje, da je sedanja skromna raven NTI prilivov v Slovenijo tudi dolgoročno zelena raven, sta s stališča razvojnega potenciala NTI povsem neustrezna.**

4.4. INVESTICIJE - V bodoče še pomembnejši dejavnik gospodarske rasti

Investicijska aktivnost je v zadnjih letih v Sloveniji **pomemben dejavnik gospodarske rasti**, ki beleži nadpovprečne stopnje rasti med komponentami domačega povpraševanja. Investicije v osnovna sredstva so že v letu 1997 dosegle relativno visok delež v strukturi bruto domačega proizvoda (23.5%), kar je precej več, kot je na primer znašal povprečen delež

investicij v osnovna sredstva v državah EU (18.5%). Sorazmerno visoki deleži investicij v bruto domačem proizvodu so v Evropi značilni za Norveško (23%), Avstrijo (24.7%), Portugalsko (25.3%) in Češko (30.7%), še višji pa so v državah s hitrim tehnološkim napredkom, kot na primer na Japonskem s 28.3% ali v Koreji 35% (podatki so za leto 1997, vir: OECD, 1999a).

Bruto investicije v osnovna sredstva so imele po podatkih SURS o bruto domačem proizvodu v letu 1997 naslednjo tehnično strukturo: investicije v opremo, stroje in prometna sredstva: 45.7%, zgradbe in objekte: 51.3%, neopredmetena osnovna sredstva 3.3%, dolgoletni nasadi in osnovna čreda pa 0.6%. Skupaj so se investicije v opremo in stroje v letu 1997 skupaj povečale za 9.6%, pri čemer je pozitivna predvsem 14.5-odstotna rast investicij v opremo in stroje (brez transportne opreme, kjer so bile investicije za 4.4% nižje). Investicije v zgradbe in objekte so bile realno višje za 11.2%, v okviru katerih je bila rast investicij v stanovanjske zgradbe 9.1-odstotna. Investicije v stanovanjske stavbe so predstavljale 16.5% celotnih investicij, v avtomobile pa 5% vseh investicij.

Investicije v gospodarsko infrastrukturo so imele v letu 1997 sorazmerno visok delež v celotnih investicijah (21.1%). V prometno infrastrukturo, tj. ceste, avtoceste, telekomunikacije, pošte, železnice, zračni in pomorski promet, je usmerjenih okoli 15% vseh investicij. Drugi pomembnejši del pa so predstavljale investicije v energetiko (4.8% vseh investicij). Infrastrukturne investicije imajo kratkoročno neposredni vpliv na gospodarsko rast, dolgoročno pa je njihov pomen predvsem v izboljšanju kvalitete okolja za poslovanje.

Na osnovi podatkov iz letnega poročila SURS o investicijah v osnovna sredstva so v letu 1997 pravne osebe z več kot 10 zaposlenimi izdatke za investicije realno povečale za 11%. Industrijski sektor je v tem letu ustvaril 37% vseh naložb, tržne storitve 34.7%, netržne storitve (javna uprava, šolstvo, izobraževanje) pa 25%. V letu 1997 so investicije v pravnih osebah (z več kot 10 zaposlenimi) predstavljale 16.1% bruto domačega proizvoda, kar kaže na to, da približno eno tretjino investicij ustvarijo mala podjetja, samostojni podjetniki in gospodinjstva.

Struktura investicij pojasnjuje visok kapitalni koeficient in nizko učinkovitost investicij.

Učinkovitost investicij, merjena z mejnim kapitalnim koeficientom ali investicijskim akceleratorjem, se postopno slabša (6.4 v letu 1998; 5.3 v letu 1997). V ZDA ima kapitalni koeficient vrednost 5, enaka je povprečna vrednost v državah EU, po učinkovitosti investicij pa najbolj izstopa dinamična Irska z mejnim kapitalnim koeficientom 2. S stališča zagotavljanja večje učinkovitosti investicij v prihodnjih letih, ki jih lahko zagotovi le drugačna struktura investicij in investorjev, in racionalne porabe proračunskega denarja bi bilo potrebno, da se postavijo jasni kriteriji pri sprejemanju investicij, ki jih financira država (na centralni ali lokalni ravni), in ostrejši nadzor nad njihovim izvajanjem.

Intenzivna investicijska aktivnost se je nadaljevala tudi v letu 1998. Ocenjujemo, da se je tudi lani ohranila dinamična rast bruto investicij v stalna sredstva (okoli 10-odstotna rast). Lani je namreč po dolgem obdobju nazadovanja ponovno oživila stanovanjska gradnja. Podjetja so lani zgradila 1162 stanovanj (595 v letu 1997) s povprečno površino 63,8 m². Stanovanjska gradnja je bila očitno spodbujena z znižanjem obrestnih mer in večjo ponudbo dolgoročnih kreditov. Kljub temu pa je stanovanjska gradnja podobno kot tudi v drugih tranzicijskih državah še vedno sorazmerno skromna. V Sloveniji zgradimo tri, v državah Evropske unije pa pet stanovanj na tisoč prebivalcev. Zelo dinamična je bila lani rast tudi uvoza opreme (realno za 22% več kot v letu 1997), domače proizvodnje proizvodov za investicije (za 10.6% večji fizični obseg proizvodnje) in domače gradbene dejavnosti.

Ker je bila **po ocenah** lani rast investicij intenzivnejša predvsem v tretjem in četrtem četrtletju ocenjujemo, da se **investicijski zagon tudi letos ne bo bistveno upočasnil** (okoli 8-odstotna rast) V prvem četrtletju letos je bila gradbena proizvodnja za 5% višja kot v enakem obdobju lani, domača proizvodnja opreme je bila višja za 8.7%, uvoz opreme pa se je realno povečal za 1.3%. Načrti izgradnje infrastrukturnih objektov in državnih investicij v prihodnjih letih ter nujno intenzivnejše razvojno prestrukturiranje podjetniškega sektorja napoveduje velik pomen investicijske aktivnosti za gospodarsko rast tudi v bodoče. Ob povečanju učinkovitosti investicij pa se bodo **stopnje rasti v prihodnjih letih umirile na okoli 6%**.

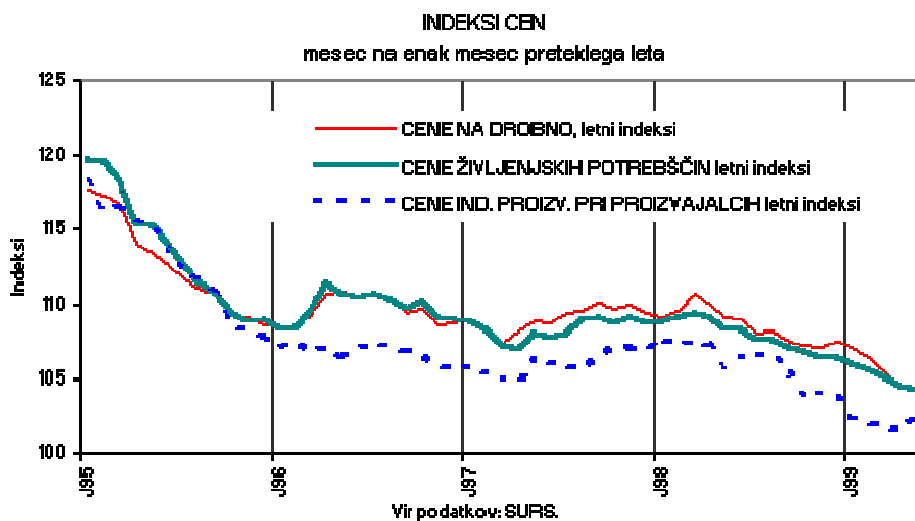
4.5. INFLACIJA - Nadaljnje znižanje inflacije tudi po uvedbi davka na dodano vrednost

V preteklem letu se je **nadaljevalo postopno zniževanje inflacije**. Konec leta 1998 so bile cene življenjskih potrebščin za 6.5% višje kot ob koncu leta 1997. V povprečju pa so bile lani cene življenjskih potrebščin za 7.9% višje kot v letu 1997 (v letu 1997 je bila povprečna letna stopnja rasti življenjskih potrebščin 8.4%). Drobnoprodajne cene so bile lani v povprečju višje za 8.6%, cene pri proizvajalcih pa za 6% višje kot v letu 1997.

V drugi polovici preteklega leta se je po junijski sezonski deflaciji **inflacija izrazito umirila**. Cene so v prvi polovici leta porasle za 4.9%, v drugi polovici leta pa so bile višje samo za 1.6%. K tej umiritvi so na eni strani prispevali nekoliko manjši cenovni pritiski s strani politike nadzorovanih cen in sprememb davčnih stopenj. Na drugi strani pa je prišlo do izrazite umiritve prostih cen že v poletnih mesecih pod vplivom daljšega obdobja umirjene rasti plač (upočasnjena rast povpraševanja in manjši stroškovni pritiski na cene), realne apreciacije tečaja, upadanja uvoznih cen in tudi naraščanja konkurence na domačem trgu. V prvi polovici leta so nadzorovane cene k 4.9-odstotni rasti cen življenjskih potrebščin prispevale 1.2 odstotni točki, spremembe davčnih stopenj (fiskalni vplivi) pa 0.7 odstotne točke. V drugi polovici leta so rast nadzorovanih cen in spremembe stopenj posebnih prometnih davkov k inflaciji neposredno prispevali 0.8 odstotnih točk. Konkurenca na notranjem trgu se je krepila ob zmanjševanju carin in naraščajoče konkurence med domačimi

trgovskimi podjetji. Uvozne cene so bile lani v povprečju za 2.6% nižje kot v letu 1997, marca letos pa so bile za 5.2% nižje kot marca lani. Cene energentov na svetovnih trgih so se lani zmanjševale, naraščati so začele šele v marcu letos. To že ustvarja cenovne pritiske, pretežno na nadzorovane cene energentov.

V prvih mesecih letos se trendno umirjanje rasti cen nadaljuje. V aprilu letos so bile cene življenjskih potrebščin v primerjavi z decembrom lani višje za 2.1% (v maju za 2.7%), na letni ravni se je inflacija znižala na 4.6% (v maju 4.3%). V prvih štirih mesecih leta je znašala povprečna mesečna rast cen 0.52%, pri čemer je znašala povprečna rast prostih (nenadzorovanih) cen 0.44%. Rast cen je bistveno nižja kot v prvih štirih mesecih lani, ko je bila povprečna mesečna rast cen 1%, proste cene pa so se vsak mesec v povprečju povečale za 0.67%.

Podobno kot v preteklih letih je tudi letos rast cen storitev hitrejša od splošne rasti cen. V aprilu letos so cene storitev v primerjavi z aprilom lani višje za 6.8% in prehitvevajo rast cen blaga, ki so se v zadnjem letu v povprečju povečale za 3.8%. Nadpovprečno rast med cenami blaga so v zadnjem letu zabeležile predvsem alkoholne pijače in tobak (za 7.2%), kar je v glavnem posledica višjih posebnih prometnih davkov na te proizvode; najemnine, goriva in energija so v povprečju dražji za 6.1%, (pretežno zaradi sprememb stopenj posebnih prometnih davkov in cen pod vladnim nadzorom, sem namreč sodijo električna energija, goriva in komunalne storitve). Pri storitvah so nadpovprečno rasle predvsem cene prevoznih storitev za 8.2%, komunikacij (poštne in telefonske storitve) za 9.4% in raznovrstnega blaga in storitev za 7.2%. Podpovprečna rast pa je bila zabeležena pri cenah hrane in brezalkoholnih pijač (za 2.1%).

Izrazito **upadajoč trend beležijo tudi drobnoprodajne cene**, ki so še konec leta 1988 beležile 7.5-odstotno rast na letni ravni, v aprilu letos pa so bile samo še za 4.4% višje kot aprila lani. **Cene pri industrijskih proizvajalcih** so bile konec leta 1998 višje za 3.6%, v aprilu letos pa samo še za 1.6% višje kot aprila lani. V prvih štirih mesecih so bile cene v povprečju za 1.9% nižje kot v enakem obdobju lani. Upadajo predvsem cene

reprodukcijskega materiala: v aprilu letos so bile za 2.4% nižje kot aprila lani, cene proizvodov za investicije so bile višje za 3.9%, potrošnega materiala pa za 4.8%. Med dejavniki, ki najbolj vplivajo na umirjanje rasti cen industrijskih proizvajalcev, je upadanje tujih uvoznih cen oziroma predvsem nižanje cen strateških surovin na svetovnih trgih.

Podobno kot v drugi polovici lanskega leta je bila **v prvih štirih mesecih letos vladna politika nadzorovanih cen manj aktivna**. Na letni ravni so bile cene, ki jih neposredno nadzoruje vlada, v aprilu letos za 4.5% višje kot aprila lani (k 4.6-odstotni inflaciji so prispevale 0.84 odstotne točke). V primerjavi z decembrom lani pa so nadzorovane cene višje za 2.2% (k 2.1-odstotni inflaciji so prispevale 0.32 odstotne točke). Na letni ravni (april 99/april 98) so nadpovprečno hitro rasle predvsem cene obveznega avtomobilskega zavarovanja osebnih vozil (za 11.2%), RTV naročnine (za 8.5%), električne energije za gospodinjstva (za 9%), komunalne storitve (za 6%), šolski učbeniki (za 6%) in poštna ter telekomunikacijske storitve (v povprečju za 9.8%). Dvig cen osnovnih poštnih storitev je nujen zaradi podcenjenosti storitev, le te so konec lanskega leta dosegale le 19% povprečne cene enakih storitev v EU. Med nadzorovanimi cenami se v zadnjem letu (april - april) nista podražila le bencina. Vlada je konec maja podražila liter 95-oktanskega neosvinčenega bencina za 3.1 tolarja.

Postopno sproščanje oziroma liberalizacija cen se je začela v letu 1996, ko je Vlada sredi leta sprostila cene neprofitnih stanovanjskih najemnin. Intenzivneje je vlada z liberalizacijo cen nadaljevala v letih 1997 in 1998. Sproščene so bile cene dvanajstih proizvodov oziroma storitev (mestnega potniškega prometa, osnovnih vrst kruha, parkirnin, pogrebnin, zemeljskega plina, veleprodajne cene zdravil in medicinskih pripomočkov, svežega svinjskega mesa, drobnoprodajne cene mleka, dizelskega goriva in kurilnega olja). V aprilu letos je vlada sprostila še cene obveznega avtomobilskega zavarovanja osebnih vozil. Sproščene so bile predvsem cene za proizvode ali storitve, za katere je Vlada presodila, da so na trgu dosegle dovolj visoko relativno cenovno raven za stroškovno in cenovno samostojno oblikovanje cen na trgu. Tako je v maju 1999 delež nadzorovanih cen v inflacijski košarici 14.5%, v letu 1996 pa je ta delež v primerljivi inflacijski košarici znašal 22.4%. Relativna cenovna nesorazmerja še vedno ostajajo pri poštnih storitvah, bencinih in telekomunikacijah. Zaradi davčne reforme je bilo v prvi polovici odpravljanje cenovnih nesorazmerij upočasnjeno in s tem predstavljeno v obdobje po davčni reformi, ki bo tudi vplivala na relativne cene. Pripravlja se Zakon o cenah, ki naj bi poenotil predpise na censkem področju z veljavno zakonodajo z EU in zagotovil preglednost na področju še preostalega nadzora cen.

Cene kmetijskih pridelkov pri proizvajalcih so v letu 1998 upadale, v decembru lani so bile za 2.3% nižje kot v decembru 1997, v povprečju leta pa višje za 4%. Trend upadanja cen kmetijskih pridelkov se nadaljuje tudi letos, gibanja so značilna tako za Slovenijo kot tudi za EU. Letos je sprejet tržni red za pšenico in rž letine 1999, s katerim je predvideno doplačilo na kg odkupljenega krušnega žita. Tržni pridelovalci žit bodo prvič poleg plačila za prodano pšenico ali rž dobili tudi neposredno plačilo na hektar za izravnavo stroškov pridelave. Sistem podpor, ki postopoma prehaja s kilograma na površino, je uveden tudi pri sladkorni pesi in hmelju, skladno s sprejetimi usmeritvami reforme kmetijske politike. Uvedba neposrednih plačil bo prinesla precejšnje povečanje proračunskih izdatkov za kmetijstvo, vendar pa na drugi strani tudi znižuje ceno hrane za porabnike in prispeva k nižji inflaciji.

V juliju letos bo sistem davka na dodano vrednost in trošarin nadomestil sistem prometnih davkov. Neposredni **vpliv uvedbe davka na dodano vrednost na raven cen** je v spreminjanju relativnih cenovnih razmerij. Ob predpostavki rigidnosti cen navzdol se bo predvidoma raven cen kratkotrajno hitreje povišala, nato pa pod vplivom tržnih gibanj ponovno umirila. Posredni in za narodno gospodarstvo bolj negativen učinek imajo pričakovanja. Učinki davka na dodano vrednost so zelo močno odvisni tudi od nekaterih spremenljivk ekonomskega okolja, v katerem se uvaja nova davčna oblika. Med najpomembnejše dejavnike sodijo način oblikovanja faktorskih cen (stroškov dela, tečaja in obresti), odprtost gospodarstva, stabilnost strukture trošenja, velikostna struktura podjetij v posameznih fazah proizvodnje, timing uvedbe davka na dodano vrednost v primerjavi s sezonsko dinamiko proračunskih izdatkov in drugih fiskalnih prihodkov, dohodkovna porazdelitev gospodinjestev in trendna ter sezonska dinamika končnega povpraševanja v času uvajanja davčne oblike (Bole, 1997).

S stališča potencialnega učinka davka na dodano vrednost na cene je uvedba sredi leta, ko je rast cen sezonsko zelo nizka ali celo negativna, dobra rešitev. Pričakovanja, ki lahko negativno vplivajo na skok cen ob uvedbi davka na dodano vrednost se v ekonomskem okolju letos spomladi kažejo pretežno v realnem naraščanju dohodkov, rastoči potrošnji prebivalstva in hitri rasti kreditov prebivalstvu. Ob predpostavki restriktivnosti politik in impulzov, ki vplivajo na inflacijo, se pričakuje, da bo zaradi uvedbe davka na dodano vrednost prišlo do dviga splošne ravni cen v višini okoli 70% obstoječe letne ravni cen. Prerazdelitev cen bo predvidoma končana v dveh mesecih, inflacija pa naj bi se umirila do konca leta. Glede na obstoječe trende ocenjujemo, da **povprečna letna stopnja rasti cen ne bo preseгла 6.8%**. Tako se bi tudi v letu 1999 nadaljevalo postopno zniževanje inflacije.

Ker se davek na dodano vrednost uvaja sredi leta, se bo njegov učinek na raven cen in povprečno letno stopnjo inflacije poznal tudi v prihodnjem letu. Zaradi tega v prihodnjem letu kljub pričakovani hitri ponovni umiritvi rasti cen znižanje povprečne letne stopnje inflacije ne bo veliko. **Ob verjetno ponovno umirjeni rasti cen v prihodnjem letu** (povprečna mesečna rast okoli 0.3%), **bi se povprečna letna stopnja lahko znižala na okoli 6% (6.2%)**.

4.6. ZAPOSLENOST IN BREZPOSELNOST - Strukturni problemi brezposelnosti vedno večji

Za leto 1998 je značilna podobna sezonska dinamika gibanja zaposlenosti kot v letu 1997: rast v pomladanskih in jesenskih mesecih ter zmanjšanje pozimi in poleti. V povprečju leta je rezultat stagnacija zaposlenosti, ki pa po skoraj desetletnem obdobju upadanja zaposlenosti pravzaprav pomeni pozitiven rezultat. Število zaposlenih v podjetjih in organizacijah se je po

močnem padcu ob koncu 1997 in v začetku 1998 do novembra 1998 vrnilo na raven z začetka leta 1997. V prvih treh mesecih letos pa se je rast zaposlenosti v podjetjih in organizacijah nadaljevala. Vse tri mesece je bila rast pozitivna, tudi če izločimo rast zaradi metodoloških sprememb, katerih vpliv v tem obdobju je bil približno 60% rasti. Število zaposlenih pri zasebnikih še naprej narašča, s sezonskimi prekinitvami v zimskih mesecih, število samozaposlenih pa niha, največ zaradi nihajočih ocen o številu samostojnih kmetov, povzetih iz četrletnih anket o delovni sili. Število samostojnih podjetnikov pa se sicer počasi, a neprekinjeno zmanjšuje že od jeseni 1997.

V letu 1998 je bilo število delovno aktivnih v povprečju za 0.2% višje kot v letu 1997. V industriji se je število delovno aktivnih še naprej zmanjševalo, vendar manj kot v letu 1997: v oskrbi z električno energijo, plinom in vodo za 2.4%, v predelovalnih dejavnostih za 1.9% in v rudarstvu za 1.7%. Po drugi strani pa se je v gradbeništvu (za 0.4%), v agrarnih dejavnostih (2.2%) in v storitvah (za 1.1%) zaposlenost povečala, vendar manj kot v letu 1997. Med storitvami se je zaposlenost zmanjšala v trgovini (za 1.7%), gostinstvu (za 0.9%) ter prvič po letu 1992 v javni upravi (za 1.6%), povečala pa se je predvsem v finančnem posredništvu (za 9,7%). Med večjimi podpodročji predelovalnih dejavnosti se je število zaposlenih najbolj povečalo v proizvodnji gume in plastičnih mas (za 7.8%), proizvodnji strojev in naprav (za 3.1%) ter proizvodni električne in optične opreme (za 1.3%), zmanjšalo pa v večini drugih dejavnosti, najbolj v proizvodnji povišstva (za 5.7%), obdelavi in predelavi lesa (za 4.6%) ter proizvodnji usnja in usnjenih izdelkov (za 4%). Struktura zaposlenih po sektorjih se od leta 1996 dalje le počasi spreminja. Delež zaposlenih v agrarni dejavnosti že dve leti ponovno narašča (od 5.8% v letu 1996 na 6.1% lani), delež sekundarnih dejavnosti le počasi upada (od 41.4% leta 1996 na 40.1% lani), delež storitev pa se sicer povečuje, vendar počasi (od 52.5% leta 1996 na 53.8% lani).

Globalna produktivnost dela, ki narašča že vse od leta 1993 dalje, se je povečala tudi v letu 1998, ocenjujemo da za nadaljnjih 3,9%, produktivnost dela v predelovalnih dejavnostih pa za okoli 7% (dodana vrednost na zaposlenega) oziroma 5.4% (fizična produktivnost). Na osnovi razpoložljivih podatkov o gibanju (padcu) fizične produktivnosti in pozitivne rasti zaposlenosti v prvih mesecih ter predvideni upočasnitvi gospodarske rasti ocenjujemo, da bo rast produktivnosti letos nižja kot v preteklih letih. Ocenjujemo, da se bo število zaposlenih v letu 1999 povečalo za okrog 0.6%. Ocena izhaja iz razpoložljivih podatkov, predvidenega povečanja zaposlenosti zaradi vključitve zaposlenih v javnih delih in iz napovedi podjetij in organizacij, ki jih vsako leto zbira Republiški zavod za zaposlovanje (anketa LP-ZAP). Rezultati omenjene ankete so v preteklih letih dobro napovedovali gibanje zaposlenosti. Za letos kažejo na 0.4-odstotno zmanjšanje zaposlenosti, kar naj bi bil rezultat znižanja v agrarnem sektorju (za 4.8%), rudarstvu (za 6%), predelovalnih dejavnostih (za 2.8%), trgovini (za 0.6%) in gostinstvu (za 1.3%) ter povečanja v vseh ostalih sektorjih, najbolj v finančnem posredništvu (za 8.2%). Tudi letos bo gibanje zaposlenosti sezonsko: pričakujemo večje znižanje v poletnih mesecih in v decembru, ter manjše jesensko povečanje kot lani.

Eden pomembnih inštrumentov za sezonsko prilagajanje zaposlenosti oziroma povpraševanja po delu v Sloveniji je **zaposlovanje za določen čas**, ki še vedno predstavlja več kot 70%

prostih delovnih mest in je postalo glavni vzrok za prilive v brezposelnost zaradi izgube zaposlitve. Od oseb, ki so v letu 1998 izgubile delo, jih je namreč kar 44% izgubilo delo zaradi preteka delovnega razmerja za določen čas, 17% je bilo trajnih presežkov, 16.9% je izgubilo delo zaradi sporazumne prekinitve delovnega razmerja, 8.5% zaradi stečaja, 3.7% zaradi prenehanja pripravništva, 3.4% zaradi odjave zasebne dejavnosti in 6.5% zaradi drugih razlogov. Število izgub dela zaradi prenehanja pripravništva, stečaja ali trajnih presežkov je bilo za okrog četrtnino nižje kot leta 1997, pri vseh ostalih razlogih pa nekoliko višje, najbolj pri izgubi dela zaradi poteka delovnega razmerja za določen čas (7.5%).

Lani se je med brezposelne prijavilo 58.400 oseb, ki so izgubile delo, kar je za 3.6% manj v letu 1997, zaposlilo pa se je 55.558 registriranih brezposelnih oseb ali 1.1% manj kot leto poprej. Tudi priliv iskalcev prve zaposlitve je bil (za 4%) večji kot leto poprej, iz evidenc pa je bilo črtanih 23.520 brezposelnih oseb (28.5% več kot v letu 1997). Povprečno število registrirano brezposelnih se je tako povečalo od 125.200 v letu 1997 na 126.080 v letu 1998, stopnja brezposelnosti pa od 14.4% na 14.5%. Sezonsko povečanje brezposelnosti v jesenskih mesecih leta 1998 je bilo sicer precej nižje kot leta 1997, tako da je bila decembrska stopnja registrirane brezposelnosti (14.6%) le malo višja od povprečne ravni. Tudi v prvih treh mesecih **letos je sezonsko upadanje brezposelnosti hitrejše kot lani**, opazno pa je **manjše nesubvencionirano zaposlovanje brezposelnih kot lani**. Velik del zmanjševanja registrirane brezposelnosti v prvih mesecih pa lahko pripišemo že omenjeni spremembi statusa brezposelnih oseb, ki so vključene v javna dela (iz brezposelnih v zaposlene).

Strukturni problemi brezposelnosti se v zadnjem času ne zmanjšujejo. Kažejo se v visokih deležih brezposelnih, starejših od 40 let (aprila 1999 že 48%), brezposelnih s končano največ osnovno šolo ali priučeno nižjo poklicno izobrazbo (tudi 48%) ter dolgotrajno brezposelnih (63.3%). Vsi trije pojavi so med seboj povezani, saj se s trajanjem brezposelnosti povečujeta tudi deleža starejših od 40 let ter brezposelnih brez izobrazbe. Med osebami, ki so bile aprila letos brezposelne manj kot eno leto, je bilo starejših od 40 let 32%, med brezposelnimi 1-5 let 56%, med brezposelnimi nad 5 let pa 62%. Delež brezposelnih brez izobrazbe pa narašča od 36% med osebami, ki so brezposelne manj kot eno leto, do 63% med osebami, ki so brezposelne že več kot 5 let. Na težko zaposljivost brezposelnih oseb brez ustrezne izobrazbe kaže tudi primerjava med brezposelnimi in prostimi delovnimi mesti glede na stopnjo izobrazbe, ki pa kljub nihanjem ostaja v povprečju v času skoraj nespremenjena: na eno prosto delovno mesto z višjo ali visoko izobrazbo pridejo v povprečju 3 registrirano brezposelne osebe z enako izobrazbo, na prosto delovno mesto s poklicno ali srednjo izobrazbo okrog 10 brezposelnih s tako izobrazbo, na nekvalificirana in polkvalificirana prosta delovna mesta pa okrog 15 brezposelnih brez izobrazbe.

Stopnja registrirane brezposelnosti žensk je še vedno višja od brezposelnosti moških za približno 2 odstotni točki, delež žensk med registriranimi brezposelnimi pa ostaja okrog 50-odstoten. Brezposelnost žensk je še naprej večja od brezposelnosti moških tudi po anketah o delovni sili. V letu 1998 se je povečala od 7.6% v letu 1997 na 8.1%, brezposelnost moških pa od 7.1% na 7.7%. Brezposelnost žensk se poveča zlasti v zimskih mesecih, v drugem in tretjem četrtletju pa sta brezposelnost žensk in brezposelnost moških skoraj enaki. Splošen

porast anketne stopnje brezposelnosti (od 7.4% v letu 1997 na 7.9% v letu 1998) pa kaže na to, da se je v letu 1998 nekoliko zmanjšalo neformalno zaposlovanje.

Stopnja brezposelnosti po anketi o delovni sili je bila v Sloveniji lani še vedno nižja kot v celotni EU (10-odstotna). Vendar pa pri merjenju brezposelnosti z anketo o delovni sili, ki upošteva tri kriterije za ugotavljanje brezposelnosti, velja opozoriti, da je podcenjen obseg brezposelnosti v ruralnih okoljih, saj je tam verjetnost, da osebe bodisi delajo za plačilo ali družinsko blaginjo bodisi dela ne iščejo aktivno, dela zelo velika. Pomemben indikator cikličnih dogajanj na trgu dela so tudi osebe, ki ne iščejo dela, ker menijo, da dela ni na voljo (discouraged workers). Takšne osebe se po anketi o delovni sili uvrščajo med neaktivne. Če tudi te hipotetično uvrstimo med aktivne, stopnja anketne brezposelnosti preseže 9%.

Napovedi o gibanju registrirane brezposelnosti letos so dokaj negotove. Po ocenah bo delo izgubile nekoliko manj oseb kot lani, zaposlovanje brezposelnih pa bo večje, predvsem zaradi spremembe statusa oseb, vključenih v javna dela. Vendar to pri nekoliko nižjih črtanjih iz evidenc in približno enakem prilivu iskalcev prve zaposlitve kot lani ne pomeni bistvenega zmanjšanja stopnje brezposelnosti. Število registriranih brezposelnih bi se zmanjšalo za okoli 3,000, stopnja registrirane brezposelnosti pa znižala na okoli 14-odstotno. Iz podobnih razlogov lahko pričakujemo, da se bosta število in stopnja registrirane brezposelnosti zniževala s približno isto hitrostjo tudi v letu 2000, zaposlenost pa bi se še nekoliko bolj povečala kot letos. Rast produktivnosti, ki je v zadnjih šestih letih naraščala v veliki meri kot rezultat odpuščanja presežnih delavcev ali opuščanja nerentabilnih proizvodenj, se bo v prihodnjih letih verjetno nekoliko upočasnila, kar bi ob nekoliko hitrejši gospodarski rasti in bolj aktivni politiki zaposlovanja omogočalo rast zaposlenosti in zniževanje brezposelnosti.

4.7. POSLOVANJE GOSPODARSKIH DRUŽB, BANK, HRANILNIC IN HRANILNO-KREDITNIH SLUŽB

4.7.1. REZULTATI POSLOVANJA GOSPODARSKIH DRUŽB - Izboljšanje rezultatov tudi v letu 1998

Konec leta 1998 je bilo v poslovni register vpisanih 140,152 poslovnih subjektov, kar je za 2.3% več kot konec leta 1997. Med njimi je bilo 54,927 (39.2%) podjetij in družb, 22,078 (15.7%) zavodov, organov in drugih organizacij ter 63,147 (45.1%) fizičnih oseb. V letu 1998 se je najbolj povečalo število fizičnih oseb (za 3.1%), povečalo se je tudi število podjetij in družb (za 2.5%), število zavodov, organov in drugih pravnih oseb pa se je zmanjšalo (za 0.4%). Največ podjetij in družb je bilo v dejavnosti trgovine, popravil motornih vozil in izdelkov široke porabe (41.9%), v dejavnosti nepremičnin in najema poslovnih storitev

(20.1%) in v predelovalnih dejavnostih (15.9%). Po pravnoorganizacijski obliki so med njimi prevladovale družbe z omejeno odgovornostjo (86.7%). Poleg centralne banke je bilo med družbami tudi 31 bank, 113 hranilnic in drugih finančnih organizacij, 45 investicijskih družb ter 12 zavarovalnic. Po obliki lastnine so prevladovala zasebna podjetja (92.9%), po poreklu družbe z domačim kapitalom (91.8%).

Analiza rezultatov poslovanja zajema 37,585 gospodarskih družb, v katerih je bilo lani zaposlenih 459,094 delavcev. Število gospodarskih družb se še vedno povečuje, število v njih zaposlenih delavcev pa zmanjšuje, vendar vsako leto z nižjo stopnjo. V obdobju 1995-1998 se je število gospodarskih družb povečalo za 11.8%, število v njih zaposlenih delavcev pa se je zmanjšalo za 5.3%.

V zadnjih petih letih je bilo poslovanje gospodarskih družb najbolj uspešno v letu 1998. Čisti dobiček poslovnega leta je bil lani prvič večji kot čista izguba, in sicer za 36,536 milijonov tolarjev. V vseh prejšnjih letih so čiste izgube presegale čiste dobičke - neto čista izguba je bila največja v letu 1996 (60,417 milijonov tolarjev) in najmanjša v letu 1997 (3,868 milijonov tolarjev).

V letu 1998 so gospodarske družbe na prvi stopnji izkazale neto dobiček iz poslovanja: prihodki iz poslovanja so za 66,321 milijonov tolarjev presegali odhodke iz poslovanja. Rezultat je za 31.3% boljši kot v letu 1997. Razlika med prihodki od financiranja in odhodki od financiranja je bila podobno kot v letu 1997 negativna, vendar manjša (znašala je 79,456 milijonov tolarjev). Zaradi slednjega je na drugi stopnji nastala neto izguba iz rednega delovanja v znesku 13,135 milijonov tolarjev (za 74.5% manjša kot v letu 1997). Razlika med izrednimi prihodki in izrednimi odhodki je bila pozitivna. Tako je na tretji stopnji nastal neto dobiček v znesku 60,962 milijonov tolarjev (za 2.4-krat večji kot v letu 1997). Ko upoštevamo še davek od dobička (v znesku 24,426 milijonov tolarjev), pridemo do neto čistega dobička poslovnega leta vseh gospodarskih družb skupaj v znesku 36,536 milijonov tolarjev (glej tabelo 12).

Tabela 12: Neto dobiček oziroma neto izguba gospodarskih družb

	Zneski v milijonih SIT				Deleži v prihodku, v %			
	1995	1996	1997	1998	1995	1996	1997	1998
NETO DOBIČEK / IZGUBA								
- iz poslovanja	-15,673	-8,463	50,517	66,321	-0.3	-0.1	0.8	0.9
- od financiranja	-54,150	-81,676	102,099	-79,456	-1.1	-1.4	-1.6	-1.1
- od izrednih dohodkov	59,892	48,003	69,443	74,097	1.2	0.8	1.1	1.0
SKUPAJ	-9,931	-42,136	17,861	60,962	-0.2	-0.7	0.3	0.9
Davek od dobička	15,006	18,281	21,729	24,426	0.3	0.3	0.3	0.3

NETO DOBIČEK / IZGUBA POSLOVNEGA LETA	- 24,937	- 60,417	-3,868	36,536	- 0.5	- 1.1	- 0.1	0.5
--	-------------	-------------	--------	--------	----------	----------	----------	-----

Vir: APP - Statistični podatki iz bilance uspeha gospodarskih družb leta 1995, 1996, 1997 in 1998.

V primerjavi z letom 1997 se je čisti dobiček poslovnega leta povečal za 18.1% in njegov delež v celotnem prihodku z 2.7% na 3.0%, čista izguba poslovnega leta pa se je v tem času zmanjšala za 4.6% in njen delež v celotnem prihodku od 2.8% na 2.4%.

Čisti dobiček poslovnega leta je znašal 209,269 milijonov tolarjev in je bil v primerjavi s predhodnim letom večji realno za 8.7%. Izkazalo ga je 22,940 oziroma 61.0% vseh gospodarskih družb. Največji delež k njegovi vrednosti so prispevale predelovalne dejavnosti (38.3%), predvsem družbe s podpodročja proizvodnje hrane, pijač in tobačnih izdelkov (6.6%), s podpodročja kemikalij, kemičnih izdelkov in umetnih vlaken (6.5%) ter s podpodročja proizvodnje kovin in kovinskih izdelkov (5.2%).

Čista izguba poslovnega leta je znašala 172,733 milijonov tolarjev in je bila v primerjavi s predhodnim letom manjša realno za 12.2%. Izkazalo jo je 11,520 oziroma 30.7% vseh gospodarskih družb. Največji delež k njeni vrednosti so prav tako prispevale predelovalne dejavnosti (29.8%), predvsem s podpodročja proizvodnje kovin in kovinskih izdelkov (3.7%), s podpodročja proizvodnje vozil in plovil (3.6%) ter s podpodročja proizvodnje vlaknin, papirja, založništva in tiskarn (3.2%).

Razlika med čistim dobičkom in čisto izgubo je bila lani pozitivna v 8 dejavnostih, v letu 1997 pa samo v 4 dejavnostih (glej tabelo 13). Pozitivni poslovni izid so zabeležile predelovalne dejavnosti, dejavnost prometa, skladiščenja in zvez ter dejavnost trgovine, popravil motornih vozil in izdelkov široke porabe, ki so pozitivni izid beležile že v preteklem letu, ter 5 dejavnosti, ki so v letu 1997 izkazovale neto čisto izgubo (druge javne, skupne in osebne storitvene dejavnosti, dejavnosti zdravstva in socialnega varstva; kmetijstva, lova in gozdarstva; izobraževanja ter ribištva). V vseh ostalih dejavnostih je bila čista izguba večja od čistega dobička. Podobno kot v letu 1997 je bila tudi lani negativna razlika največja v dejavnosti oskrbe z elektriko, plinom in vodo v znesku 18,593 milijonov tolarjev.

Tabela 13: Čisti dobiček oziroma čista izguba poslovnega leta gospodarskih družb po dejavnostih (v milijonih SIT)

Dejavnosti	Čisti dobiček poslovnega leta			Čista izguba poslovnega leta			Neto dobiček + Neto izguba -		
	1996	1997	1998	1996	1997	1998	1996	1997	1998
A Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	1348	1904	1660	2711	2014	1540	-1363	-110	120
B Ribištvo	13	17	21	27	70	5	-14	-53	16
C Rudarstvo	314	345	660	5428	3474	2097	-5114	-3129	-1437
D Predelovalne dejavnosti	41742	67251	80196	87462	65198	51508	-45720	2053	28688
E Oskrba z elektriko, plinom, vodo	2231	2184	2640	21830	24522	21233	-19599	-22338	-18593
F Gradbeništvo	4891	8228	7504	5430	4803	7822	-539	3425	-318
G Trgovina, popravila mot. vozil	34172	44958	51337	21405	22922	28508	12767	22036	22829
H Gostinstvo	1667	3094	2688	4735	3788	5680	-3068	-694	-2992
I Promet, skladiščenje, zveze	11624	20026	28381	8482	8913	2882	3142	11113	25499
J Finančno posredništvo	6650	2042	3511	1294	8903	12068	5356	-6861	-8557
K Nepremičnine, najem, poslovne storitve	13619	21708	24845	18868	29744	35201	-5249	-8036	-10356
L Javna uprava, obramba, soc. zavarovanje	87	0	1	118	160	73	-31	-160	-72
M Izobraževanje	134	256	308	146	562	212	-12	-306	96
N Zdravstvo, socialno varstvo	1301	2016	2411	1414	2690	1923	-113	-674	488
O Druge javne, skupne in osebne storitve	1971	3229	3106	2831	3363	1981	-860	-134	1125
SKUPAJ GOSPODARSKE DRUŽBE	121764	177258	209269	182181	181126	172733	-60417	-3868	36536

Vir: APP - Statistični podatki iz bilance uspeha gospodarskih družb za leta 1996, 1997 in 1998

Med vsemi gospodarskimi družbami je bilo v letu 1998 kar 29.2% družb, ki niso imele nobenega zaposlenega delavca. Kljub velikemu številu pa sta njihov delež v celotnih prihodkih (1.3%) in delež v skupni vrednosti sredstev (4.1%) skromna, njihovo poslovanje pa

negativno (neto čista izguba v višini 19,329 milijonov tolarjev). Kljub skromni udeležbi po številu (0.3%) družbe z več kot 500 zaposlenimi v celotnem prihodku dosegajo 31-odstoten delež, njihov delež v celotnih sredstvih pa je 31.2-odstoten. Poslovanje teh podjetij je bilo pozitivno (29,578 neto čistega dobička).

Gledano po velikosti podjetij po številu so tudi lani prevladovali majhne družbe (93.7%), sledijo jim srednje družbe s 4.2%, med velike družbe pa se uvršča 2.1% vseh družb. Zaradi sprememb vrednostnih kriterijev za razvrstitev gospodarskih družb medletne primerjave niso ustrezne. Tudi v letu 1998 je najpomembnejši prispevek k skupnim rezultatom poslovanja prihajal iz velikih družb, ki so zaposlovali 57.4% vseh delavcev, ustvarile 61.4% celotnega prihodka s 68.5% vseh sredstev gospodarskih družb. Majhne družbe so zaposlovali 24.9% vseh delavcev, ustvarile 23.1% celotnega prihodka z 18% vseh sredstev. Najmanj pa so prispevale srednje družbe, ki so zaposlovali 17.7% vseh delavcev, celotnemu prihodku prispevale 15.5% in razpolagale s 13.5% sredstev vseh gospodarskih družb. Končni rezultat poslovanja velikih družb je bil lani boljši kot majhnih in srednjih družb. Čisti dobiček poslovnega leta je izkazalo 74.2% vseh velikih družb, 75.6% vseh srednjih in 60.1% vseh majhnih družb. Čisto izgubo poslovnega leta je izkazalo 25.3% vseh velikih družb, 22.2% vseh srednjih družb in 31.1% vseh majhnih družb. Velike družbe so skupaj izkazale največji neto čisti dobiček v znesku 48,615 milijonov tolarjev, majhne družbe v znesku 1,246 milijonov tolarjev, srednje družbe pa so imele neto čisto izgubo v znesku 13,325 milijonov tolarjev.

Konec leta 1998 so gospodarske družbe skupaj izkazale za 8,166,775 milijonov tolarjev sredstev oziroma obveznosti do virov sredstev. V primerjavi s statističnimi podatki iz bilance stanja na dan 31.12.1997 se je njihova vrednost realno povečala za 2.9%. V tem času se njihova struktura sredstev in obveznosti do virov sredstev ni bistveno spremenila. V strukturi sredstev se je delež stalnih sredstev zmanjšal od 65.5% na 65.2% (predvsem zaradi zmanjšanja deleža opredmetenih osnovnih sredstev) in hkrati povečal delež gibljivih sredstev od 34.5% na 34.8% (predvsem zaradi povečanja deleža kratkoročnih finančnih naložb). V strukturi obveznosti do virov sredstev se je delež lastnih sredstev zmanjšal od 54.6% na 54.4% in povečal delež tujih virov sredstev od 44% na 44.2%. Delež dolgoročnih obveznosti se je povečal od 15.1% na 15.8% ter zmanjšal delež kratkoročnih obveznosti od 28.9% na 28.4%, kar kaže na nekoliko izboljšano sestavo obveznosti do tujih virov sredstev.

Plačilna sposobnost gospodarskih družb je bila v letu 1998 še nekoliko slabša kot v predhodnem letu. To kažejo podatki iz evidenc o pravnih osebah z blokiranimi žiro računi več kot 5 dni v mesecu. (Te evidence vodi Agencija za plačilni promet.) V letu 1998 je bilo v povprečju mesečno 8,537 takšnih pravnih oseb, kar je za 840 oziroma za 10.9% več kot v letu 1997. Povprečni mesečni znesek njihovih neporavnanih obveznosti je znašal 87,573 milijonov tolarjev, kar je za 15% več kot v letu poprej. V teh podjetjih pa je bilo zaposleno 30.7% manj delavcev kot v letu 1997, kar kaže na selitev likvidnostnih problemov v mala podjetja ali celo v podjetja brez zaposlenih.

4.7.2. POSLOVNI IZID BANK, HRANILNIC IN HRANILNO-KREDITNIH SLUŽB V LETU 1998 - Dobički bank večji, hranilnic in hranilno-kreditnih služb pa manjši kot v letu 1997

Slovenski bančni sistem je decembra 1998 obsegal štiriindvajset bank (in dve nedelujoči banki, ustanovljeni po ustavnem zakonu), šest hranilnic in sedemdeset hranilno-kreditnih služb. Delovalo je tudi sedem predstavništav tujih bank. Lani se je število bank znižalo za štiri (tri pripojitve in ena likvidacija). Od delujočih bank jih je bilo konec leta 1998 enajst v popolni domači lasti, deset bank v večinski domači lasti in tri banke v popolni oziroma večinski lasti tujih oseb. Banke so lani imele kar 97.8-odstotni tržni delež (merjen z bilančno vsoto), delež hranilno-kreditnih služb je znašal 1.8%, delež hranilnic pa 0.4%.

Bilančna vsota vseh slovenskih bank je konec decembra 1998 znašala 2,351 milijard tolarjev in se je glede na predhodno leto **povečala realno za 9.2%**. Trem največjim bankam je pripadalo konec decembra lani 51.7% celotne bilančne vsote (decembra 1997 50.7%), naslednjim štirim 21.3%, preostalim sedemnajstim bankam pa 27%. Proces koncentracije bančnega sistema se odvija počasi, banke pa iščejo prijazne strateške partnerje in lastnike. V zadnjem času prihaja do kapitalskih povezovanj (pridobitev določenih odstotkov kapitala oziroma glasovalnih pravic). Od 28 konec leta 1997 jih sedaj na trgu dejansko samostojno nastopa 18, kar pomeni, da se je konsolidacija vendarle začela.

V povprečni strukturi naložb bank so se lani povečala posojila nebančnim komitentom (predstavljajo 44.2-odstotni delež vseh naložb), med katerimi je največ posojil gospodarstvu. Naložbe v bančni sektor pa so se znižale (9.3-odstotni delež). Delež vrednostnih papirjev se je lani povečal na 33.5% aktive, med njimi pa prevladujejo blagajniški zapisi centralne banke in državne obveznice. Najpomembnejši vir sredstev bank so vloge nebančnega sektorja (70-odstotni delež), med katerimi prevladujejo vloge prebivalstva. Druga najpomembnejša postavka v pasivi bank je kapital, ki je lani imel 10.7-odstotni delež.

Skupni **dobiček bank** pred obdavčitvijo je lani znašal 25.9 milijard tolarjev (od tega za 23.5 milijard tolarjev pozitivnega salda revalorizacijskega izida) in je bil **večji realno za 15.3%** glede na leto 1997. Lani je bilo značilno nominalno povečanje neto prihodkov od obresti (delež prihodkov od obresti v celotnih prihodkih je lani znašal 80%) in realno povečanje neto prihodkov od provizij (predvsem od plačilnega prometa v državi, od opravljenih administrativnih storitev in od posojilnih poslov). Zaradi zniževanja splošne ravni obrestnih mer so odhodki za obresti padli bolj kakor prihodki. Neto obrestna marža je decembra lani znašala 4.5%, kar je za 0.4 odstotne točke manj kot decembra 1997. **Donos na povprečno aktivo** (1.2%) in **donos na povprečni kapital bank** (11.2%) sta se lani **povečala**, stroški dela na povprečno aktivo pa so se znižali na raven 1.7%.

Skupni **dobiček hranilno-kreditnih služb in hranilnic** je bil lani **manjši kot v letu 1997**. Dobiček hranilno-kreditnih služb je znašal 360 milijonov tolarjev (v letu 1997 405 milijonov tolarjev), hranilnice pa so leto zaključile s 40 milijoni tolarjev dobička (predlani 67 milijonov tolarjev).

4.8. TRG VREDNOSTNIH PAPIRJEV - Kljub zmanjšanju ovir za pretok kapitala v zvezi s portfeljskimi naložbami se odliv tujega kapitala nadaljuje

Slovenski borzni indeks delnic (SBI) je v letu 1998 beležil velika nihanja. Njegova vrednost je na začetku leta znašala 1,405 točk, se do konca marca povišala na 1,707 točk ter po nekajmesečni stagnaciji v juliju začela hitro rasti, spodbujena predvsem z nakupi domačih institucionalnih investitorjev. Na okrepitev domačega povpraševanja je vplivalo znižanje pasivnih obrestnih mer v bankah in umirjanje inflacije. Vrednost SBI je 10. avgusta dosegla rekordni nivo (2,026 točk). Izbruh ruske finančne krize je kljub zaprtosti kapitalskega trga povzročil padec cen vrednostnih papirjev, vendar pa je obstoječa regulacija portfolio naložb tokrat omilila vpliv krize na gibanja na borzi. Padec cen vrednostnih papirjev na Ljubljanski borzi je bil bistveno manjši kot na drugih srednje- in vzhodnoevropskih borzah. Priliv tujega kapitala se je v mesecih po avgustu praktično ustavil, odliv pa močno povečal (neto nakupi tujcev so v avgustu znašali -19 milijonov DEM, v septembru -22 milijonov DEM, v oktobru -13 milijonov DEM). V jesenskih mesecih se je umirilo tudi domače povpraševanje. Vrednost SBI je konec leta bistveno zaostajala za poletnim rekordom in je znašala 1,706 točk, kljub temu pa je v primerjavi z začetkom leta pridobil 301 točko oziroma 21.4%.

Promet z delnicami je v letu 1998 predstavljal 77.2% vsega borznega prometa (v letu 1997 80.8%). Promet tujcev je znašal 14,333 milijonov SIT in je imel desetodstotni delež v celotnem prometu z delnicami, kar je bistveno manj kot v letu 1997 (27.5%) in v letu 1996 (14.5%). Delež prometa z obveznicami je v letu 1998 znašal 12.7% (v letu 1997 10.6%), delež kratkoročnih vrednostnih papirjev pa 4.3%, kar je za 4.2 odstotne točke manj kot v predhodnem letu. V letu 1998 so bile na prosti trg Ljubljanske borze prvič vključene delnice pooblaščenih investicijskih družb (konec leta 1998 se je trgovalo s 30 delnicami pooblaščenih investicijskih družb), njihov delež v borznem prometu je lani znašal 5.8%.

Tudi v letu 1998 se je nadaljevala **hitra rast tržne kapitalizacije** vrednostnih papirjev na borzi. Konec decembra 1998 je znašala 628.14 milijard SIT, kar je za 57.3% več kot decembra 1997 (brez delnic investicijskih skladov). V primerjavi z bruto domačim proizvodom se je celotna tržna kapitalizacija povečala s 13.7% konec leta 1997 na 19.3% konec leta 1998. Tržna kapitalizacija delnic na borzi je konec lanskega leta predstavlja 14.8% ocenjenega bruto domačega proizvoda (decembra 1997 je tržna kapitalizacija delnic na borzi

predstavljala 10.9% BDP v letu 1997). Omenjeni indikatorji kažejo na poglobljanje kapitalskega trga. Delež tujcev v celotni tržni kapitalizaciji delnic na borzi je ob koncu leta 1998 znašal 8.9%, ob koncu leta 1997 pa je bil 10.3-odstoten.

V prvem četrtletju letos je bil na borzi zabeležen promet v višini 70,627 milijonov tolarjev, kar je za 142.2% več kot v enakem obdobju leta 1998. Promet z delnicami je v prvem četrtletju 1999 znašal 53,276 milijonov SIT, promet z obveznicami 7,657 milijonov SIT, promet z kratkoročnimi vrednostnimi papirji 1,212 milijonov SIT in promet z delnicami investicijskih družb 8,482 milijonov SIT. Vrednost indeksa SBI je v januarju in februarju naraščala (za 13.4%), v marcu in aprilu pa je ob slabi likvidnosti upadala (v marcu za 6.8%, v aprilu za 1%). Konec aprila je znašala vrednost indeksa SBI 1,786 točk, kar je za 4.7% več kot ob koncu preteklega leta.

Tabela 14: Rast prometa na Ljubljanski borzi (stopnje rasti v %)

Stopnje rasti prometa v %	Leto		
	1996	1997	1998
Skupni promet	-1.2	24.5	60.1
Promet z dolgoročnimi VP na borznem trgu (trga A, B)			
Skupaj	4.8	-2.7	115.1
Delnice	31.1	1.0	117.5
Obveznice	-44.9	-19.6	101.6
Promet z dolgoročnimi VP na izvenborznem trgu (trg C)			
Skupaj	150.0	131.9	-43.4
Delnice	194.3	141.7	-48.9
Obveznice	3.6	40.5	46.2
Promet s kratkoročnimi VP	-66.7	37.5	-18.5
Promet z delnicami investicijskih družb (PIDi)	-	-	-

Vir: LBo, izračuni ZMAR.

Z začetkom veljavnosti Pridružitvenega sporazuma med Slovenijo in EU (1. februar 1999) je Banka Slovenija skrajšala obvezo za portfeljske naložbe tujcev brez dodatnih stroškov skrbniškega računa od sedem na štiri leta, znižala mejo za neposredne naložbe od 50% na 10% lastništva družbe in uvedla spremenljivo, administrativno določeno obvezno premijo za nakup pravice do nakupa deviz v višini stanj na skrbniškem računu (višina premije znaša v prvem četrtletju 2.5%, oziroma na letni ravni 10.38%). V štiriletnem obdobju od uveljavitve pridružitvenega sporazuma mora Slovenija zagotoviti prost pretok kapitala tudi na področju portfolio naložb. Kljub omilitvi režima za portfolio investicije se odliv tujega kapitala z

Ljubljanske borze, ki je bil še posebej intenziven ob izbruhu ruske krize, nadaljuje tudi v prvih mesecih letošnjega leta. Neto odliv tujih portfolio naložb je znašal v februarju 4.2 milijona DEM, v marcu 2 milijona DEM in v aprilu 2.7 milijona DEM.

4.9. ZADOLŽEVANJE IN VARČEVANJE PREBIVALSTVA IN PODJETIJ - V preteklem letu so se podjetja zadolževala predvsem doma

Obseg kreditov se je v letu 1998 realno povečal za 18.7% (v letu 1997 realno za 10.5%), pri čemer so se krediti prebivalstvu realno povečali za 24.2% (v letu 1997 za 17.9%), krediti gospodarstvu pa so se povečali realno za 15.4% (v letu 1997 za 6.4%). Podjetja so v letu 1998 financirala več kot tri četrtine svojih kreditnih potreb prek domačega bančnega sektorja. V strukturi celotnih posojil je delež posojil gospodarstvu konec decembra lani znašal 60.2%, kar je za 1.8 strukturne točke manj kot decembra 1997. Z vidika ročnosti so se lani dolgoročna posojila povečala realno za 21% (predlani za 12.7%), v enakem obdobju pa je bila rast kratkoročnih posojil 15.2-odstotna (v letu 1997 7.3-odstotna). Delež dolgoročnih posojil v celotnih posojilih se je glede na stanje posojil konec decembra 1998 povečal na raven 61.0% (decembra 1997 je znašal 59.8%).

Rast zadolževanja prebivalstva in podjetij se nadaljuje tudi letos. Konec aprila 1999 je bilo stanje kreditov nominalno za 6.1% (realno za 3.9%) višje kot decembra lani. Predvsem v marcu in aprilu je bilo zabeleženo izrazito povečanje zadolževanja prebivalstva.

Povprečne realne obrestne mere nad revalorizacijsko stopnjo (TOM) za kratkoročna in dolgoročna posojila gospodarstvu so se **v letu 1998 krepko znižale**. V decembru 1998 so povprečne realne obrestne mere za kratkoročna posojila znašale 5.9%, kar je za 3.7 odstotne točke manj kot decembra 1997; za dolgoročna posojila pa 7.2%, kar je za 3.5 odstotne točke manj kot decembra 1997. Tudi na začetku leta 1999 so se realne obrestne mere znižale in so bile konec marca za 0.4 odstotne točke nižje kot decembra lani.

Relativna likvidnost gospodarstva (merjena z deležem sredstev gospodarstva na žiro računih v primerjavi s celotnimi sredstvi na žiro računih) je konec decembra 1998 znašala 43.7% in je za 1.5 odstotne točke nižja kot decembra 1997. Sredstva na žiro računih gospodarstva so konec decembra 1998 znašala 101,344 milijonov SIT, kar je nominalno za 19.2% več kot decembra 1997. Relativna likvidnost prebivalstva je bila konec decembra 1998 (38.4%) za 3.7 odstotne točke višja kot decembra 1997. V prvem četrtletju letos se je likvidnost gospodarstva poslabšala, na kar kaže rast števila pravnih oseb z blokiranimi žiro računi nad pet dni in rast zneska blokacij.

Varčevanje prebivalstva v bankah se je v letu 1998 realno povečalo za 14.3%, kar je za 0.8 odstotne točke več kot v letu 1997. Tolarsko varčevanje prebivalstva v bankah se je lani

povečalo realno za 24.8% (predlani za 21.4%), devizno varčevanje pa realno za 5.3% (predlani za 2.2%). Varčevanje prebivalstva je v prvih mesecih letos sicer naraščalo: v aprilu je bilo za 3.2% realno večje kot ob koncu leta 1998 (tolarsko varčevanje se je realno povečalo za 5.4%, devizno pa za 1%). Povečano trošenje in zadolževanje prebivalstva pa je pripeljalo do zmanjšanja obsega varčevanja v aprilu (v primerjavi z marcem je bilo za 0.2% realno manjše).

V strukturi tolarskih vlog (niso vključena sredstva na tekočih in žiro računih) so dolgoročne vloge decembra lani imele v celotnih tolarskih vlogah 17.2-odstotni delež (decembra 1997 15.5%). V strukturi deviznih vlog so dolgoročne vloge konec decembra 1998 predstavljale 9.7% vseh deviznih vlog, kar je za 0.6 strukturne točke več kot decembra 1997.

S prvim marcem 1999 je prenehal veljati medbančni dogovor o najvišjih pasivnih obrestnih merah. Združenje bank Slovenije je bankam priporočilo znižanje pasivnih obrestnih mer. Banke so znižale obrestne mere za vezane vloge do trideset dni ter za vezane vloge nad enim oziroma dvema letoma, kar v marcu še ni vplivalo na obseg varčevanja prebivalstva v bankah, aprilsko zmanjševanje pa verjetno ni le posledica zniževanja obrestnih mer, temveč tudi povečanega trošenja prebivalstva.

Tabela 6: Izdatkovna struktura bruto domačega proizvoda, v %

	Struktura			
	1996	1997	1998	1999
BRUTO DOMAČI PROIZVOD	100.0	100.0	100.0	100.0
Blagovni in storitveni saldo s tujino (izvoz-uvoz)	-0.9	-1.0	-1.7	-1.9
Končna potrošnja in bruto investicije	100.9	101.0	101.7	101.9
- Zasebna potrošnja	57.3	56.5	56.0	56.3
- Državna potrošnja	20.1	20.4	20.5	20.2
- Investicije v osnovna sredstva	22.5	23.7	24.4	24.6
- Spremembe zalog	0.9	0.3	0.7	0.8
<i>Vir: SURS 1996, Ocene nacionalnih računov ZMAR 1997-1999.</i>				

5. DEJAVNIKI KAKOVOSTI RAZVOJA

5.1. OKOLJE - Zmanjševanje zaostanka na področju varstva okolja je med največjimi zalogami procesa približevanja EU

Cilja hitrejša gospodarska rast in razvojno dohitevanje razvitih evropskih držav, ki jih je sredi devetdesetih zastavila Strategija gospodarskega razvoja do leta 2000 (SGRS; ZMAR, 1995) sta lahko dosežena na različne načine, med drugim tudi na račun poslabšanja okolja, čeprav je bil cilj strategije okoljsko zdržna rast. Če pogledamo okoljsko relevantne usmeritve SGRS, vidimo, da se negativna odstopanja od usmeritev pojavljajo na področju prometa: emisije iz prometa se namreč povečujejo, poraba energije v prometu pa narašča; zaradi javnofinančnih omejitev je realizacija načrtovanih sprememb okoljskih vidikov kmetijske politike počasnejše od predvidenih; rast izdatkov za varstvo okolja se povečuje počasneje od pričakovanj. Hkrati pa se nekatere okoljsko relevantne usmeritve SGRS vendarle uresničujejo: izdatki za varstvo okolja se povečujejo (glej tabelo v statistični prilogi); relativna cena energentov in električne energije se trendno zvišuje, uveden je bil davek na emisijo CO₂, energenti so okoljsko primernejši tako po vsebnosti polutantov kot v strukturi primarnih energetskega virov, znižuje se poraba domačega premoga, ki nima zagotovljenega čiščenja emisij; železnica je za blagovni transport vse bolj v uporabi □ vendar v glavnem ne zaradi nadomeščanja cestnega, kot pričakuje SGRS, temveč ker se na železnico usmerja novi blagovni transport (Ekonomsko ogledalo, 2/99; str. 23); povečuje se delež okoljsko primernejše pridelave hrane.

Konec leta 1998 je bil dokončan **Nacionalni program varstva okolja** v obdobju do leta 2008 (NPVO), ki podrobneje opredeljuje okoljevarstvene aktivnosti in cilje države na tem področju. NPVO je bil dokončan ob zaključevanju prvih velikih okoljskih sanacij in dokončanju tranzicije, ki oba pred okoljevarstveno politiko postavljata nove probleme.

V zadnjem desetletju je bila pozornost okoljevarstvene politike osredotočena na zniževanje emisij SO₂. Te so se v glavnem z zamenjavo goriv in vgraditvijo čistilnih naprav na elektroenergetske objekte močno znižale in Slovenija zdaj že izpolnjuje zahteve smernic EU za leto 2000 (če se emisije do takrat ne povečajo), ne pa tudi nekaterih drugih obveznosti, ki jih mora izpolniti do l. 2005 in kasneje (MOP, 1998a, str. 49).

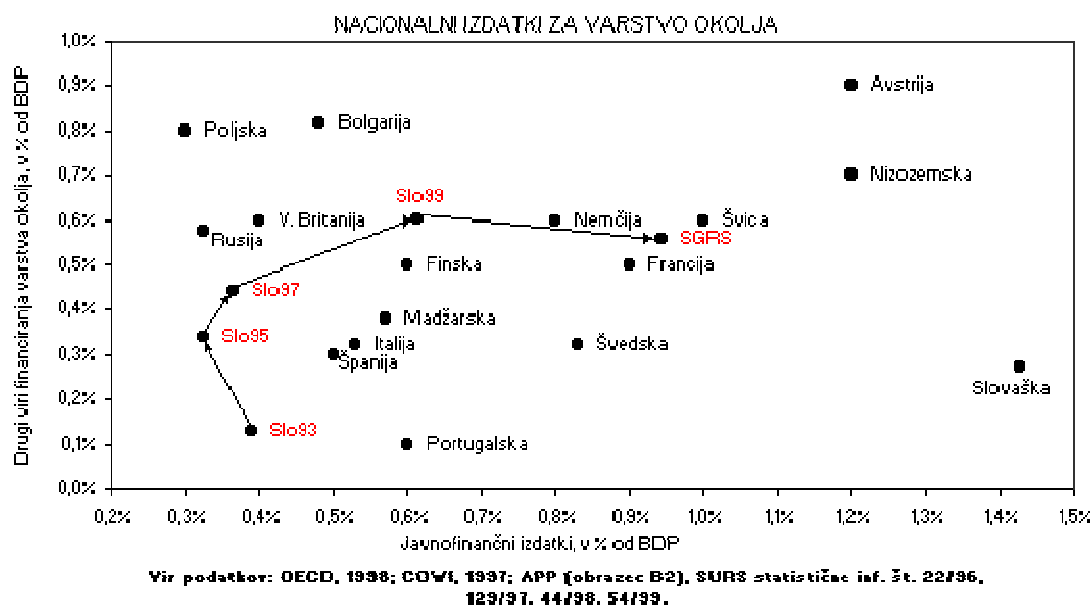
Z NPVO se politika varstva okolja prednostno usmerja na naslednja področja: obremenjevanje površinskih voda, ravnanje s trdnimi komunalnimi odpadki, ohranjanje biotske raznovrstnosti in institucionalna krepitev okoljevarstvene politike. Med najbolj občutljivimi območji Slovenije, ki bodo deležna največje zaščite pred razvrednotenjem okolja tudi kar se tiče pritiskov ekonomskih dejavnosti, so obala, podeželje in gorska območja s krasom. Večina sredstev za uresničitev NPVO bo uporabljena za varstvo okolja s tradicionalnimi pristopi: najprej znižanje dodatnih pritiskov na okolje pri velikih obremenjevalcih okolja in za zdravju škodljive oblike razvrednotenja okolja, sledi sanacija starih in obstoječih bremen z uporabo prestrezniških (*end-of pipe*) rešitev, pozornost pa bo usmerjena v preventivo.

Vključevanje v EU je med glavnimi izzivi okoljevarstva. Vstopanje v EU sicer v glavnem ne zahteva dodatnih vsebin varstva okolja, kot jih nalaga že NPVO. Zaradi forsirane dinamike investiranja in administrativno zahtevnih postopkov pridobivanja sredstev pomoči EU pa se

bo realizacija ciljev NPVO večinoma izrazila kot izpolnjevanje zahtev EU. Odsev tega je Okoljska pristopna strategija Slovenije (OSEU) in Državni program za prevzem pravnega reda v delu, ki se nanaša na področje okolja. Ta v prvi vrsti precizira aktivnosti in urnik približevanja EU na okoljskem področju. V prvem obdobju izvajanja je usmerjena na normativno prilagoditev slovenske okoljevarstvene politike.

Na začetku leta 1999 je bila pregledana usklajenost slovenske zakonodaje z evropsko na področju varstva okolja. Na podlagi ugotovitev se pripravljajo pogajalska izhodišča. Že zdaj je očitno, da si bo Slovenija poskusila s pogajanjem priboriti prehodno obdobje za uveljavitev direktive, ki zahteva priključitev prebivalstva v urbanih naseljih nad 200 prebivalcev na kanalizacijsko omrežje in sekundarno čiščenje zbranih voda. Prehodna obdobja pa bodo verjetno potrebna tudi za uveljavitev nekaterih predpisov na področju doseganja okoljevarstvenih standardov v nekaterih predelovalnih dejavnostih (varovanje pred industrijskim onesnaževanjem (IPPC direktiva); goriva, odpadna embalaža).

Finančni viri za realizacijo razvojnih programov, ki jih predvidevajo SGRS, NPVO in OSEU, **so delno že zagotovljeni** (glej tudi Statistično prilogo: Ocena oblikovanja in porabe sredstev za varstvo okolja): ekološke rezervacije, v okviru katerih je bilo prijavljenih za 68.8 milijard SIT projektov (preračunano na cene 1998); taksa na obremenjevanje voda, ki je za investicije v letu 1998 aktivirala približno 3.5 milijard SIT - zaradi povečanja stopnje takse bo v prihodnje ta znesek narasel, zaradi novih investicij, ki vodijo v znižanje osnove, pa padal - v prihodnjih letih bo še prevladal prvi učinek, kasneje, ko bo dokončan prvi val naložb, ki se je razmahnil lani in letos, pa drugi. Taksa na obremenjevanje zraka z emisijami CO₂ je bila v letu 1998 temeljito spremenjena, da bi vsaj delno spodbudila naložbe v znižanje CO₂ emisij. Sprememba je že v prvem letu veljavnosti raven izdatkov za varstvo okolja v Sloveniji povišala za 4.5 milijard SIT.

Povečala se bo privlačnost ugodnega kreditiranja varstva okolja. Tako bo v letu 1999 obrestna mera za posojila iz sredstev Ekološko razvojnega sklada (ERS) padla na 2%, skrajšal pa naj bi se tudi čas, ki preteče od razpisa pa do črpanja kredita. S tem naj bi se v prihodnje postopno znižalo plasiranje sredstev Sklada izven njegove osnovne dejavnosti (v letih 1997-98 skoraj četrtina kreditnega potenciala, leta 1996 pa 17%). V letih 1999 in 2000 ERS predvideva občutno znižanje naložb izven svoje osnovne dejavnosti □ k temu bi veliko pripomogla večja gotovost o bodoči dinamiki in obsegu kapitalskega financiranja sklada. Kanali financiranja ERS se v prihodnje namreč korenito spreminjajo: zmanjšujejo se prilivi kapitalskega značaja, kupnine kot vir ERS z zaključkom lastninskega preoblikovanja podjetij usihajo, z letom 1999 se zaključuje tudi črpanje kredita Svetovne banke. Upočasnjevanje rasti bilančne vsote ERS (36% v letu 1996, 15% v letu 1999 in 11% v letu 2000), ki je zaradi krepitve sklada sicer pričakovana, lahko v spreminjajočih razmerah (v vračilo zapade kredit Svetovne banke) zniža kreditni potencial sklada (Poročevalec DZ 59/98, str. 3643; gl. Statistično prilogo).

V pripravi so številni ukrepi za podporo realizaciji ciljev NPVO. Uvedena bo taksa na odlaganje odpadkov. Prihodki bodo pretežno namenjeni spodbujanju naložb.

Med najvažnejšimi dodatnimi viri za financiranje nacionalno prednostnih okoljevarstvenih naložb je pomoč EU. V obdobju 1992□1998 je bilo letno črpano za manj kot 900 milijonov SIT. V obdobju 1999□2002 naj bi se pomoč, usmerjena v okoljevarstvene projekte, potencialno precej povečala: povprečno letno naj bi dosegla nekaj manj kot 6 milijard SIT (oboje izraženo v cenah 1998). Dejanski pomen tega finančnega vira v prihodnje je odvisen od uspešnosti pristopnih aktivnosti.

Doslej sta bili pripravljene dve oceni izdatkov približevanja EU na okoljskem področju: v NPVO in v okviru projekta DISAE SLO-101. V prvem projektu so projekcije investicij zgoščene v obdobje 1999-2003, v drugem pa raztegnjene na obdobje do leta 2020. Slednje so se pokazale kot precej bolj uresničljive.

NPVO pri projiciranju agregatnih izdatkov sicer jemlje za podlago SGRS, kar pomeni, da izhaja iz njenih scenarijev in upošteva njene projekcije o ravni izdatkov za varstvo okolja (1.5% BDP). V 1. fazi izvajanja NPVO (1999-2003) bi za doseg zastavljenih ciljev letno morali vložiti v varstvo okolja okoli 1.44% BDP. Če ta obseg izdatkov primerjamo z obstoječim (0.8% do 1.2% BDP v letih 1997- 2000) se zdi, da NPVO postavlja zlahka dosegljive cilje.

Vendar pa je treba upoštevati, da je razumevanje izdatkov za varstvo okolja v NPVO ožje kot v SGRS (gl. statistično prilogo), zaradi česar bodo izdatki za varstvo okolja v smislu SGRS v

času realizacije NPVO (do leta 2008) morali doseči okoli 2% bruto domačega proizvoda. Povedano drugače, NPVO nakazuje, da bo treba cilj SGRS o ravni izdatkov za varstvo okolja povečati celo če predpostavimo, da bo realizacija NPVO sledila dinamiki, ki bi bila s stališča minimiziranja stroškov financiranja optimalna. Zmanjšanje naložb, ki jih predvideva NPVO, bo zelo težavno, saj je po finančni plati okoli 89% vseh vezanih na vstopanje v EU (DISAE SLO-101, 1998).

Lastna sredstva investorjev za največje projekte v nobeni različici investicijske dinamike (NPVO, DISAE SLO-101) ne bodo zadostna, vendar lahko država na ta potencial dokaj dobro vpliva z višanjem stopenj namenskih taks. Najmočnejši investicijski spodbudi sta zaenkrat taksa na obremenjevanje voda in CO₂ taksa, kmalu pa naj bi se jim pridružila še taksa na odlaganje odpadkov. Vse tri naj bi po grobih ocenah prispevale okoli 60% sredstev za nacionalne okoljevarstvene investicije v obdobju 1998-2000. Zato bo tudi v prihodnje bistvenega pomena, da se stopnje namenskih taks dolgoročno realno povečujejo.

Izdatki za varstvo okolja v nekaterih srednje- in vzhodnoevropskih državah so razmeroma precej višji kot sedaj v Sloveniji: Bolgarija (2.1% BDP), Češka (1.7% BDP dosegajo le investicije za varstvo okolja), Slovaška (1.7% BDP). Za srednje in vzhodnoevropske države je značilno večje trošenje za varstvo okolja kot v državah EU. V okoljevarstveno urejenih državah se izdatki za varstvo okolja večinoma nanašajo na uporabo in vzdrževanje okoljevarstvenih kapacitet, srednje- in vzhodnoevropske države pa po dolgoletnem zanemarjanju največ trošijo z izgradnjo infrastrukture (komunala) in nakupi naprav za varstvo okolja. Glede na to, da je okoljevarstvena problematika v Sloveniji bolj primerljiva z razmerami v drugih srednje- in vzhodnoevropskih državah, je treba slovenske izdatke za varstvo okolja prvenstveno vrednotiti v primerjavi s temi državami.

5.2. SOCIALNE RAZSEŽNOSTI RAZVOJA - Indeks človekovega razvoja Slovenijo uvršča pred nekatere gospodarsko bolj razvite države

V letu 1998 je bilo za Slovenijo prvič pripravljeno Poročilo o človekovem razvoju, v katerem je bilo na razvoj Slovenije pogledano s stališča koncepta človekovega razvoja, ki zajema vsa najpomembnejša področja, ki prispevajo k blaginji ljudi. Koncept se ne omejuje le na naraščajočo vlogo človeškega faktorja, ampak je povezan tudi s širitvijo možnosti človekove svobode za delovanje ter združuje interese posameznika in skupnosti, ki temeljijo na hierarhiji vrednot. Prevladujoče vrednote so temelj za določanje ciljev razvoja družbe in delovanja posameznikov in so lahko zelo različne tako med posamezniki kot med družbami. Kakovost življenja posameznika in skupnosti je sicer močno odvisna od gospodarske rasti družbe, vendar ne izključno od tega. Pomembno je namreč tudi, za kakšno rast gre in kdo bo od te rasti imel koristi. Zato je za kvaliteten človekov razvoj najpomembnejša takšna rast, ki zagotavlja možnost izbire načinov ustvarjanja in zadovoljevanja tako materialnih kot

nematerialnih potreb ter sproščanje njihovega potenciala. Gre predvsem za razvoj človekovih zmožnosti in za produktivno izrabo vseh obstoječih virov ter človekovega aktivnega sodelovanja v družbenih procesih. Za enakomeren razvoj družbe s čim manj problemi je torej nujno upoštevanje naslednjih usmeritev: rast mora temeljiti na kulturi in vrednotah družbe in posameznikov, omogočati mora udeležbo vseh ljudi, omogočati mora svobodo izbire, biti trajnostna ter ustvarjati nova delovna mesta.

Cilj družbenega razvoja ni samo maksimiranje bogastva, temveč maksimiziranje kakovosti človekovega življenja, kjer se poleg ekonomske uspešnosti upoštevajo tudi ostale dejavnosti: zdravje, izobrazba in znanje, kultura in vrednote itd. S tem pa gospodarska rast ni več cilj družbenega razvoja, ampak postane zgolj sredstvo.

Koncept človeškega razvoja zahteva drugačno merjenje razvitosti. V ta namen se za mednarodne primerjave uporablja **indeks človekovega razvoja (HDI)**. HDI je sestavljen kazalec, ki zajema kazalnike gospodarske razvitosti, zdravja in izobrazbe prebivalstva. Po indeksu človeškega razvoja se je Slovenija v letu 1995 uvrstila na 26. mesto med 174 državami, kar je za 11 mest višje, kot jo uvršča kazalec bruto domačega proizvoda po kupni moči. Ker je indeks sestavljen iz treh področij, omogoča, razstavljen na sestavine, tudi primerjave razvitosti na teh področjih. Značilnost Slovenije je dokaj enakomerna razvitost v primerjavi z drugimi državami. Pri tem v negativni smeri izstopa le vpisni količnik v izobraževanje, na osnovi katerega Slovenija s 73.4% vključenih v osnovno, srednjo in višjo oziroma visoko šolo zaseda šele 54. mesto. Ker je izobrazbena struktura prebivalcev že sedaj dokaj slaba in predstavlja tudi enega najpomembnejših vzrokov za brezposelnost, se bo nujno potrebno usmeriti v povečanje vključenosti ljudi v izobraževanje tako med mladimi kot odraslimi.

Ker je za družbo pomembna vključitev vseh ljudi v družbeno življenje, **po spolu prirejen indeks človekovega razvoja (GDI - Gender development indeks)** prikaže razvitost posamezne države, upoštevajoč razlike v udeležbi moških in žensk. Indeks tvorijo isti kazalci kot HDI, le da upoštevajo tudi razlike med spoloma. Zato imajo države, kjer so te razlike večje, manjši indeks, kjer so te razlike manjše, pa večji indeks. Po tem indeksu se Slovenija uvršča še za 12 mest višje: na 14. mesto. K temu največ prispevata velika zaposlenost žensk in manjša razlika v plačah med spoloma, saj je v Sloveniji povprečna ženska plača 85% moške, svetovno povprečje pa je 75% moške plače.

Indeks človekovega razvoja po spolu kaže razporeditev osnovnih človeških virov po spolu, **merilo razporeditve moči po spolu (GEM - gender empowerment measure)** pa kaže izrabo teh virov s stopnjo **aktivne udeležbe žensk** v politični in ekonomski sferi ter možnosti odločanja žensk v javnem življenju. Višja ko je vrednost kazalca, večja je udeležba žensk v javnem življenju. Tukaj pa se Slovenija odreže zelo slabo (GEM je 0.496). Pri večini držav je GEM nižji od obeh kazalcev (HDI in GDI) in le sedem držav ima vrednost GEM-a nad 0.7, kar je meja za visoko razvitost, ki jo dosegajo skandinavske države, Kanada, Nova Zelandija

in Islandija. Slovenija s svojo zelo nizko vrednostjo GEM indeksa (0.496) ni izjema. Čeprav pozitivno odstopa na področju zaposlenosti, izobraževanja žensk in po deležu dohodka, ki ga prejemajo ženske, pa je delež žensk v javnem življenju (posebej v politiki) zelo nizek.

Za primerjavo velikosti revščine v razvitih državah so v letu 1998 razvili **indeks človekove revščine II** (Human poverty II). Indeks revščine II vsebuje štiri vrste pomanjkanj, in sicer: pomanjkanje v preživetju (z deležem ljudi, ki ne bo dočakalo 60 let starosti), v znanju (z deležem funkcionalno nepismenih), v dohodku (z deležem prebivalcev pod mejo revščine) in socialno izključenost (z deležem brezposelnih več kot 12 mesecev). V poročilu o človekovemu razvoju za leto 1998 (UNDP, 1998) so podani rezultati izračuna omenjenega indeksa za 17 razvitih držav sredi devetdesetih let. Največja stopnja revščine je v ZDA (16.5% prebivalstva), ki imajo sicer največji bruto domači proizvod na prebivalca, najmanjša pa na Švedskem (6.8%), ki je po kriteriju bruto domačega proizvoda šele na 13. mestu. Slovenija, za katero smo na osnovi podatkov za leto 1995 naredili poseben izračun, se s 14.7% uvršča pred Združeno Kraljestvo, Irsko in ZDA.

Kolikor indeks človekovega razvoja kaže prispevek ekonomskega razvoja družbe k blaginji ljudi, pa obseg revščine kaže neželjene posledice tega razvoja; in kolikor indeks revščine II meri socialno izključenost le z dolgotrajno brezposelnostjo, pa **indeks socialne izključenosti** meri tri vrste pomanjkanj: pomanjkanje materialnih virov (deprivacija), pomanjkanje socialnih stikov (izolacija) ter pomanjkanje moči in smisla (anomija).

Neželjene posledice razvoja niso le v materialnem pomanjkanju, temveč tudi v marginaliziranju ljudi, reduciranju njihovih možnosti sodelovanja v ekonomskem, socialnem, političnem in kulturnem življenju družbe. Vse to zajema pojem socialna izključenost, ki je kompleksnejši kot revščina. Koncept socialne izključenosti je tudi del koncepta človekovega razvoja, ki v ospredje in za cilj postavlja človeka in kvaliteto njegovega življenja.

Indeks socialne izključenosti je bil v Sloveniji prvič izračunan za potrebe Poročila o človekovem razvoju 1999 na osnovi podatkov, dobljenih s pomočjo posebnega vprašalnika, ki je bil vključen v raziskavo Slovensko javno mnenje (oktober 1998). Merjenje socialne izključenosti vključuje merjenje omenjenih treh dimenzij pomanjkanj na področju blaginje. Večje kot je kopičenje teh pomanjkanj, večje je tveganje socialne izključenosti. Tako je na osnovi teh podatkov (izračuni ZMAR), ugotovljeno, da je pri Slovencih najbolj prisoten občutek izolacije (50.2% vprašanih izraža visok občutek pomanjkanja na tej dimenziji). Na občutek izolacije vpliva zlasti izgubljen stik s trgom dela, strah pred nasiljem ter dejstvo, da skoraj 30% vprašanih živi samih oziroma kot edina odrasla oseba v družini. Visoko stopnjo anomalije občuti 44.3% vprašanih, kar izraža predvsem pomanjkanje politične participacije, nemoč in nesmiselnost. Najmanj (17.7%) pa se Slovenci čutimo deprivirane, se pravi, da najmanj pomanjkanj občutimo na materialni ravni. Vsa ta pomanjkanja skupaj pa tvorijo indikator socialne izključenosti, ki kaže, da je 46.6% Slovencev podvrženih nizkemu tveganju socialne izključenosti, 15.4% pa visokemu tveganju socialne izključenosti ter da se ženske

počutijo bolj socialno izključene kot moški. Za primerjavo so v tabeli 14 prikazani še podatki za Baltske države na začetku tranzicijskega obdobja (iz leta 1994).

Tabela 15: Tveganje socialne izključenosti

Država	nizko	srednje	visoko
Slovenija	46.6	38.0	15.4
Estonija	29.1	55.8	15.1
Latvija	23.6	51.6	24.7
Litva	30.1	53.8	16.1

Vir: A. Asland, K. Knudsen, D. Kutsar, I. Trapenciere, The Norbalt Living Conditions Project, Oslo, december, 1997 in SJM, Ljubljana, oktober, 1998, preračuni ZMAR

5.3. REGIONALNI RAZVOJ - Regionalne razlike v Sloveniji so kljub naraščanju manjše kot v drugih državah kandidatkah za vstop v EU

Konec leta 1998 je bila pripravljena Bela knjiga o regionalnem razvoju Slovenije, ki je med drugim pokazala, da so se v obdobju po osamosvojitvi regionalne razlike povečale. Tradicionalno pojmovanje regionalnih razlik je vezano predvsem na □ekonomsko□ neenakost oziroma razlike v stopnji ekonomske razvitosti med posameznimi območji. Vendar pa so regionalne razlike večplastne, saj imajo tudi □socialno□ in □prostorsko□ dimenzijo. Socialna neenakost, ki je pogosto v tesni povezavi z ekonomsko, se najprej pokaže skozi vprašanja brezposelnosti, le-ta pa je spet odvisna od strukture in razpoložljivosti delovnih mest. Socialna neenakost se kaže tudi v višini prejemkov, izobrazbeni strukturi, kvaliteti življenja. Prostorska dimenzija regionalnih disparitet pa se kaže preko infrastrukturnih pogojev (npr. dostopnost delovnih mest, šol), okoljskih in stanovanjskih razmer ipd. Prebivalstvo celotne Slovenije se v zadnjih letih pospešeno stara. Vzrok za to je predvsem v nizki stopnji rodnosti, pričakovano trajanje življenja se daljša, nizek pa je tudi dotok prebivalstva z drugih območij. Vendar pa so razlike med posameznimi regijami tako v stopnji rasti prebivalstva, intenzivnosti staranja kot tudi pričakovanega trajanja življenja. Stopnja registrirane brezposelnosti po regijah je različna. Podravska regija, kjer je problem brezposelnosti še vedno najbolj pereč, ima skoraj dvainpolkrat višjo stopnjo brezposelnosti kot goriška regija z najnižjo stopnjo. Stopnja brezposelnosti po regijah ostaja zadnja tri leta bolj ali manj na isti, marsikje visoki ravni, poslabšuje pa se struktura brezposelnih. Poleg brezposelnih z nizko izobrazbeno strukturo in mladih je med iskalci zaposlitve vedno več žensk, starejših od 40 let, in dolgotrajno brezposelnih. Po drugi strani pa so velika tudi razhajanja med ponudbo in povpraševanjem, kar še poslabšuje stanje na trgu dela. Sorazmerno velike razlike so tudi v opremljenosti s prometno infrastrukturo. Podjetniška infrastruktura je neenakomerno porazdeljena. Tudi na področju onesnaževanja okolja

(predvsem vode, zraka in tal) so razlike med posameznimi regijami. Analize o stanju okolja kažejo, da so najbolj obremenjene zasavska, savinjska, osrednjeslovenska in koroška regija.

Izboljšanje rezultatov poslovanja gospodarskih družb v preteklem letu je **zaznati v večini regij**. Leto 1998 so negativno zaključile samo še tri regije □ podravska (več kot polovico celotne neto izgube), posavska (dobrih 40%) in zasavska (slabih 6%). V ostalih regijah so čisti dobički presejali ustvarjene čiste izgube. Največji delež neto dobička celotne Slovenije je ustvarila osrednjeslovenska regija (43.8%), sledijo pa ji dolenjska (16.8%), obalno-kraška (15.9 %) in goriška regija (12.8%).

V preteklih letih smo za ugotavljanje stopnje ekonomske razvitosti uporabljali nadomestne kazalce. Letos pa je **SURS prvič objavil bruto domači proizvod na prebivalca na ravni statističnih regij za leto 1996** in po mednarodno primerljivi metodologiji. Rezultati kažejo, da razlike v stopnji ekonomske razvitosti niso tako velike, kot jih kažejo na primer podatki o dodani vrednosti na prebivalca, izračunani samo iz podatkov zaključnih računov, kar je zaradi različnosti metodologij razumljivo in pričakovano. Najvišji bruto domači proizvod na prebivalca ima osrednjeslovenska regija, ki ustvari tretjino slovenskega bruto domačega proizvoda in presega državno povprečje za dobrih 28%. Obenem je bruto domači proizvod v osrednjeslovenski regiji 1.7-krat višji kot v pomurski regiji, ki je najnižje na lestvici po tem kazalcu in dosega slabih 78% državnega povprečja. Nadpovprečni bruto domači proizvod na prebivalca ima še obalno-kraška, blizu povprečja pa sta goriška (indeks ravni 98.6) in dolenjska (indeks ravni 97.9) Nekoliko na slabšem, toda še vedno nad 90% slovenskega povprečja, so savinjska, gorenjska in posavska. Podravska, zasavska, notranjsko-kraška in koroška pa se gibljejo med 82 in 86.3% slovenskega povprečja. Če te vrednosti primerjamo s povprečjem držav članic EU, dosega pomurska regija 52% povprečja, osrednjeslovenska regija pa 87% povprečja. Slovenija (kot celota) je v letu 1996 dosegala 67% povprečnega bruto domačega proizvoda na prebivalca po kupni moči v EU in je med kandidatkami za vstop najbolj razvita. Razlike med regijami pa so v Sloveniji manjše kot so pri ostalih kandidatkah.

Tabela 16 : Registrirana stopnja brezposelnosti in bruto domači proizvod

REGIJE	Registrirana stopnja brezposelnosti 1998		Bruto domači proizvod na prebivalca 1996	
	%	Indeks ravni Slo=100	V 1000 SIT (tekoče cene)	Indeks ravni Slo=100
Osrednjeslovenska	11.0	75.8	1,647	128.5

Obalno-kraška	10.6	73.2	1,311	102.3
Gorenjska	12.6	86.9	1,185	92.4
Goriška	9.2	63.6	1,264	98.6
Savinjska	16.7	115.3	1,212	94.5
Dolenjska	10.4	71.6	1,255	97.9
Pomurska	18.7	129.4	998	77.8
Kraška	12.5	86.5	1,087	84.8
Podravska	22.0	152.1	1,052	82.0
Koroška	13.0	89.9	1,106	86.3
Posavska	15.9	110.2	1,162	90.6
Zasavska	19.2	132.8	1,083	84.5
Slovenija	14.5	100.0	1,282	100.0

Vir: SURS.

Čeprav razlike v stopnji ekonomske razvitosti v Sloveniji niso tako pereče kot na primer v ostalih državah kandidatkah, pa regionalne razlike obstajajo in so pomembne. Politika regionalnega razvoja je bila po osamosvojitvi žal nekoliko zanemarjena. Zaradi nove vloge, ki jo je dobila novo nastala država, in zaradi prehoda v tržno-socialni gospodarski sistem je bil regionalni razvoj potisnjen v ozadje, kar se je kazalo tudi na centralizaciji sredstev in odločanja na ravni države in na zmanjševanju sredstev, namenjenih izključno pospeševanju regionalnega razvoja. Po ocenah za leto 1998 so znašala sredstva Ministrstva za ekonomske odnose in razvoj, namenjena izključno pospeševanju regionalnega razvoja, 0.05% bruto domačega proizvoda, sredstva Sklada za regionalni razvoj in ohranjanje poseljenosti slovenskega podeželja pa 0.06% bruto domačega proizvoda in so se tako več kot prepolovila v primerjavi z letom 1991, ko je država namenjala za pospeševanje regionalnega razvoja okoli 0.25% bruto domačega proizvoda.

Potreba po prenovi politike regionalnega razvoja je nujna. Bela knjiga o regionalnem razvoju Slovenije je kot dva osnovna regionalna problema v Sloveniji izpostavila neugodne demografske razmere in visoko stopnjo brezposelnosti. Najbolj neugodne so demografske razmere v pomurski, posavski, kraški in goriški regiji, najbolj pereč problem brezposelnosti pa je v pomurski, podravske in zasavske regiji.

Potreba po prenovi regionalne politike pa nastaja tudi zaradi vključevanja Slovenije v EU. Vključitev v EU bo na regije različno vplivala - odvisno od njihove gospodarske strukture. Regije, ki bodo uspele izkoristiti razvojne potenciale in svoje primerjalne prednosti, se lahko nadejajo pozitivnih učinkov, nasprotno pa dosedanje analize kažejo, da bodo regije, ki zaostajajo v razvoju, tudi na velikem evropskem trgu najbolj izpostavljene delovanju tržnih zakonitosti. Zaradi svoje majhnosti Slovenija pričakuje, da bo kot celota lahko uveljavila

status manj razvitega območja, vendar se po drugi strani lahko tudi zgodi, da ji to ne bo uspelo. Če bo namreč v EU istočasno vstopalo več kandidatk, se lahko zgodi, da bo Slovenija kot celota (kot NUTS-2 regija) po kriteriju bruto domačega proizvoda na prebivalca po kupni moči presegla 75% povprečja držav članic, kar je mejna vrednost za pridobitev statusa cilja 1. V tem primeru bi prišla v poštev pridobitev statusa cilja 2, ki se veže na NUTS 3 regije, je pa bistveno manj ugoden.

Prenova regionalne politike in usposobitev administracije za uspešno izrabo sredstev strukturnih skladov je torej ena od potreb na področju regionalne politike v prihodnje. Prvi koraki v tej smeri so že narejeni. Bela knjiga o regionalnem razvoju je pripravljena in predstavlja strokovno osnovo za pripravo Strategije regionalnega razvoja Slovenije. Le-ta naj bi kot strateški dokument postavila osnovo za vodenje regionalne in strukturne politike. V parlamentarni proceduri je v drugem branju Predlog zakona o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja, ki določa organizacijo skladnega regionalnega razvoja, vodenje regionalne strukturne politike, dodeljevanje razvojnih spodbud in merila za opredelitev območij s posebnimi razvojnimi problemi.

6. GLAVNE USMERITVE EKONOMSKE POLITIKE V LETIH 1999-2001

6.1. POLITIKA JAVNIH FINANC

Uravnoveženost javnih financ v obdobju 1992-1996 je odigrala pozitivno vlogo pri stabilizaciji gospodarstva, saj ni ustvarjala dodatnih pritiskov na obresti ali tečaj preko zadolževanja v tujini. Javnofinančno ravnovesje se je porušilo šele v letu 1997, ko so se na strani prihodkov pokazale javnofinančne posledice dvakratnega znižanja prispevnih stopenj za socialno varnost v letu 1996 in realnega upadanja prihodkov od carin, ki jih niso v celoti nadomestili novi davčni viri. Javnofinančni odhodki pa so se povečali zaradi povečanja izdatkov za plače (rast plač in zaposlenosti v javnem sektorju) in povečanja izdatkov za socialne transferje kot posledice delovanja obstoječih sistemov socialne varnosti.

Tabela 17: Javnofinančni prihodki in odhodki kot delež v bruto domačem proizvodu¹ 1995-1998

	1995	1996	1997	1998
Javnofinančni prihodki	43.1	42.7	42.0	43.0
Javnofinančni odhodki	43.1	42.4	43.2	43.8
Presežek/primanjkljaj	0.0	0.3	-1.2	-0.8

Vir: Ministrstvo za finance, april 1999. **Opomba:** ¹ Pri konsolidaciji je uporabljena metodologija Mednarodnega denarnega sklada (Government Finance Statistics)

6.1.1. JAVNE FINANCE V LETU 1998 - Zmanjšanje javnofinančnega primanjkljaja

V veljavni davčni instrumentarij so bile uvedene spremembe, ki so vplivale na obseg in strukturo javnofinančnih prihodkov. V letu 1998 so bile povečane davčne stopnje na promet naftnih derivatov, posebna prometna davka na cigarete in pivo in davčna stopnja na promet storitev v prvi tarifni skupini s 5% na 6.5%. Prispevne stopnje za socialno varnost niso bile spremenjene (38%), vendar se je s spremembo Zakona o prispevkih za socialno varnost, ki je začela veljati s 1. januarjem 1998, razširila osnova za prispevke tudi na druge prejemke iz delovnega razmerja. Z letom 1998 so bile povečane tudi taksa za obremenitev zraka z emisijo ogljikovega dioksida ter sodne in registracijske takse.

Kot novi vir državnega proračuna sta bila uvedena davek na bilančno vsoto bank in hranilnic in posebni davek za odpravo posledic potresa v Posočju. Zaradi liberalizacije zunanje trgovine in v skladu s pridružitvenim sporazumom so se tudi lani (na začetku leta) znižale stopnje carinskih dajatev.

Leta 1998 so se v primerjavi s preteklim letom **celotni javnofinančni prihodki povečali realno za 6%**. K rasti javnofinančnih prihodkov so v letu 1998 pomembno prispevali prihodki od davkov na promet blaga in storitev, ki so se v letu 1998, skupaj s prometnimi davki, ki so bili vplačani v januarju 1999 in se nanašajo na promet v letu 1998, povečali glede na leto poprej realno za 7.9%. Na povečanje javnofinančnih prihodkov so v letu 1998 vplivala tudi povečanja takse za obremenitev zraka z emisijo ogljikovega dioksida (realna rast 119.7%), sodnih taks (realno 11.5%) in registracijskih taks (realno 46.2%). Davek na bilančno vsoto bank in hranilnic je kot novi vir državnega proračuna v državno blagajno prispeval okoli 4.3 milijarde tolarjev. Prihodki od posebnega davka za obnovo Posočja pa so lani znašali 4.4 milijarde tolarjev.

Prihodki iz dohodnine so se v letu 1998 v primerjavi z letom 1997 povečali realno le za 1.9%. Med dohodninskimi prihodki se je davek iz plač, ki v strukturi dohodninskih prihodkov pomeni okoli 90%, povečal realno za 1.5%. Med ostalimi dohodninskimi prihodki so se hitreje kot celotni dohodninski prihodki povečali davek od dohodka iz dejavnosti, davek od dobička od prodaje kapitala ter davek od dohodkov iz premoženjskih pravic. V letu 1998 so bili v primerjavi z letom 1997 prihodki od prispevkov za socialno varnost realno višji za 4.1%, njihova rast je bila zaradi razširitve osnove za plačevanje prispevkov višja kot rast plač. Prihodki od davka na izplačane plače so se zaradi progresivnosti lestvice glede na leto poprej

povečali realno za 14.7%. Prihodki od carin so se podobno kot v preteklih letih tudi lani realno zmanjšali (za 25%).

Celotni javnofinančni odhodki so se v letu 1998 realno povečali za 5.2%. Državni proračun za leto 1998 je bil sprejet šele v aprilu v višini 870 milijard tolarjev (skupaj z danimi posojili in povečanjem kapitalskih deležev). Dejansko so bili odhodki državnega proračuna v letu 1998 za dobrih 13 milijard tolarjev nižji. Kljub temu so se odhodki državnega proračuna realno povečali za 7.2% in znašali 26.4% bruto domačega proizvoda. Tudi v letu 1998 je transfer sredstev državnega proračuna v pokojninsko blagajno predstavljal precejšen delež odhodkov državnega proračuna (15.3%). V primerjavi z letom 1997 se je omenjeni transfer lani realno povečal za 10.6% in znašal 4.1% bruto domačega proizvoda. Večji kot v letu 1997 pa so bili tudi transferji državnega proračuna v občinske proračune (realno za 4.4%). Proračunska poraba države (brez transferjev v druge blagajne javnega financiranja) se je realno povečala za 6.4%. Restriktivna politika plač v državnem sektorju in uskladitev plač z rastjo cen v preteklem letu šele v januarju letos je močno upočasnila realno rast odhodkov države za plače, ki so se lani realno povečali le za 1.7%. Zmernejšo rast kot pretekla leta so dosegli tudi odhodki države za socialne transferje. Materialni in drugi stroški države so se povečali realno za 8.6%, še večjo rast pa so imele subvencije ter drugi transferji v gospodarstvo (realno 12.9%) in investicijski izdatki države (realno 10.9%).

Proračunska **poraba občin** se je lani realno povečala za 6.4%, kar je več, kot je bilo predvideno v proračunskem memorandumu (predvidena realna rast 3.2%). V okviru proračunske porabe občin so se najbolj povečali odhodki občin za plačila storitev javnim zavodom (realno za okoli 8%), hitro rast pa so zabeležili tudi odhodki občin za plače in materialne stroške občinskih organov (realno za 7.4%). Proračunska poraba občin je dosegla 4.9% bruto domačega proizvoda, kar je za 0.1 strukturne točke več kot leta 1997.

Odhodki **obveznega zdravstva** so se v letu 1998 povečali realno za 4.8%. V tem so se izdatki za javne zavode povečali realno za 3.3%. Na povečanje teh izdatkov je vplivalo povečanje plač zdravstvenega osebja, ki je sledilo stavkovnim zahtevam zdravnikov, zmanjševalo pa nedoseganje programa storitev po pogodbah za leto 1998. Zaradi povečanega obsega predpisovanja zdravil in povečanih cen zdravil so se izdatki za zdravila povečali nominalno kar za 21.3%. Nadomestila zaradi bolezenske odsotnosti so glede na leto poprej realno nižja za 0.6%, saj se je zmanjšalo tako število primerov kot tudi dolžina odsotnosti. Za obvezno zdravstveno zavarovanje je bilo v letu 1998 namenjenih 6.7% bruto domačega proizvoda, kar je za 0.1 odstotne točke več kot leto poprej.

Odhodki pokojninsko-invalidskega zavarovanja so se v letu 1998 realno povečali za 3.2%. Pokojnine in drugi denarni prejemki, ki izhajajo iz zakona in drugih predpisov pokojninskega in invalidskega zavarovanja, so se po določitvi ravni na začetku leta usklajevale z gibanjem povprečne bruto plače na zaposlenega v državi. Sredi leta 1998 je bil spremenjen način usklajevanja pokojnin, ki je postavil prag rasti plač, ko se uskladitev izvede. Število

prejemnikov denarnih prejemkov iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja se je lani povečalo za slab odstotek. Odhodki pokojninskega in invalidskega zavarovanja (brez plačila prispevka za zdravstveno zavarovanje za upokojeince) so v letu 1998 dosegli 13.3% bruto domačega proizvoda, kar je približno toliko kot leto poprej.

Po konsolidaciji v skladu z novo metodologijo je globalna bilanca javnega financiranja za leto 1998 pokazala, da so javnofinančni prihodki znašali 43% bruto domačega proizvoda, javnofinančni odhodki pa so dosegli 43.8% bruto domačega proizvoda. Javnofinančni primanjkljaj je znašal 0.8% bruto domačega proizvoda, kar je za 0.3 odstotne točke manj kot v letu 1997.

6.1.2. JAVNE FINANCE V LETU 1999 - V znamenju davčne reforme

Julija letos bosta sedanji sistem prometnih davkov zamenjala davek na dodano vrednost in sistem trošarin. Zakon o davku na dodano vrednost uvaja dve davčni stopnji (splošna 19-odstotna in znižana 8-odstotna). Ker davek na dodano vrednost ne zajema finančnih storitev, je v parlamentarnem postopku zakon o davku od prometa zavarovalnih poslov. S spremembo Zakona o posebnem davku na bilančno vsoto bank in hranilnic pa je bila že povečana davčna stopnja tega davka z 2% na 3%. V parlamentarnem postopku sta tudi Zakon o davku na promet nepremičnin in Zakon o davku od iger na srečo, ki bosta nadomestila sedanje prometne davke, ker promet z nepremičninami in igre na srečo niso vključeni v sistem davka na dodano vrednost. Zaradi pričakovanega izpada prihodkov državnega proračuna ob prehodu v nov sistem bo financiranje državnega proračuna za leto 1999 (v skladu z določilom Zakona o izvrševanju proračuna) podaljšano za priliv davka na dodano vrednost, ki bo vplačan v januarju leta 2000 in se bo nanašal na promet v letu 1999. V parlamentarnem postopku je tudi Zakon o upravnih taksah, s katerim se bodo, če bo zakon sprejet, povečale upravne takse.

Ob predvideni upočasnjeni rasti plač ocenjujemo, da bo v letu 1999 upočasnjena tudi rast javnofinančnih prihodkov, ki se obračunavajo na osnovi plač. Prispevki za socialno varnost se bodo po ocenah povečali realno za 2.6%, dohodnina pa za 2.8%. Prihodki iz davka na izplačane plače bi se po ocenah letos realno povečali za 5.9%, če sicer že lani predlagana sprememba davka tudi letos še ne bo sprejeta. Če bo še letos sprejeta sprememba, po kateri bi se dvignila spodnja meja obdavčitve plač, bo priliv iz tega davka nekoliko manjši.

Tudi v letu 1999 še pričakujemo zmanjšanje javnofinančnih prihodkov iz naslova carin in uvoznih dajatev. Zaradi podpisanih trgovinskih sporazumov se bodo prihodki iz naslova carin in uvoznih dajatev zmanjšali po ocenah realno za nadaljnjih 14 %.

V sistemu davka na dodano vrednost je nemogoče vnaprej predvideti vse medsebojne odnose med plačili in obveznostmi davčnih zavezancev, zato je **ocena davčnega donosa zelo negotova**. Temelji na modelskih izračunih (Bole, 1997) in ekspertnih ocenah, ki jih bo potrdilo (ali zavrnilo) šele nekajmesečno delovanje sistema. Bolj zanesljive ocene se bodo lahko pripravile šele v jesenskih mesecih. Ocenjujemo, da bodo prilivi od prometnega davka in davka na dodano vrednost, skupaj s podaljšanjem financiranja v januar prihodnjega leta ter prilivi iz trošarin, dosegli okoli 15.9% bruto domačega proizvoda. Ob teh predpostavkah se bodo celotni javnofinančni prihodki letos povečali realno za 4.9% in po konsolidaciji javnofinančnih prihodkov v skladu z novo metodologijo znašali 43.5% bruto domačega proizvoda, kar je za 0.5 odstotne točke več kot leta 1998.

Državni proračun za leto 1999 je bil sprejet decembra lani. V sprejetem državnem proračunu so za letos predvideni odhodki (skupaj z danimi posojili in povečanjem kapitalskih deležev) v višini 970 milijard tolarjev. Predvideni odhodki državnega proračuna so realno za 5.9% višji kot v letu 1998 oziroma znašajo okoli 27% bruto domačega proizvoda. Transfer iz državnega proračuna v pokojninsko blagajno bo po ocenah realno za 4.9% večji kot lani, predstavljal bo 15.4% odhodkov državnega proračuna in bo znašal 4.2% ocenjenega bruto domačega proizvoda.

Po sprejetem proračunu je bilo predvideno, da se bodo plače s prispevki za državne organe povečale realno za 6.9%, materialni stroški državnih organov realno za okoli 12%, socialni transferji za 3.6%, subvencije za 8.8%, predvideni odhodki za plače in materialne izdatke javnih zavodov in drugih izvajalcev javnih služb pa naj bi se ohranili na približno enaki realni ravni kot v letu 1998. Še večja realna rast je predvidena za investicijske odhodke (14.1%) in za investicijske transferje (18.7%).

Po sprejetju državnega proračuna so že v začetku leta bile sprejete nove obveznosti države, ki izhajajo iz Zakona o družinskih prejemkih. Hkrati pa je zaradi uvedbe davka na dodano vrednost letošnje proračunsko leto izrazito specifično tudi na strani prihodkov državnega proračuna. Zaradi novih obveznosti za dodatne odhodke in zaradi negotove ocene prihodkov bi bilo smiselno v jesenskih mesecih, ko se bodo pokazali prvi rezultati delovanja novega davčnega sistema, ponovno oceniti prihodke in odhodke državnega proračuna in predlagati ukrepe, ki bi ohranili primanjkljaj v zdržnih mejah.

Odhodki **občinskih proračunov** se bodo v letu 1999 po oceni povečali realno za okoli 5%. Njihov delež v bruto domačem proizvodu je ocenjen na okoli 5%, kar je za 0.1 odstotne točke več kot v letu 1998.

Odhodki **pokojninskega in invalidskega zavarovanja** (brez plačila prispevkov za zdravstveno zavarovanje upokojencev) bodo letos realno za 4.7% večji. Njihov delež bo

13.4% bruto domačega proizvoda (za 0.1 odstotne točke več kot lani). Število upravičencev se bo po ocenah povečalo za 1.1%, pokojnine in druge dajatve iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja se bodo usklajevale z gibanjem povprečnih plač v državi, upošteva se zakonsko določeni prag dosežene rasti povprečnih plač. V maju pa je bila še dodatno opravljena uskladitev po 159.členu zakona, ki zagotavlja zakonsko minimalno določeno razmerje med povprečno starostno pokojnino (preračunano na znesek za polno pokojninsko dobo) in povprečno plačo. Rekreativski dodatek upokojujencem pa bo izplačan v dveh delih v dogovorjeni povečani višini.

V letu 1999 bodo odhodki v **obveznem zdravstvenem zavarovanju** realno za 1,5% večji. Zagotovljen bo sicer približno enak obseg pravic kot v letu 1998, pri čemer pa je pričakovati nekoliko oteženo dostopnost do zdravstvenih storitev za zavarovance. Že v letu 1998 so bile sprejete številne aktivnosti za obvladovanje izdatkov obveznega zdravstvenega zavarovanja, predvsem v smeri zadrževanja izdatkov za zdravila, omejevanja bolniških odsotnosti in racionalizacije izvajanja zdravstvenih programov. Odhodki obveznega zdravstvenega zavarovanja bodo po ocenah znašali okoli 6.5% bruto domačega proizvoda, kar je za 0.2 strukturne točke manj kot lani.

Konsolidirana globalna bilanca javnega financiranja bo po ocenah pokazala realno za 5,2% višje celotne javnofinančne odhodke. Njihov delež v bruto domačem proizvodu bo 44.5%, kar je za 0.7 odstotne točke več kot lani. Javnofinančni **primanjkljaj** pa bo po ocenah znašal 1% bruto domačega proizvoda, kar je za 0.2 odstotne točke več kot lani oziroma za 0.3 odstotne točke več, kot smo predvidevali v Jesenskem poročilu.

6.1.3. JAVNE FINANCE V LETIH 2000 in 2001 - Brez sprememb se bodo razmere poslabšale

Projekcije javnofinančnih prihodkov in odhodkov za leti **2000 in 2001 kažejo na zaostritev razmer** na javnofinančnem področju. Ocenjena davčna kapaciteta ob zmernem javnofinančnem primanjkljaju namreč ne bo zadoščala za pokrivanje vseh javnofinančnih odhodkov, ki izhajajo iz veljavnih zakonskih obveznosti države ter iz vseh drugih že sprejetih in predvidenih programov.

V naslednjih dveh letih bi rast javnofinančnih prihodkov ob nespremenjenem davčnem instrumentariju po ocenah zaostajala za rastjo bruto domačega proizvoda. Predvidevamo, da bo njihov delež padel od letošnjih 43.5% na okoli 42.0% v letu 2000 in celo na 41.6% v letu 2001.

V letu 2000 bo treba zato **sprejeti določene ukrepe, ki bodo pozitivno vplivali na povečanje davčne kapacitete**. Poglavitni problem je donosnost davka na dodano vrednost, ki po deležu v javnofinančnih prihodkih predstavlja zelo pomemben delež. Ob splošni 19-odstotni in znižani 8-odstotni stopnji davka na dodano vrednost tudi v letu 2000 ne bo možno ukiniti davka na izplačane plače. Če bo dejanski donos davka na dodano vrednost po prvih rezultatih delovanja sistema pod pričakovanji, bo nujno treba opraviti natančne analize in oceniti možnosti za povečanje fiskalnih prihodkov.

Prispevki za socialno varnost, ki bodo sledili gibanju plač, tudi v naslednjih dveh letih ne bodo zadoščali za financiranje vseh potreb, ki izvirajo iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja ter obveznega zdravstvenega zavarovanja, zato bo pritisk na transferje iz državnega proračuna za pokrivanje manjkajočih sredstev za pokojninsko in invalidsko zavarovanje še vedno močan. Že letos pa so občutni tudi pritiski na zvišanje prispevnih stopenj za obvezno zdravstveno zavarovanje. V letu 2000 se bodo še zmanjševali prihodki iz naslova carin.

Na davčnem področju bi bilo treba preveriti upravičenost doslej zelo široko zastavljenih davčnih olajšav in oprostitev ter zagotoviti doslednejše pobiranje in izterjavo davkov in prispevkov. Hkrati bi bilo potrebno povečati priliv od upravljanja s finančnim premoženjem države.

Eden od ciljev ekonomske politike v naslednjih dveh letih bi moral biti, da **rast javnofinančnih odhodkov ne bi presegala rasti bruto domačega proizvoda** (javnofinančni odhodki se v razmerju do bruto domačega proizvoda ne bi povečevali).

V državnem proračunu bodo zagotovljena sredstva za izvajanje zakonskih obveznosti države, ki jih bo treba prestrukturirati v skladu s predvidenimi reformami v javnem sektorju. Realna rast odhodkov za subvencije, za investicijske odhodke in za investicijske transferje pa bi morala biti v naslednjih dveh letih nižja ali celo realno negativna ter v skladu z jasno opredeljenimi državnimi prioritetami, s predvidenimi in že sprejetimi reformami ter programom državnih pomoči.

Na področju pokojninskega in invalidskega zavarovanja je v sklepnih fazi priprava novega pokojninskega zakona. Z uveljavitvijo zakona predvidoma v začetku prihodnjega leta se bo postopno rahlo upočasnila dinamika odhodkov. V letu 2000 sicer še ne pričakujemo bistvenega vpliva na odhodke pokojninskega in invalidskega zavarovanja, nekoliko občutnejši bo vpliv šele v letu 2001, ko bosta v polnejši meri učinkovala spremenjeni način valorizacije pokojnin in drugih denarnih dajatev ter sistem zmanjševanja odmernih stopenj zaradi

usklajevanja odmernih osnov. Za dober odstotek letno se bo tudi v naslednjih dveh letih povečevalo število upravičencev do pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

Na področju obveznega zdravstvenega zavarovanja bi morali kot cilj ohraniti zagotovljeno raven zdravstvene varnosti prebivalstva. Ob približno enakih pravicah bo zaradi varčevalnih ukrepov, ki jih narekujejo omejena sredstva, enako dostopnost do zdravstvenih storitev mogoče ohraniti le s širitvijo prostovoljnega zdravstvenega zavarovanja in povečanja neposrednih plačil, katerih deleža se bosta v naslednjih letih povečevala.

Opisane tendence v javnem financiranju so okvir, v katerem bo morala javnofinančna politika pripraviti ustrezno kombinacijo ukrepov za povečevanje prihodkov z ukrepi za zmanjševanje javnofinančnih odhodkov na vseh področjih in jih po potrebi dopolniti, ko bodo znani javnofinančni učinki davka na dodano vrednost. Ob pripravi proračuna za leti 2000 in 2001 bo treba sprejeti jasen cilj o zmernem javnofinančnem primanjkljaju, ki v naslednjih dveh letih ne bi smel preseči letošnjega oziroma bi se moral ustaliti na ravni okoli 0.5% bruto domačega proizvoda.

6.2. DENARNA POLITIKA - Bližnji cilj ostaja denarni agregat M3

Temeljna usmeritev denarne politike je bila in tudi v bodoče ostaja nadaljnje **postopno zmanjševanje inflacije in zagotavljanje stabilnosti domače valute**. V sistemu uravnavanega drsečega tečaja tolarja pa Banka Slovenije intervenira na deviznem trgu v okviru možnosti, ki jih dopuščajo razmere na denarnem trgu.

Bližnji cilj denarne politike v letu 1998 je bil dosežen. Denarni agregat M3 je v letu 1998 porasel za 20.2%, kar je v spodnjem območju zastavljenega cilja. Cilj za leto 1998 je bilo gibanje denarnega agregata M3 v razponu med 18% in 26%. V letu 1998 je bilo zaradi porasta deviznih vlog države pri banki Slovenije prek porasta neto tuje aktive izdanega M3 za 49.3 milijard SIT oziroma za 3.7 milijard SIT manj kot v letu 1997. Monetizacija iz deviznih transakcij je znašala 45.8 milijard SIT, v tem prek menjalnic in deviznega trga 40.2 milijard SIT. Izdajanje denarja prek domačih naložb je znašalo 246.1 milijard SIT, v tem naložbe podjetjem 159.9 milijard SIT, prebivalstvu 58.8 milijard SIT in državi 27.4 milijard SIT. K skupni rasti denarnega agregata M3 je največ prispevala rast agregata (M1-M2), ki zajema tolarске vloge, ki niso M1. Omenjen agregat je bil v zadnjem četrtletju 1998 za 26.8% višji kot v zadnjem četrtletju 1997, tolarске vloge nad enim letom so se povečale celo za 40.9%. Veliko je bilo tudi povečanje vpoglednih vlog pri bankah in BS (za 24%). Devizne vloge prebivalstva pri bankah so porasle za 6.1%.

Banka Slovenije uporablja za bližnji cilj denarne politike širši denarni agregat M3 od leta 1997. Tudi letos se Banka Slovenije ni odločila za spremembo politike. Bližnji cilj denarne politike namreč daje politiki osnovno orientacijo, za tekoče odločanje pa Banka Slovenije spremlja tudi druge pomembne indikatorje denarnega trga in še naprej ocenjuje povpraševanje po denarju (po M1 in po primarnem denarju). Bližnji cilj denarne politike BS za leto 1999 je letna rast denarnega agregata M3 v razponu med 16% in 24%. Pri oblikovanju cilja je Banka Slovenije izhajala iz predpostavk, da bo Slovenija v letu 1999 dosegla 3.5- do 4-odstotno gospodarsko rast, javnofinančni primanjkljaj naj ne bi presegal 0.7% bruto domačega proizvoda, obseg neto finančnih prilivov pa se kljub sprostitvi omejitev finančnih tokov ne bi bistveno povečal. V prvem četrletju se je denarni agregat M3 v povprečju gibal v zastavljenih okvirjih - M3 je bil v prvem četrletju letos v povprečju za 20% večji kot v enakem obdobju lani.

Z uveljavitvijo Pridružitvenega sporazuma med Slovenijo in EU (1. februar 1999) je Banka Slovenije sprostila omejitve na področju kreditnih poslov s tujino ter neposrednih in portfeljskih naložb tujih oseb. V okviru sprememb na področju kreditnih poslov je: (i) bankam omogočeno kratkoročno zadolževanje v tujini, (ii) za banke ukinjena obveznost usklajevanja neto povečanja obveznosti tujih oseb s terjatvami do tujih oseb in (iii) ukinjena obveznost vplačila tolarskega depozita na najeta finančna posojila pri tujih osebah. Na področju neposrednih in portfeljskih naložb tujcev pa so spremembe naslednje: (i) kriterij nakupa delnic z značajem neposredne naložbe je znižan na 10% kapitala oziroma glasovalnih pravic (prej 50%); (ii) neposredna naložba je tudi naložba tuje osebe v vrednostne papirje za obdobje daljše od 4 let (prej 7 let), pri čemer se tuja oseba v tem obdobju odpove razpolagalni pravici; (iii) za portfeljske naložbe v vrednostne papirje imajo tuje osebe odprte skrbniške račune pri pooblaščenih bankah. Banke so dolžne kupiti pravice za nakup deviz v višini stanj na skrbniških računih po premiji, ki je v prvem četrletju letos znašala 2.5%. Po prejšnji ureditvi skrbniških računov so bili stroški vodenja bistveno višji.

Na začetku leta je BS znižala splošno eskontno obrestno mero BS z letne ravni 10% na 8%, s čimer se je znižala tudi obrestna mera za lombardna posojila z letne ravni 11% na 9% in zamudna obrestna mera.

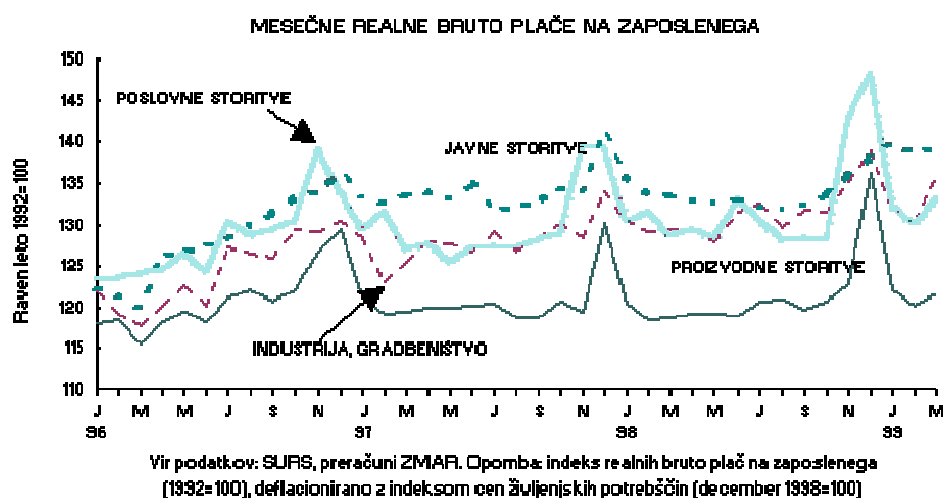
V februarju 1999 je začel veljati novi **Zakon o bančništvu**, ki je usklajen z evropskimi bančnimi direktivami in s temeljnimi načeli za učinkovit bančni nadzor, ki jih je leta 1997 sprejel Baselski komite za bančni nadzor. Z zakonom so urejeni ustanovitev in status bank in hranilnic, njihovo poslovanje in nadzor, jamstvo za bančne vloge ter stečaj in likvidacija bank. S sprejetjem Zakona o bančništvu se za banke pričena obdobje prilagajanja novim pogojem poslovanja. Postopno odpiranje bančnega sistema tujim bankam, ki ga uvaja zakon, bo predvidoma pripomoglo k racionalizaciji poslovanja obstoječih bank in k povečanju konkurence na bančnem trgu.

6.3. POLITIKA PLAČ - Umirjena rast plač po letu 1997 in nov dogovor socialnih partnerjev o politiki plač v obdobju 1999-2001

Socialni partnerji, kot tvorci plačne politike, se zavedajo, da zaostajanje rasti plač za rastjo produktivnosti dela prispeva k povečevanju konkurenčnosti gospodarstva. Zato ostaja zmernost pri rasti plač, kar je usmeritev plačne politike v EU, osnovna usmeritev plačne politike tudi v Sloveniji.

V letu 1998 so plače urejali Zakon o določitvi minimalne plače in o načinu usklajevanja plač ter veljavne kolektivne pogodbe. Zakon je predvidel usklajevanje izhodiščnih plač v višini 85% rasti cen enkrat letno (v januarju 1999), s predvideno predčasno uskladitvijo v primeru hitrejše rasti cen, kot je bila predvidena. Do predčasne uskladitve lani ni prišlo, saj je bila rast cen v okviru predvidene in se je uskladitev plač opravila šele v januarju letos. Tako je prvič do zdaj prišlo do le enkratletnega usklajevanja plač z rastjo cen.

Ob upočasnjeni dinamiki rasti cen je bilo gibanje **plač v zasebnem sektorju odvisno** predvsem **od nihanj v številu delovnih dni v mesecu**. Hitrejša rast plač v zadnjih mesecih leta pa je bila predvsem posledica **izplačil na osnovi poslovnega rezultata**. Realna raven bruto plače na zaposlenega v zasebnem sektorju je bila v septembru 1998 še vedno za okoli 4% pod ravniyo, doseženo v decembru 1997, nato pa se je realna raven do konca leta dvignila za 9%. V letu 1997 je bilo gibanje podobno, vendar nekoliko manj izrazito (realni padeč za 4% do septembra in potem dvig za 6% do konca leta). Lanska decembrska realna bruto plača na zaposlenega v zasebnem sektorju je bila za okoli 4.6% višja kot pred letom dni, v povprečju pa je bila lani za okoli 2.2% višja kot v letu 1997.

V javnem sektorju je rast bruto plače na zaposlenega odvisna od usklajevalnega mehanizma iz Zakona o določitvi minimalne plače in o načinu usklajevanja plač ter delno od pravilnika o napredovanju, ki izhajajo iz Zakona o razmerjih plač v javnih zavodih, državnih

organih in v organih lokalnih skupnosti (večji del napredovanj se bo izvedel v marcu prihodnjega leta). Rigidnost izhodiščne plače v javnem sektorju, ki je popolnoma neodvisna od splošne rasti v gospodarstvu, povzroča precej težav v plačnem sistemu javnega sektorja. Zaradi tega se stalno pojavljajo zahteve po povečanju plač v kolektivnih pogodbah dejavnosti v obliki dodatkov. V decembru lani je bila bruto plača na zaposlenega v javnih storitvah (zajetje je širše kot samo javni sektor) realno za 2.3% nižja kot decembra 1997, samo v zdravstvu, kjer so bili konec leta v njihovi kolektivni pogodbi uvedeni dodatki k plači, se je povečala za okoli 1%, v drugih storitvah, kjer pa večinski del predstavljajo pridobitniške dejavnosti, ki se ne financirajo iz javnofinančnih sredstev so se povečale za okoli 4%. **Povprečna bruto plača na zaposlenega v javnih storitvah je leta 1998 ohranila realno raven iz preteklega leta.** Zaposleni v javnih storitvah predstavljajo dobro četrtnino vseh zaposlenih in je **ničelna realna rast njihovih plač pripomogla k zelo umirjeni globalni rasti bruto plače na zaposlenega.**

V letu 1998 je bila slovenska bruto plača na zaposlenega nominalno višja za 9.6% glede na preteklo leto, realno pa za 1.6% in je zaostajala za produktivnostjo dela za več kot dve odstotni točki.

Zakon o določitvi minimalne plače in o načinu usklajevanja plač iz leta 1997 je letos urejal plače do sprejetja Zakona o minimalni plači, o načinu usklajevanja plač in regresu za letni dopust v obdobju 1999-2001 v mesecu maju. V novem zakonu se je ohranil mehanizem usklajevanja plač z rastjo cen, kot je bil v prejšnjem zakonu. Mehanizem usklajevanja pa je bil nekoliko dopolnjen le za letos zaradi uvedbe davka na dodano vrednost. Tako je letos predvidena uskladitev pri plači za mesec avgust za 85% rasti cen v prvih šestih mesecih. S tem naj bi se ublažil negativni učinek davka na kupno moč prebivalstva. Dodatno je predviden tudi dodatek k plačam, ki so pod slovenskim povprečjem, kot socialno naravnan ukrep. V januarju 2000 se bodo plače uskladile še za razliko v rasti cen od avgustovske uskladitve, vendar se bo pri tem, na osnovi dogovorjenega načina, izločil morebitni učinek dviga cen zaradi uvedbe davka na dodano vrednost. Ravno tako je tudi za letos predvidena □varnostna zaklopka□ za predčasno uskladitev (če cene presežejo 6.8-odstotno rast). Dodatno se pri hitrejši rasti cen od 6.8-odstotne upošteva tako ugotovljeno razliko v rasti cen v celoti (100%) pri naslednji redni uskladitvi plač, ki je meseca januarja 2000. V letu 2000 je že predvidena samo enkratna uskladitev plač za rast cen, in sicer v mesecu januarju naslednjega leta (2001). Seveda je vgrajena tudi □varnostna zaklopka□ v primeru, da bi bila rast cen hitrejša od 4-odstotne. Če bi v letu 2000 bila rast cen višja od 5-odstotne, tedaj bi bilo treba upoštevati razliko v rasti cen od 5% dalje v celoti (100%) za uskladitev plač pri redni januarski uskladitvi (2001).

Letošnja gibanja bruto plače na zaposlenega so v predvidenih okvirih. Januarja in februarja je bruto plača na zaposlenega upadala nominalno, kar je sezonski vpliv visokih enkratnih povečanj plač ob koncu preteklega leta, marčevsko 2.5-odstotno povečanje plač predvsem v zasebnem sektorju pa je bilo posledica večjega števila delovnih dni v mesecu. Ocenjujemo, da bo v zasebnem sektorju in v javnih storitvah na osnovi predvidenih gibanj plač zaradi izrednega usklajevanja in upoštevanja dodatka k plači ter izplačevanja trinajstih plač v

zasebnem sektorju **bruto plača na zaposlenega porasla realno za okoli 2%** in bo zaostajala za ocenjeno okoli 3-odstotno rastjo produktivnosti dela za okoli eno odstotno točko. Približno enako bo porasla bruto plača na zaposlenega tako v zasebnem sektorju kot v javnih storitvah. V javnem sektorju se bo namreč poznala januarska uskladitev za rast cen v preteklem letu ter izredna medletna uskladitev, zaradi česar v teh dejavnostih letos ne bo prišlo do realnega padca plač.

V letu 2000 se predvideva dokaj umirjena rast plač v zasebnem sektorju, gibanja bodo odvisna predvsem od števila delovnih dni v mesecu med letom in pa od izplačil na osnovi poslovnega rezultata ob koncu leta. V javnem sektorju pa bodo plače na zaposlenega nekoliko bolj porasle. Realno stagniranje plač v tem sektorju v letu 1998 je imelo za posledico posamezne zahtevke po povišanju dodatkov, določenih v kolektivnih pogodbah dejavnosti. Prvi so bili v zdravstvu, kjer se je dodatek povišal ob koncu leta 1998 in se bo še ob koncu letošnjega leta. Sledilo je šolstvo, ki bo povišalo dodatke konec letošnjega leta in v prvi polovici leta 2000. Do podobnih povišanj bi utegnili priti zaradi ohranjanja razmerij med posameznimi dejavnostmi tudi v ostalih dejavnostih javnega sektorja. Vsekakor bo povišanje dodatkov vplivalo na realno rast bruto plače na zaposlenega v javnem sektorju. Aneks h kolektivni pogodbi za negospodarske dejavnosti, ki pokriva dejavnosti javnega sektorja, financirane iz javnofinančnih sredstev, je določil, da se bo izhodiščna plača v teh dejavnostih povišala za 1% v decembru 2000. Bruto plače na zaposlenega v zasebnem sektorju bodo tako po ocenah realno porasle za okoli 2%, plače v javnih storitvah pa okoli 4% in bo **skupna bruto plača na zaposlenega realno porasla za okoli 2.5%** glede na preteklo leto. Na osnovi ocenjene 3.4-odstotne rasti produktivnosti dela bo bruto plača na zaposlenega zaostajala za okoli eno odstotno točko za rastjo produktivnosti.

V letu **2001** se bo gibanje plač umirilo tudi v javnem sektorju in zato predvidevamo, da bo bruto plača na zaposlenega v obeh sektorjih skupaj realno porasla za **okoli 2.3%** in bo za več kot eno odstotno točko zaostajala za rastjo produktivnosti dela. V letu 2001 bodo medsebojna razmerja plač po posameznih dejavnostih javnega sektorja približno usklajena in bi to bil najbolj ugoden čas za uvedbo ustreznega plačnega sistema. Predvsem bi bilo potrebno ves razvejani sistem dodatkov, ki so bili uvedeni zaradi zaostajanja izhodiščnih plač v negospodarstvu za splošno rastjo plač, vključiti v plače in ugotoviti, kakšna so tako dobljena razmerja plač. Sistem uspešnosti bi bilo potrebno nekoliko nadgraditi ob sistemu rednega napredovanja. Dodatke, ki dejansko izvirajo iz specifik dejavnosti, bi bilo treba ohraniti v kolektivnih pogodbah posameznih dejavnosti. Vlada mora pri pogajanjih za spremembe pri kolektivnih pogodbah, kjer nastopa kot delodajalec delovati usklajeno in enotno ter upoštevati dane proračunske omejitve. Enotni plačni sistem bi moral zajeti vse dejavnosti, ki se financirajo iz javnofinančnih sredstev, ker bo le na ta način obvladljiv del javnofinančnih odhodkov, ki zadeva plače.

Minimalna plača se je po Zakonu o določitvi minimalne plače in o načinu usklajevanja plač usklajevala na enak način kot plače, poleg tega pa še enkrat letno z ocenjeno realno rastjo bruto domačega proizvoda. V maju letos sprejeti Zakon o minimalni plači, načinu usklajevanja plač in o regresu za letni dopust v obdobju 1999-2001 je to enkratletno

povečanje zaradi rasti bruto domačega proizvoda omejil na raven, ko bo minimalna plača dosegla 58% povprečne bruto plače na zaposlenega po kolektivnih pogodbah. Ob preseganju te ravni se enkratletna uskladitev z rastjo bruto domačega proizvoda ne izvaja, dokler se ne ugotovi, da znesek minimalne plače ponovno ne dosega tako določene ravni. Namen omejitve nadaljnega usklajevanja z rastjo bruto domačega proizvoda je posledica bojazni, da lahko previsoka raven minimalne plače preveč poseže v razpone v spodnjih tarifnih razredih in s tem v notranjo politiko delitve plač v podjetjih oziroma da se utegnejo pojaviti celo negativni učinki minimalne plače na zaposlenost.

Upočasnjena realna rast **prejemkov za povračilo v zvezi z delom in drugih prejemkov od dela ter izplačila po pogodbah o delu in po avtorskih pogodbah**, ki je bila značilna za zadnja leta, se je v letu 1998 prevesila že v nominalni padec. Omenjeni prejemki so se v primerjavi z maso plač začeli zmanjševati. Čeprav se je njihov delež zmanjšal le za dobro odstotno točko (od 44% na slabih 43%), je to že precejšen dosežek, posebej ker se ta tendenca nadaljuje z nezmanjšanim tempom tudi letos. Lani sta bila Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o prispevkih za socialno varnost, ki je razširil osnovo za plačevanje prispevkov tudi na druge prejemke iz delovnega razmerja, in Zakon o višini stroškov v zvezi z delom in nekaterih drugih prejemkov, ki je znižal prej višja izplačila tovrstnih prejemkov v javnem sektorju na raven teh izplačil v zasebnem sektorju. Ta zakona sta v veliki meri pripomogla k odločnejši preusmeritvi dinamike teh prejemkov. Težko bi bilo oceniti, kolikšno je zaradi tega zmanjšanje stroškov dela, vsekakor pa je doprineslo k večji preglednosti strukture teh stroškov.

6.4. POLITIKA TRGA DELA - Bolj aktivna politika zaposlovanja, ki skuša slediti smernicam EU na področju politike zaposlovanja

Vztrajno visoka brezposelnost v Evropi v devetdesetih letih je pripeljala do uvrstitve zagotavljanja visoke ravni zaposlenosti med pomembnejše družbenoekonomske cilje razvoja EU. Z Amsterdamsko pogodbo je tšpodbujanje zaposlovanja postalo stvar skupne skrbi in koordinacije. Cilj - visoka raven zaposlenosti - pa naj bi bil upoštevan pri oblikovanju in uresničevanju vseh politik in aktivnosti EU. V letu 1997 so bile prvič oblikovane skupne smernice politike zaposlovanja v EU, ki določajo štiri osnovne stebre te politike: I. Povečevanje zaposljivosti prebivalstva, II. Pospeševanje podjetništva in podjetniške miselnosti, III. Pospeševanje in spodbujanje prilagodljivosti posameznikov in podjetij, in IV. Izenačevanje možnosti zaposlovanja moških, žensk in prizadetih skupin.

Celosten pristop k reševanju problema brezposelnosti ne temelji zgolj na klasičnih aktivnih programih zaposlovanja, temveč politiko zaposlovanja postavlja kot splet ukrepov na področju fleksibilizacije poslovanja in zaposlovanja, fiskalnih spodbud, ukrepov za pospeševanje podjetništva, ukrepov za povečanje usposobljenosti delovne sile, vključno s

povečevanjem formalne izobrazbene ravni delovne sile in ukrepov, ki zagotavljajo različnim družbenim skupinam enakopravnost dostopa do dela.

Za rast zaposlenosti in zmanjšanje brezposelnosti v prihodnjih letih v Sloveniji ne bo zadostovala zgolj aktivnejša politika zaposlovanja (več aktivnih programov zaposlovanja, vključno s programi javnih del). Cilj bo uresničljiv le, če bomo uspeli ustvariti spodbudno okolje za nastajanje novih in rast malih in srednjih podjetij, hitrejšo rast podjetniških investicij (domačih in neposrednih tujih investicij), hitrejši tehnološki razvoj in večja vlaganja v človeški kapital. S takim pristopom pa problem brezposelnosti in politika zaposlovanja nista več pretežno v domeni Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, temveč morata biti prisotna pri oblikovanju vseh ukrepov ekonomske politike, ki jih sprejema Vlada. Hkrati pa odgovornost za reševanje problema brezposelnosti ni več zgolj v domeni Vlade, temveč v rokah vseh socialnih partnerjev bodisi na nacionalni bodisi na regionalnih ravneh.

Čeprav je mednarodno primerljiva stopnja brezposelnosti v Sloveniji nižja kot v EU, pa je brezposelnost tudi v Sloveniji resen ekonomski in družbeni problem. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve je lani začelo s pripravo Pregleda trga dela in Strategije dolgoročnega razvoja trga dela do leta 2006. Pripravlja pa se tudi Nacionalni akcijski program zaposlovanja za leti 2000 in 2001, ki se problema brezposelnosti ne loteva zgolj s tradicionalnimi aktivnimi programi politike zaposlovanja, temveč skuša v slovenske razmere vpeljati nov celosten pristop k reševanju brezposelnosti, ki sledi usmeritvam politike zaposlovanja v EU. Smernicam politike zaposlovanja v EU skuša slediti tudi že Program ukrepov aktivne politike zaposlovanja v letu 1999. Program vsebuje ukrepe za povečanje zaposljivosti prebivalstva (priprava brezposelnih za zaposlitev, javna dela itd.), ukrepe za pospeševanje podjetništva in podjetniške miselnosti (pomoč pri samozaposlovanju, sofinanciranje lokalnih projektov), ukrepe za pospeševanje prilagodljivosti posameznikov in podjetij (preusposabljanje zaposlenih, pospeševanje novega zaposlovanja, vladni projekt pomoči pri revitalizaciji podjetij itd.) ter ukrepe za izenačevanje možnosti za zaposlitev (žensk, invalidov, težje zaposljivih, Romov). V vse oblike programov naj bi bilo vključenih več kot 114 tisoč oseb, celotni stroški izvajanja programov pa znašajo okoli 0.7% ocenjenega bruto domačega proizvoda v letu 1999.

Del sprememb so v politiko trga dela prinesle že lani sprejete spremembe Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti, ki so na novo definirale status brezposelne osebe oziroma definirale obveznosti registriranih brezposelnih, spremenile kriterije za upravičenost do nadomestil za primer brezposelnosti in trajanja prejemanja za nekatere kategorije brezposelnih. Z aktivnejšim pristopom k iskanju zaposlitve (priprava zaposlitvenega načrta za vsakega brezposelnega) naj bi se zmanjšal učinek čakanja na zaposlitev do izteka upravičenosti do nadomestila za brezposelnost. Ker v skladu z novim zakonom brezposelni, ki so vključeni v javna dela, niso več brezposelni, temveč dobijo status zaposlenih, zaposlenost v prvih mesecih narašča, brezposelnost pa se sorazmerno hitro zmanjšuje.

7. PROJEKCIJE OSNOVNIH MAKROEKONOMSKIH KATEGORIJ DO LETA 2003

7.1. IZHODIŠČE

Po uspešnem prehodu iz regionalnega v nacionalno gospodarstvo na začetku devetdesetih let je Slovenija stopila na pot razvojnega dohitevanja razvitih tržnih gospodarstev. Lani je tako bila ponovno dosežena raven bruto domačega proizvoda iz leta 1987, ko je gospodarska rast začela upadati. Zaradi gospodarskega in političnega kolapsa bivše Jugoslavije je Slovenija do leta 1993 izgubila okoli 20% gospodarske moči in je le-to kasneje, v obdobju transformacijskega okrevanja, postopoma nadoknadila. V tem času so bile izvedene številne strukturne spremembe v gospodarstvu, dosežena osnovna makroekonomska stabilizacija in uveljavljene osnovne prvine tržno-socialnega ekonomskega sistema. Gospodarski razvoj se je odvijal v precejšnji odvisnosti od gospodarskih gibanj pri najpomembnejših trgovinskih partnericah. Dogajanja v mednarodnem okolju so odločilno zaznamovali odprtost EU za gospodarsko sodelovanje, integracijska prizadevanja ter nestabilnost in nadaljevanje vojaškega obračunavanja v državah bivše Jugoslavije. Ekonomsko in politično okolje v Evropi naj bi bilo tudi v prihodnje odločilno. Razširitev Evropske unije je nova velika priložnost in nov razvojni izziv za vse države kandidatke za vstop. Še posebej pa za tiste, ki so že v procesu pristopnih pogajanj, in so deležne politične in finančne pomoči skupaj s pritiski za čim hitrejšo prilagajanje pravnemu redu, ki velja na notranjem evropskem trgu. V okviru Partnerstva za pristop tudi Slovenija prejema pomoč za prevzem pravnega reda EU. Prehod v nov ekonomski sistem še ni povsem zaključen in prav tako ne podjetniško prestrukturiranje in makroekonomska stabilizacija. Stroški, ki so s tem povezani, bi nastopili v vsakem primeru, vendar bi jih, ob kakršnikoli drugi izbiri, moralo v celoti nositi slovensko gospodarstvo samo. Za pomoč državam, ki se pripravljajo na članstvo, je EU ustanovila tri finančne instrumente (SAPARD, ISPA in novi PHARE), ki bodo pričeli delovati z letom 2000 in bodo vse do članstva podpirali razvojna prizadevanja držav kandidatk. Še bolj kot finančna pomoč so dragoceni gospodarski in kulturni stiki ter sodelovanje Slovenije v skupnih razvojnih programih.

Razvojna strategija Slovenije za obdobje do vstopa je pregledna. Poti in naloge za doseganje zastavljenih ciljev so podrobno zapisane v Državnem programu za prevzem pravnega reda EU do leta 2002, ekonomska politika Vlade Republike Slovenije pa je opredeljena v Skupni oceni prednostnih nalog Slovenije na področju ekonomske politike (EC; 1998a). Tudi nova Strategija gospodarskega razvoja (SGRS II), s katero naj bi se Slovenija soočila s časom polnopravnega članstva v EU, je že v pripravi. V delovni fazi je SGRS II opredelila dva razvojna scenarija. Scenarij, ki bi uspel strniti družbene sile za razvojni preboj na višjo raven odličnosti in mednarodne konkurenčnosti države kot celote, bi lahko omogočil vključitev v EU z letom 2003. Slovenija bi s takšnim razvojnim konceptom stopila na pot dohitevanja najbolj razvitih evropskih držav. Razvojna alternativa je podaljševanje sedanjega stanja s počasnimi in negotovimi premiki v smeri ustvarjanja sodobnega tržnega gospodarstva. Ob sicer ne slabih makroekonomskih kazalcih (zmerni gospodarski rasti, nadaljevanju trenda

počasnega zniževanja inflacije in stagnaciji stopnje brezposelnosti) pa bi tehnološko prenovu in nov razvojni zagon na mikro ravni še naprej zavirale obremenitve, izhajajoče iz počasnega in nezadostnega prestrukturiranja javnega sektorja in državne uprave. Takšen razvoj bi bil skladen z odloženo vključitvijo Slovenije v EU proti koncu desetletja. Kateri od obeh povzetih scenarijev se bo dejansko uresničil, pa je odvisno tudi od pripravljenosti EU na razširitev. Brez sporazuma držav članic za nadaljnje poglobljanje notranjega trga in izvedbo potrebnih reform tudi hitra razširitev EU ne bo mogoča.

V poročilu povzemamo predpostavke za uresničevanje ugodnejšega scenarija, to je tistega, ki predpostavlja, da bo ekonomska politika na prehodu v novo tisočletje, kljub volilnemu letu, zmogla naloge, ki jih je zastavila v sprejetih strateških dokumentih. Še posebej kritična bo letošnja proračunska razprava, od katere se pričakuje, da bo prestrukturirala izdatke državnega proračuna v korist razvojnih nalog. Do konca oktobra letos naj bi Slovenija tudi predložila Evropski komisiji triletni Preliminarni državni plan 2000-2002, v katerem naj bi se opredelila do dolgoročnih razvojnih prioritet, proračunska razprava pa je tista, ki bi morala te prioritete udejanjiti.

Povečana zahtevnost sprejemanja državnega proračuna za leto 2000 gotovo ne bo prispevala k lažjemu premagovanju težav ekonomske politike pri doseganju in usklajevanju ključnih makroekonomskih ciljev (znižanje inflacije, hitra gospodarska rast in povečanje zaposlenosti). Pri javnofinančni in cenovni politiki so neznanka dejanski učinki novo uvedenega davka na dodano vrednost. Za prekinitev dolgotrajnega obdobja gospodarske rasti brez rasti zaposlovanja bo potreben drugačen pristop k reševanju problema brezposelnosti in k spodbujanju zaposlovanja. Gospodarska rast bo odvisna od mednarodne konjunktуре in uspešnosti ekonomsko političnih odločitev. Več pozornosti in sredstev bo potrebnih za spodbujanje uspešnih in pravočasno prestrukturiranje tistih, ki izgubljajo konkurenčnost, in manj jih bo na voljo za podjetja, ki so že v težavah. Za to bo potrebna t'vitkaĀ, sposobna in motivirana in nepolitizirana državna uprava. Potrebno pa bo tudi bolj usklajeno delovanje nosilcev ekonomske politike. Socialni partnerji so s svojim dogovorom tak koncept dogodkov že podprli. Ne nazadnje, potrebno bo spodbuditi razvojne potenciale na lokalni in regionalni ravni, ki so danes še v precejšnji meri neizkoriščeni. Nov zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja bo vzpostavil ustrezno infrastrukturo, ekonomska politika pa bo morala, v večji meri kot do sedaj, razvojne probleme razreševati tam, kjer nastajajo, to je v slovenskih regijah. Pri tem bodo ključno vlogo odigrala regionalna razvojna partnerstva oziroma sodelovanje vseh, ki jih določen razvojni problem interesno zadeva. Razvojni intervencionizem države bo na ta način dobil drugačno, evropsko bolj skladno podobo.

V prihodnjih letih naj bi se še izboljšala strukturna razmerja v primarni in končni delitvi bruto domačega proizvoda. Delež plač in stroškov države naj bi se znižal, delež nacionalnega varčevanja in sredstev, ki ostanejo v podjetjih in so namenjena za razvoj, pa povečal. To naj bi zagotovilo zadostno raven nacionalnega varčevanja in prispevalo k ohranitvi javnofinančnega in plačilnobilančnega ravnovesja. Slovenija potrebuje razvojno pomoč EU, ki bi pomagala financirati stroške prehoda in spodbudila domače razvojne pobude in finančne vire (predvsem zasebnega sektorja). Je pa nujno, da dolgoročna trdnost ekonomskega sistema

temelji na konkurenčnosti domačega gospodarstva, ki mora vključevati tudi ustrezno raven domačega varčevanja. Gospodarstvo kot celota se je lani že rešilo iz trdečih številč¹, s čemer je bil ustvarjen eden od temeljev za investicijski zagon tudi v predelovalnih dejavnostih. Postopno bi se zato lahko zmanjšala vloga države na področju investiranja. Ob izpeljavi strukturnih reform in partnerski (spodbujevalni) vlogi države, kar predvidevajo veljavni strateški dokumenti, naj bi investicije in tehnološki razvoj v podjetjih zagotavljali možnosti za nadaljnjo rast produktivnosti dela in hitrejšo gospodarsko rast v prihodnjih letih.

7.2. GOSPODARSKA RAST IN INVESTICIJE - Hitrejša gospodarska rast je odvisna od učinkovitosti investicij in napredka pri reformah

Slovenija potrebuje hitro in stabilno gospodarsko rast za dokončanje prehoda v tržni ekonomski sistem in vključitev v notranji evropski trg. Za doseganje dinamične gospodarske rasti pa bodo pomembna tako hitrost pri spremembah v domačem institucionalnem okolju kot tudi dogajanja na mednarodnih finančnih trgih, gospodarska gibanja pri naših pomembnejših trgovinskih partnericah in ponovna oživitev gospodarskih tokov z državami bivše Jugoslavije. Zasebna in javna poraba bosta v prihodnjih letih nekoliko manj prispevali h gospodarski rasti. Aktivna dohodkovna in javnofinančna politika bosta namreč z omejevanjem obeh oblik porabe skušali podpirati povečanje izvozne konkurenčnosti gospodarstva.

Tabela 18: Domača končna potrošnja Slovenije

Stalne cene 1999	Strukture v %			Realne stopnje rasti v %	
	1999	2000	2003	2000	Povprečje 2001-2003
Končna potrošnja	76.2	76.1	75.0	3.6	4.1
- zasebna potrošnja	55.5	55.4	54.7	3.6	4.2
- državna potrošnja	20.7	20.7	20.3	3.6	4.0
Investicije v osnovna sredstva	24.9	25.6	27.2	6.6	6.8

Vir: Ciljni razvojni scenarij ZMAR

Dinamika gospodarske rasti v prihodnjih letih bo v veliki meri odvisna tudi od strukture bruto investicij. Vloga države kot sedanjega prevladujočega neposrednega investitorja se bo morala v prihodnjih letih zmanjšati, hkrati pa bo morala država podpreti prodorne razvojne programe podjetij in regij, ki so v nacionalnem interesu. Gospodarska rast bo le tako lahko bolj neposredno povezana z novimi poslovnimi investicijami. Za rast izvoza in proizvodnje so potrebni povsem novi proizvodni programi in novi proizvodi. Možnosti povečevanja

proizvodnje skozi širitev obstoječih kapacitet in programov so praktično izčrpane. V prihodnjih nekaj letih naj bi bruto investicije že presegle dolgoročno ustrežno raven (okoli 25% bruto domačega proizvoda). Za zagotovitev njihovega nadaljnjega prispevka h gospodarski rasti je zato treba predvsem povečati njihovo učinkovitost.

Zaključek procesa lastninjenja družbene lastnine je prinesel nove lastnike, ki pa sedaj še ne obnašajo vsi razvojno pozitivno. Negativna razvojna paradigma je še vedno prisotna v podjetjih, ki so v glavnem v lasti Slovenske razvojne družbe. Zato je za nadaljnji razvoj nujno potrebno čim prej počistiti s to negativno dediščino neustrezne gospodarske strukture iz preteklosti.

Makroekonomska politika bo morala poskrbeti za še bolj stabilno in investicijam prijazno ekonomsko okolje. Znižanje inflacije in obrestnih mer na evropsko primerljivo raven, ohranitev zunanje ravnotežja z doseganjem makroekonomske zdržnega primanjkljaja v plačilni bilanci ter ohranjanje notranjega javnofinančnega ravnotežja, nadaljnja internacionalizacija domačega gospodarstva in odpiranje trga tuji konkurenci in tujim investicijam naj bi bile poglobitve usmeritve tekoče ekonomske politike. Skupaj z izvedbo strukturnih reform in napredkom pri sprejemanju pravnega reda EU bi to lahko zagotovilo nadaljnje izboljšanje kreditnega ratinga Slovenije in zmanjšanje deželne rizika. Izkušnje nekaterih držav v procesu pogajanj za vključitev v EU pa kažejo, da potencialno pozitivne učinek na priliv neposrednih tujih investicij daje tudi bližina pričakovanega trenutka vključitve.

Razvojni vzorec v industriji, ki temelji zgolj na širitvi obstoječe proizvodnje, ki jo je mogoče prodati na tujih trgih, ni ustrezen tudi z naravovarstvenega vidika. Nujna je aktivna strategija zniževanja onesnaževalne intenzivnosti (s tehnično prenovo, uporabo ekonomskih instrumentov za racionalnejšo porabo energije in surovin ter z vgrajevanjem čistilnih naprav). K temu lahko odločilno pripomorejo cenovna politika energentov, tehnološka politika ter prilagoditev davčne politike. Slovenija je ratificirala t.i. Kiotski sporazum, s katerim se je obvezala, da bo znižala raven emisije toplogrednih plinov na dogovorjeno raven. Izvajanje določil Kiotskega protokola je eno ključnih vprašanj razvoja sektorja energetike in prometa v Sloveniji. Obenem je to eno pomembnejših ekonomskopolitičnih vprašanj, kajti le s kombinacijo ustreznih ukrepov na različnih področjih (cenovnem, davčnem, zunanjetrgovinskem, ipd.) bo mogoče izpolniti prevzete obveznosti.

Ciljni razvojni scenarij računa na zmerno povečevanje stopnje gospodarske rasti na 4 do 5.5 % v obdobju 2001-2003. Previdnost pri ocenah narekuje že dosežena raven gospodarske razvitosti Slovenije, ki je višja od drugih držav v tranziciji. V takih okoliščinah je vsaka odstotna točka gospodarske rasti uspeh, še posebej, če je država soočena z nujnostjo nadaljnje stabilizacije, s prestrukturiranjem v proizvodnji in velikimi spremembami institucionalnega sistema. Eden od elementov, ki preprečujejo doseganje višjih stopenj gospodarske rasti, je nujno potrebna pospešitev izvajanja programa sanacije podjetij v lasti Slovenske razvojne

družbe, ki pa seveda lahko na drugi strani prinese izpad proizvodnje podjetij, ki nimajo zanemarljivega prispevka v obsegu proizvodnje in izvoza. Zastavljene stopnje gospodarske rasti zagotavljajo Sloveniji razvojno dohitevanje bolj razvitih držav EU.

7.3. PROIZVODNA STRUKTURA BRUTO DOMAČEGA PROIZVODA - Povečanje deleža storitvenega sektorja ob rasti industrijske proizvodnje

Ciljni scenarij predvideva nadaljnje povečevanje deleža storitvenih dejavnosti v strukturi dodane vrednosti, ki neposredno podpirajo rast proizvodnje industrijskih dejavnosti. Pri čemer naj bi k temu povečevanju prispeval predvsem hitrejši razvoj tržnih storitev. Kmetijstvo naj bi v skladu z naravnimi možnostmi pridelave prilagodilo proizvodno strukturo, to je povečalo rastlinsko pridelavo in živinorejo, ki temelji na doma pridelani krmi (govedoreja, drobnica, prašičereja). To bo spodbujala tudi država s prilagajanjem instrumentarija kmetijske politike evropskim rešitvam ter s povečanimi intervencijami v prioritetna področja kmetijstva.

Delež industrije in gradbeništva naj bi se v prihodnjih letih ustalil na okoli 37% dodane vrednosti. Rast dodane vrednosti v predelovalnih dejavnostih bi se v prihodnjih letih gibala okoli 4%, spremljala bi jo tudi zmerna rast dejavnosti oskrbe z energijo, plinom in vodo. Hitrejšo dinamiko rasti od ciljne rasti bruto domačega proizvoda naj bi dosegalo gradbeništvo. Delež državnih oziroma netržnih storitev v bruto domačem proizvodu naj bi se postopno zmanjšal, delež tržnih storitev pa povečal. Poleg turizma, prometa in trgovine ter tržnega dela storitev zdravstva in šolstva naj bi največji razmah doživele finančne storitve, kjer Slovenija še močno zaostaja za razvitimi sosednjimi državami. Delež storitev v dodani vrednosti naj bi se do leta 2003 presegel 61%.

Tabela 19: Struktura BDP in dodane vrednosti po dejavnostih NACE Rev. 1

	Struktura v %				
	1999	2000	2001	2002	2003
	stalne cene 1999				
1. Dodana vrednost	85.5	85.5	85.4	85.3	85.1
Dodana vrednost	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
- Kmetijstvo, ribištvo (A+B)	4.4	4.4	4.3	4.1	4.0
- Industrija in gradbeništvo (C+D+E+F)	37.1	37.0	36.9	36.6	36.2
- Storitve (G...O)	60.7	60.9	61.0	61.4	61.9
- Inputirane bančne storitve	-2.3	-2.2	-2.2	-2.1	-2.0
2. Neto davki na proizvode in storitve	14.5	14.5	14.6	14.7	14.9

3. Bruto domači proizvod (3=1+2)	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
---	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------

Vir: Ciljni razvojni scenarij ZMAR

7.4. DEMOGRAFSKA GIBANJA, ZAPOSLENOST IN BREZPOSELNOST

Zaradi nizke rodnosti, ki smo ji priča tudi konec devetdesetih, in nizkega selitvenega prirasta bo število prebivalcev v Sloveniji v naslednjih letih še naprej stagniralo. Prebivalstvo se stara: delež otrok se zmanjšuje, povečuje pa se delež prebivalstva, starejšega od 65 let. Obseg delovno sposobnega prebivalstva (v starosti 15-64 let) bo do leta 2003 sicer še počasi naraščal, nato pa se bo začel zmanjševati. Lahko pričakujemo, da se bo sedanja nizka stopnja aktivnosti tega prebivalstva, ki je še vedno posledica preteklih prevelikih odlivov s trga dela zaradi upokojevanja in povečanega vpisa študentov, tako kot v preteklih dveh letih tudi v prihodnjih počasi povečevala. Tako bi se po ocenah povečala tudi ponudba na trgu dela. V naslednjih letih lahko pričakujemo povečan priliv diplomantov, priliv mladih brez končane poklicne ali srednje izobrazbe pa se zmanjšuje. Sedanja starostna sestava aktivnega prebivalstva ne kaže na bistvena povečanja letnega števila novih upokojitev, zato bo tudi število upokojencev v tem obdobju le počasi naraščalo. Delež aktivnega prebivalstva bi se v prihodnjih letih povečeval.

Tabela 20: Aktivno prebivalstvo, zaposleni in brezposelni v Sloveniji (v 000)

	1999	2000	povprečje 2001-2003
Prebivalstvo	1979.2	1979.2	1977.3
- prebivalstvo v starosti 15-64 let	1385.5	1386.5	1387.6
Aktivno prebivalstvo	872.3	876.4	888.5
- v % od prebivalstva v starosti 15-64 let	63.0	63.2	64.0
Zaposlenost	749.3	754.9	773.6
- letne spremembe v %	0.6	0.7	1.0
Registrirani brezposelni	122.9	121.5	115.0
Brezposelni iskalci zaposlitve (po metodologiji ILO) - stopnja v %	8.0	8.0	7.5

Vir: Ocene in ciljni razvojni scenarij ZMAR

Nadaljnji razvoj zaposlenosti in brezposelnosti bo v veliki meri odvisen od uspešnosti ekonomske politike pri spodbujanju gospodarske rasti ter vlaganj v znanje in povečanje

učinkovitosti v proizvodnji. Demografska gibanja in potrebna rast produktivnosti dela ne bosta omogočali hitrega zmanjševanja brezposelnosti. Pričakovani povečani obseg zaposlenosti bo mogoče doseči le ob aktivni dohodkovni politiki, ki bi zagotavljala zmerno zaostajanje rasti plač za rastjo produktivnosti dela, in dobro pripravljeni ter vodeni politiki zaposlovanja. Nov celosten pristop k reševanju problema brezposelnosti, ki ga bo v prihodnjih letih po vzoru EU skušala uveljaviti tudi Slovenija, namreč ne temelji le na klasičnih aktivnih programih zaposlovanja, temveč politiko zaposlovanja postavlja kot splet ukrepov, ki segajo tudi na področje regulative ustanavljanja podjetij, spodbujanja vseživljenjskega učenja in povečevanja izobrazbene ravni prebivalstva ter ukrepov na področju fleksibilizacije poslovanja in zaposlovanja.

7.5. EKONOMSKI ODNOSI S TUJINO - Povečanje plačilnobilančnega primanjkljaja ob realni rasti blagovnih in storitvenih tokov

Ciljni razvojni scenarij računa na okoli 7-odstotno povprečno realno rast izvoza blaga v obdobju 2001-2003, ki naj bi bila dosežena tudi s povečano mednarodno konkurenčnostjo slovenskih predelovalnih dejavnosti. Domači trg je dolgoročno gledano mnogo premajhen za zagotovitev zadostnega domačega povpraševanja. Poleg tega naj bi bilo domače povpraševanje omejevano s predpostavljeno dohodkovno politiko, ki bo tudi v prihodnjih letih zagotavljala zaostajanje rasti stroškov dela za rastjo produktivnosti dela. Le nekoliko hitrejša rast uvoza blaga naj bi zagotavljala zadostno uvozno komponento domači proizvodnji (uvoz repromateriala) in naraščajočim investicijam (uvoz opreme in tehnologije).

Povečanje realnega obsega izvoza blaga bo mogoče (tudi zaradi okoljevarstvenih omejitev) le s povečanjem deleža dodane vrednosti v enoti izvoženega blaga. Okrepljena investicijska aktivnost, v povezavi z boljšo oskrbljenostjo s kvalitetnimi materiali iz uvoza, naj bi omogočila proizvodnjo novih izdelkov, ki bodo bolj konkurenčni na svetovnih trgih. Zgolj ekstenzivno (količinsko) povečevanje izvoza blaga v okviru obstoječih proizvodnih programov ima svoje prostorske in naravovarstvene omejitve pa tudi omejitve na strani tujega povpraševanja, in za Slovenijo ni primerna razvojna usmeritev.

Tabela 21: Tekoči račun plačilne bilance

	v mio USD			kot % v BDP			realne stopnje rasti v %	
	1999	2000	2003	1999	2000	2003	2000	pov. 2001-2003
Izvoz blaga in storitev	11,340	11,850	14,410	55.9	56.3	59.7	4.5	6.7

- izvoz blaga	9,290	9,755	11,530	45.8	46.3	47.8	5.0	6.9
- izvoz storitev	2,050	2,095	2,880	10.1	10.0	11.9	2.0	6.2
Uvoz blaga in storitev	11,750	12,320	15,070	57.9	58.5	62.4	4.9	7.0
- uvoz blaga	10,190	10,730	12,960	50.2	51.0	53.7	5.3	7.1
- uvoz storitev	1,560	1,590	2,110	7.7	7.6	8.7	2.6	6.7
Saldo blaga in storitev	-410	-470	-660	-2.0	-2.2	-2.7		
- blago	-900	-975	-1,430	-4.4	-4.6	-5.9		
- storitve	490	505	770	2.4	2.4	3.2		
Saldo tekočih transakcij s tujino	-145	-190	-360	-0.7	-0.9	-1.5		

Vir: Ciljni razvojni scenarij. *Opomba:* leto 1999 tekoče cene in tekoči tečaj USD; leto 2000 in 2003 cene in tečaj USD leta 1999.

Pričakovana hitrejša rast domačega storitvenega sektorja v obdobju 2001-2003 naj bi se odrazila tudi v okrepljeni storitveni menjavi s tujino. Le-ta naj bi se hitro povečevala tako na uvozni kot na izvozni strani. Presežek v storitveni menjavi naj bi se ponovno nekoliko povečal. Primanjkljaj v zunanjetrgovinski bilanci bi se po ocenah postopoma povečeval in leta 2002 dosegel okoli 1.2 milijarde USD. Presežek v storitvenem delu, pri tekočih transferih in v menjavi faktorskih storitev predvidoma ne bo zadoščal za njegovo celotno pokritje. Primanjkljaj v tekočem računu plačilne bilance bi se kljub naraščanju ohranjal v zdržnih mejah (okoli 1.5% BDP). Neto priliv tuje akumulacije bo povečal razpoložljiva domača sredstva za investicije in olajšal ter pospešil prestrukturiranje. Finansiranje naj bi v največji možni meri potekalo preko neposrednih kapitalskih tokov, kar bi zagotavljalo, da bodo prilivi uporabljeni pretežno za razvojne namene.

Ciljni razvojni scenarij predvideva večjo regionalno razpršenost blagovne menjave do leta 2003. Delež izvoza v države Evropske unije naj bi se znižal (ob siceršnjem realnem povečevanju izvoza v države Evropske unije) na račun povečevanja deleža ostalih držav, predvsem držav CEFTA in tistih z območja bivše Jugoslavije.

Postopno sproščanje kapitalskih tokov bo v prihodnjih letih povečalo vključenost v mednarodne kapitalske tokove. Ciljni scenarij predvideva tudi okrepitev kapitalskih odlivov privatnega poslovnega sektorja, npr. z ustanavljanjem podjetij v tujini ali s kreditiranjem kupcev našega izvoza. Na strani prilivov se računa poleg mednarodnih kreditov za infrastrukturo ter povečanega obsega pomoči EU preko programov PHARE, ISPA in SAPARD, tudi na večji obseg neposrednih tujih vlaganj. K slednjemu naj bi predvsem pripomogla dokončana privatizacija in prestrukturiranje, utrditev pravnega reda, nadaljnja

makroekonomska stabilizacija, ugodni kreditni rating Slovenije, izboljšane ocene deželnega tveganja in pridruženo članstvo v Evropski uniji. Priliv tujega kapitala iz naslova neposrednih tujih investicij naj bi se z leti povečeval ob uspešnem izvajanju programa za pospeševanje neposrednih tujih investicij v Slovenijo.

7.6. DOHODKOVNA IN JAVNOFINANČNA POLITIKA - Ključna cilja bosta tudi v bodoče umirjena rast plač in približno uravnoteženo javno financiranje

Ciljni scenarij predpostavlja, da bo dohodkovna politika v letih 1999 in 2000 uspela zadržati pozitiven trend iz let 1997 in 1998, ko je rast povprečne bruto plače na zaposlenega zaostajala za rastjo produktivnosti dela. Dogovor socialnih partnerjev o politiki plač v obdobju 1999-2001 naj bi zagotavljal ohranjanje umirjene rasti plač. Ključna usmeritev dohodkovne politike pa tudi po letu 2001 ne bi smela biti bistveno drugačna. Takšna usmeritev sicer pomeni zavestno odločitev za počasnejšo rast kupne moči plač, vendar pa je to eden izmed nujnih ukrepov za izboljšanje konkurenčnosti in s tem zagotavljanje preživetja ob naraščajoči globalizaciji in sorazmerno počasni rasti stroškov dela na enoto proizvoda v razvitih državah.

Plače v podjetniškem sektorju se določajo s kolektivnimi pogodbami kot rezultat pogajanj med delodajalci in delojemalci. S procesom koncentracije lastništva je pričakovati, da se bo pri določanju višine plač vloga lastnikov okrepila. V sektorju javne uprave, izobraževanja ter zdravstva in socialnega varstva bo rast bruto plače na zaposlenega in politika zaposlovanja morala upoštevati dane javnofinančne možnosti.

Reforma pokojninskega sistema bo v prihodnjih letih umirila pritiske na rast javnofinančnih izdatkov za pokojnine oziroma jih uspela zadržati na sedanji ravni. Pozitiven učinek pokojninske reforme na varčevanje lahko pričakujemo, če se bo razmahnilo dodatno prostovoljno pokojninsko zavarovanje.

Varčnost pri porabi javnofinančnih virov in prestrukturiranje javnofinančnih izdatkov bodo zahtevale tudi nove naloge pri vključevanju Slovenije v EU. V proračun bo treba vključiti nove izdatke, vezane na izvedbo strukturnih reform in harmonizacijo s predpisi in veljavno ureditvijo v EU, ne da bi pri tem povečali javnofinančno breme gospodarstva oziroma obsega javnofinančnih odhodkov (v razmerju do bruto domačega proizvoda). Javnofinančni primanjkljaj bo treba ohranjati v zdržnih mejah oziroma ponovno vzpostaviti približno uravnotežen javnofinančni račun.

7.7. INFLACIJA - Ključni cilj nadaljnje zniževanje na evropski primerljivo raven

Slovenija izpolnjuje fiskalne kriterije za vključitev v enoten evropski denarni sistem, ne pa tudi monetarnih kriterijev (povprečna letna stopnja inflacije in višina obrestnih mer). Izpolnjevanje teh kriterijev je pomembno zaradi notranje stabilnosti v gospodarstvu. Nadaljnje zniževanje inflacije na evropski primerljivo raven zato ostaja eden izmed ključnih ciljev ekonomske politike.

Uspešnost pri nadaljnjem zniževanju inflacije ni odvisna samo od monetarne politike, ki je ključno vlogo pri zniževanju inflacije opravila v obdobju 1992-1996, ampak je odvisna tudi od uspešnosti dohodkovne politike, politike nadzorovanih cen, nadaljnje liberalizacije, deregulacije, odpiranja trgov in spodbujanja konkurence, gibanja uvoznih cen (predvsem ključnih strateških surovin) in tečajnih gibanj. Ob uspešnosti in usklajenem delovanju vseh komponent ekonomske politike, ki posredno ali neposredno vplivajo na gibanje cen, ocenjujemo, da bi se povprečna letna stopnja inflacije v obdobju do leta 2003 lahko znižala na 3 do 4%.

Tabela 22: Osnovni makroekonomski kazalci

realne stopnje rasti v %

stalne cene in tečaj 1999	1999	2000	povprečje 2001-2003
BDP	3.5	3 3/4	4.7
Zaposlenost	0.3	0.4	1.0
Stopnja brezposelnosti (ILO)	8.0	8.0	7.5
Produktivnost	3.2	3.4	3.7
Bruto plača na zaposlenega	2.0	2.5	2.3
Izvoz proizvodov in storitev	3.4	4.5	6.7
- primerjavi z BDP v %	55.9	56.3	
Uvoz proizvodov in storitev	4.7	4.9	7.0
- delež v BDP v %	57.9	58.5	
Saldo tekočega rač. plačilne bilance v mio. USD	-145	-190	
Končna potrošnja (zasebna in državna)	3.3	3.6	4.1
- delež v BDP v %	76.2	76.1	
Investicije v osnovna sredstva	8.0	6.6	6.8
- delež v BDP v %	24.9	25.6	

Vir: Ciljni razvojni scenarij ZMAR.

Tabela 23: Ciljni razvojni scenarij osnovnih kategorij sistema nacionalnih računov

	Tekoče cene	Stalne cene in tečaj 1999				Struktura BDP v %			
	1999	2000	2001	2002	2003	2000	2001	2002	2003
1 BRUTO DOMAČI PROIZVOD	3,592,000	3,726,701	3,875,769	4,050,178	4,272,938	100.0	100.0	100.0	100.0
2 Dohodki □ prihodki	84,075	87,615	91,155	91,155	92,040	2.4	2.4	2.3	2.2
3 Dohodki - izdatki	57,525	58,410	60,180	61,065	61,065	1.6	1.6	1.5	1.4
4 BRUTO NACIONALNI DOHODEK (4=1+2-3)	3,618,550	3,755,906	3,906,744	4,080,268	4,303,913	100.8	100.8	100.7	100.7
5 Transforni prilivi iz tujine	49,560	51,330	53,985	55,755	56,640	1.4	1.4	1.4	1.3
6 Transforni prilivi v tujino	29,205	30,975	31,860	33,630	34,515	0.8	0.8	0.8	0.8
7 BRUTO NACIONALNI RAZPOLOŽLJIVI DOHODEK (7=4+5-6)	3,638,905	3,776,261	3,928,869	4,102,393	4,326,038	101.3	101.4	101.3	101.2
8 Končna potrošnja gospodinjstev in države	2,736,489	2,836,171	2,938,279	3,049,706	3,203,620	76.1	75.8	75.3	75.0
- zasebna potrošnja	1,992,125	2,064,772	2,140,068	2,220,889	2,336,320	55.4	55.2	54.8	54.7
- državna potrošnja	744,364	771,399	798,211	828,817	867,300	20.7	20.6	20.5	20.3
9 BRUTO VARČEVANJE	902,416	940,091	990,590	1,052,687	1,122,418	25.2	25.6	26.0	26.3

(9=7-8)									
10 Saldo tekočih transakcij s tujino	-25,665	-33,555	-42,747	-53,390	-63,405	-0.9	-1.1	-1.3	-1.5
11 BRUTO INVESTICIJE (11=9-10)	928,081	973,646	1,033,337	1,106,077	1,185,823	26.1	26.7	27.3	27.8
STROŠKOVNA STRUKTURA BDP									
12 SREDSTVA ZA ZAPOSLENE	1,862,472	1,914,621	1,970,146	2,033,190	2,116,551	51.4	50.8	50.2	49.5
13 DAVKI NA PROIZVODNJO IN UVOZ	633,770	656,572	683,173	714,389	753,805	17.6	17.6	17.6	17.6
14 SUBVENCije	75,323	75,323	75,323	74,461	58,763	2.0	1.9	1.8	1.4
15 BRUTO POSL. PRES. IN RAZNOVR. DOH.	1,171,081	1,230,831	1,297,773	1,377,060	1,461,345	33.0	33.5	34.0	34.2
IZDATKOVNA STRUKTURA BDP									
16 IZVOZ PROIZVODOV IN STORITEV	2,007,180	2,097,503	2,201,434	2,367,533	2,550,898	56.3	56.8	58.5	59.7
17 UVOZ PROIZVODOV IN STORITEV	2,079,750	2,180,618	2,297,281	2,473,138	2,667,403	58.5	59.3	61.1	62.4
18 SALDO (izvoz □ uvoz) (18=16-17)	-72,570	-83,115	-95,847	-105,605	-116,505	-2.2	-2.5	-2.6	-2.7
19 KONČNA POTROŠNJA (19=20+21)	2,736,489	2,836,171	2,938,279	3,049,706	3,203,620	76.1	75.8	75.3	75.0
20 ZASEBNA POTROŠNJA	1,992,125	2,064,772	2,140,068	2,220,889	2,336,320	55.4	55.2	54.8	54.7
21 DRŽAVNA POTROŠNJA	744,364	771,399	798,211	828,817	867,300	20.7	20.6	20.5	20.3
22 BRUTO INVESTICIJE	928,081	973,646	1,033,337	1,106,077	1,185,823	26.1	26.7	27.3	27.8

(22=23+24)									
23 INVESTICIJE V OSNOVNA SREDSTVA	894,741	953,561	1,014,939	1,085,885	1,161,797	25.6	26.2	26.8	27.2
24 SPREMEMBE ZALOG	33,340	20,085	18,398	20,192	24,026	0.5	0.5	0.5	0.6

Vir: Ciljni razvojni scenarij ZMAR.

UPORABLJENI VIRI IN LITERATURA:

Bešter, J.(1999): Hitrejši in ekonomičnejši tehnološki razvoj. Delo, 28. April 1999, str. 16

Bilten Ministrstva za finance X/96, 25/VI/97, 22/IV/98.

Bilten Ministrstva za okolje in prostor. Okolje in prostor št. 40, 42, 44/98; 45/99.

Bole V. (1998a): Analiza nekaterih parametrov davka na dodano vrednost. EIPF, Gospodarska gibanja št. 294. Ljubljana, maj.

Bole, V. (1998b): Diferencialni učinki davka na dodano vrednost, tipkopolis.

BS (1999a): Denarna politika Banke slovenije v letu 1998 (iz letnega poročila Banke Slovenije za leto 1998). Prikazi in analize, let.VII, št.1 , marec

BS (1999b): Letno poročilo Banke Slovenije za leto1998 z letnim obračunom Banke Slovenije za leto 1998. Poročevalec Državnega zbora Republike Slovenije, št. 26/let. XXV, 29. april 1999.

AIECE (1999): Prospects for the World Economy, Meeting of the Association of European Conjuncture Institutes, Oslo, 5-7 maj.

APP (1997): Statistični podatki iz bilance stanja in bilance uspeha za leto 1997. Ljubljana

APP (1998): Statistični podatki iz bilance stanja in bilance uspeha za leto 1998. Ljubljana

Commerzbank (1999): Sector update. Commerzbank Economic Research, Frankfurt, april/maj.

Creditanstalt (1999): Facts and Figures on Central and Eastern Europe. Central European Quarterly, Dunaj, marec.

Damijan, J.P: (1999a): Ekonomska ocena učinkov zapiranja prostocarinskih prodajaln. Inštitut za ekonomska raziskovanja, februar

Damijan, P. J. (1999b) : Simulacija učinkov morebitnega nadaljevanja deprecijacije hrvaške kune na slovensko gospodarstvo, tipkopolis, Ljubljana, marec

Developing of a Costing Assessment for the Slovenian Environmental Strategy. Bruselj: Agriconsulting. Draft report. DISAE SLO-101. 1998.

Dun & Bradstreet Int. (1999): International Risk & Payment Review, Bucks, april.

EBRD (1999): Transition Report Update, European Bank for Reconstruction and Development, London, april.

EC (1999): Spring 1999 Economic Forecasts. European Commission, Bruselj, april.

Euromoney (1999): Country Risk, marec

EUROSTAT (1998): Candidate countries real GDP per person is 40% of EU average. Eurostat News Release, No. 68/98, 11. september.

EUROSTAT (1999): News Releases, različne številke.

Gmeiner, P. (1997): Globalna konkurenčnost Slovenije - eksperimentalna ocena njenih prednosti in slabosti po metodi Svetovnega ekonomskega foruma. Delovni zvezek, št. 12, let. VI, Urad za makroekonomske analize in razvoj, Ljubljana

Gmeiner, P.; Figar, L. (1998): Koncept in empirični rezultati merjenja nacionalne konkurenčne sposobnosti v Sloveniji za obdobje 1995-1998 in napovedi do leta 2002. Delovni zvezek, št. 11, let. VII, Urad za makroekonomske analize in razvoj, Ljubljana

Gmeiner, P. (1999a): Tehnološki razvoj kot razvojni dejavnik - Integralnost namesto parcialna R&D. Prispevek za delovno konferenco Slovenija v Evropski zvezi - Strategija gospodarskega razvoja Slovenije, str. 5.

Gmeiner, P. (1999b): Investicije kot razvojni dejavnik - Evolucija investicijskih meril v procesu vključevanja v prostor Evropske zveze. Prispevek za delovno konferenco Slovenija v Evropski zvezi - Strategija gospodarskega razvoja Slovenije, str. 3.

Gwartney, J., Lawson R., Block, W. (1996): Economic freedom of the World, 1975-1995. Fraser Institute.

IFO (1999): IFO Digest - A Quarterly Journal on Economic Trends in the Federal Republic of Germany. IFO Institut for Economic Research, Munich, Vol. 22, No. 1 (marec).

IMF (1999): IMF World Economic Outlook. International Monetary Fund, Washington, april.

Keefer, P.; Shirley M.M. (1998): From the Ivory Tower to the Corridors of Power: Making Institutions Matter for Development Policy. Draft Paper.

Lehoczki Z. (1997). Environmental Expenditure in Central and Eastern Europe: Case study report □ Hungary. Danish Environmental Protection Agency. OECD - EAP Task Force. 46 str.

LINK (1999): Project LINK World Outlook, Philadelphia, New York, Toronto, maj.

MDDSZ (1999): Program ukrepov aktivne politike zaposlovanja v R Sloveniji za leto 1999, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, predlog maj

MEOR (1996): Slovenija - Strategija ekonomskih odnosov s tujino - Od pridruženega do polnopravnega članstva v Eurposki uniji. Koordinacijska skupina: Vito Bobek, Janez Potočnik, Vojka Ravbar, Matija Rojec, Peter Stanovnik, Franjo Štiblar, Ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj, Ljubljana, avgust

Miljenović (1999): Croatian Economic Forecast. Zagrebačka banka, Zagreb, marec.

MOP (1996) Strategija ravnanja z odpadki. Ministrstvo za okolje in prostor, Ljubljana, EPA 1595/96.

MOP (1998a): Nacionalni program varstva okolja. Ministrstvo za okolje in prostor, Ljubljana, 103 str.

MOP (1998b). Okoljska pristopna strategija Slovenije za vključitev v EU. Ministrstvo za okolje in prostor, Ljubljana, 88 str.

Naložbena politika Ekološko razvojnega sklada RS za leto 1996, 1997, 1998. Gradiva, pripravljena za seje Odbora Vlade za gospodarstvo.

Obrazložitev proračuna RS za leta 1997, 1998. Poročevalec Državnega zbora RS, št. 17/95, 42/97, 3/98.

OECD (1996). Environmental indicators: A Review of selected Central and Eastern European Countries. OECD/GD(96)156, str. 57.

OECD (1998): OECD Economic Outlook. Organisation for Economic Cooperation and Development, Pariz, december.

OECD (1999a): OECD Economic Outlook. Preliminary edition. Organisation for Economic Cooperation and Development, Pariz, maj.

OECD (1999b): OECD Main Economic indicators, April

Poročilo Nadzornega odbora sklada o delu Ekološko razvojnega sklada RS d.d., Ljubljana za čas od oktobra 1996 do konca marca 1998. Poročevalec Državnega zbora RS, št. 42/98.

Poslovno poročilo o delo Ekološko razvojnega sklada RS d.d., Ljubljana za leto 1995, 1996, 1997, 1998. Interna gradiva Sklada.

Predlog proračuna RS za leto 1999. Poročevalec Državnega zbora RS, št. 59 I-XXV/98

Predlog zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. Poročevalec Državnega zbora RS, št. 54/98

Predlog zakona o prvem pokojninskem skladu. Poročevalec Državnega zbora RS, št. 30/99

Predlog zakona o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja, Druga obravnava, Poročevalec Državnega zbora RS, št. 28/99

Predlog zakona o starševstvu in družinskih prejemkih. Poročevalec Državnega zbora RS, št. 52/98

Prenova regionalne strukturne politike v Sloveniji, Ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj, Urad za makroekonomske analize in razvoj, Ljubljana 1998

Program za prevzem pravnega reda EU. Poročevalec Državnega zbora RS, št. 11/99

Programa reforme kmetijske politike 1999 □ 2000. 1998. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

Ravbar, M. (1999) Izbor indikatorjev regionalnega razvoja v funkciji proučevanja regionalnih disparitet kot prispevek k oblikovanju razvojne politike v R Sloveniji, v pripravi za objavo

Rojec M., Simoneti M., Rems M., Jašovič B. (1999). Prestrukturiranje podjetij - Kazalci uspešnosti poslovanja. Ekonomsko ogledalo, 5, št. 2 (1999), str. 21.

Stare, M. (1999): Analiza mednarodne menjave Slovenije s storitvami in njene širše razsežnosti. Fakulteta za družbene vede, Center za mednarodne odnose, tipkopis, april

Statistične informacije □ Okolje. Statistični urad RS, št. 22/1996; 129/1997, 247/98, 54/99

SURS. Statistični letopis RS □ Investicije in tekoči izdatki za varstvo okolja 1993.

SURS (1997): Tablice umrljivosti prebivalstva Slovenije 1980-1982 □ 1994-1995, Statistični urad RS, Ljubljana

UNCTAD (1998): World Investment Report 1998. New York and Geneva: UNCTAD

UNDP (1998): Human development Report, United Nation Development Programme, New York

Vrišer, I. (1999), Regionalni razvoj slovenskih pokrajin in občin, v pripravi za objavo

White Paper on Regional Development in Slovenia, Ministry of Economic Relations and Development and National Phare Programme 1996, January 1999

WIFO (1998): Monatsberichte. Austrian Institute of Economic Research, Dunaj, april.

WIIW (1998): The Vienna Monthly Report. The Vienna Institute for Comparative Economic Studies, Vienna, december.

WIIW (1999): The Vienna Monthly Report. The Vienna Institute for Comparative Economic Studies, Vienna, februar.

WIIW (1999): The Vienna Monthly Report. The Vienna Institute for Comparative Economic Studies, Vienna, april.

WTO (1998): World Trade Organization, Annual Report, Vol. II.

ZMAR (1998a): Analiza gospodarskih gibanj v letu 1998 s ciljno projekcijo razvoja do leta 2002. Pomladansko poročilo 1998, Urad za makroekonomske analize in razvoj, junij

ZMAR (1998b): Analiza gospodarskih gibanj v letu 1998 z oceno možnosti razvoja v letu 1999. Jesensko poročilo 1998, Urad za makroekonomske analize in razvoj, Ljubljana

ZMAR (1998c) Poročilo o človekovem razvoju - Slovenija 1998, urednik Matjaž Hanžek, Urad za makroekonomske analize in razvoj, Ljubljana

ZMAR (1998d): Skupna ocena prednostnih nalog srednjeročne ekonomske politike Slovenije, Urad za makroekonomske analize in razvoj, Ljubljana, september

ZMAR (1998e): Strategija R Slovenije za vključitev v EU - Ekonomski in socialni del. Koordinatorji: Janez Potočnik, Matija Rojec, Mojmir Mrak. Urad za makroekonomske analize in razvoj, Ljubljana, januar